

Irena Hladečková
2008

**KOMUNIKACE MEZI PŘÍSLUŠNÍKY
NOVOPOHANSKÝCH HNUTÍ
V ČESKÉ REPUBLICE
Z POHLEDU
TRANSAKČNÍ ANALÝZY**

**Communication among the Members
of Neopagan Movements
in Czech Republic
from the View
of Transactional Analysis**

Katedra psychosociálních věd
Husitská teologická fakulta
Univerzita Karlova

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně.

Děkuji PhDr. Blance Čepické za poskytnutí materiálů týkajících se transakční analýzy a za cenné rady poskytnuté během výcviku v tomto psychoterapeutickém směru.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Hladickova', is located in the lower right area of the page.

1. Úvod	5
2. Teoretická část	6
2.1 Transakční analýza	6
2.1.I Nástin transakční analýzy	6
2.1.II. Terminologie TA	8
2.1.II.I. Egostavy	8
2.1.II.II. Scénář	9
2.1.II.III. Transakce	11
2.1.II.IV. Poselství	13
2.1.II.V. Hry	13
2.1.II.VI. Smlouva vs. dohoda	14
2.1.II.VII. Otevřená komunikace	15
2.1.III. Struktura a dynamika skupin	15
2.1.III.I. Vývoj skupiny	16
2.1.III.II. Typy skupin	19
2.1.III.III. Vnitřní skupinový proces	20
2.1.III.IV. Vnější skupinový proces	20
2.1.III.V. Soudržnost	21
2.1.III.VI. Dynamika	21
2.1.III.VII. Reagování na potřeby skupiny	21
2.1.III.IV. Umožňující a znemožňující chování	22
2.1.III.VII. Ukončení	24
2.1.IV. Potřeby	24
2.1.IV.I. Potřeba bezpečí:	24
2.1.IV.II. Potřeba cítit se ujišťovaný a uznávaný:	25
2.1.IV.III. Potřeba být přijímán druhou osobou, která je stabilní, hodnověrná a spolehlivá.	25
2.1.IV.IV. Potřeba potvrzení osobní zkušenosti.	25
2.1.IV.V. Potřeba definovat se a cítit se jedinečný a přesto podporovaný bez ponižování a odmítání.	25
2.1.IV.VI. Potřeba mít na druhého vliv.	25
2.1.IV.VII. Potřeba přimět druhého začít.	25
2.1.IV.VIII. Potřeba s láskou dávat, být vděčný.	25
2.1.V. Pozitivní zpětná vazba a smlouvy	26
2.1.V.I. Zpětná vazba	26
2.1.V.II. Smlouva	26
2.2 Novopohanská hnutí	30
2.2.I Charakteristika novopohanských skupin	31
2.2. II Terminologie	34
2.2.III Vývoj jednotlivých novopohanských hnutí	37
2.2.IV. Přehled zkoumaných skupin	38
2.2.IV.I. Ásatrú	39
2.2.III.II Wicca	41
2.2.III.III Druidové	44
Druidské řády mající zastoupení v České republice	47
3. Praktická část	49
3.1 Úvod	49
3.2. Výběr respondentů	49

3.3. Použité metody.....	51
3.3.I Rozhovor	51
3.3.II Dotazník	52
3.3.III Pozorování	52
3.4 Zhodnocení terénního výzkumu.....	53
3.4.I Průběh výzkumu	53
3.4.II. Dotazníky: Pozitivní zpětná vazba	54
3.4.III Dotazníky: Dohody	58
3.4.IV. Rozhovory.....	61
3.4.IV.I Prvotní skupina	61
3.4.IV.II. Současná skupina	64
3.4.IV.III. Jednotlivci	67
3.4.IV.IV. Společenské zázemí/Rodina	68
3.4.IV.V. Životní postoje a názory.....	70
3.5. Transakčně analytické hledisko	73
3.5.I. Pozitivní zpětná vazba	73
3.5.II. Dohody.....	76
3.5 III. Skupinová dynamika.....	80
3.6. Závěr	83
3.1 Závěr	85
3.2 Resume	87
4. Přílohy.....	91
4.1 Dotazník Pozitivní zpětná vazba.....	92
4.2. Odpovědi respondentů	94
4.3 Dotazník Dohody	97
4.4 Odpovědi respondentů	99
4.5. Wicca	102
4.6. Magické a pohanské směry a organizace	104
Alchymie.....	104
Kabala	104
Okultní řády	104
Wicca (tradiční).....	106
Wicca (eklektická)	107
Čarodějnictví.....	108
Šamanismus	108
Ásatrú	109
Druidství	109
Ostatní pohanské směry	110
Satanismus	110
Eurik.....	111

1. Úvod

Každý jedinec se během svého života vyvíjí, nejen dle svých vlastních možností a schopností, ale též vlivem situací, který v životě musí čelit, a okolnostem, které si více či méně záměrně volí. Vstup do některého z novopohanských hnutí je volbou směřující k nalezení osob smýšlejících podobným způsob, s nimiž by jedinec dokázal sdílet své (nejen) náboženské přesvědčení. Ani přijetí do některé skupiny však neznamená naplnění potřeb a přání jedince, což má za následek nejen vysokou proměnlivost členského složení jednotlivých skupin, ale i vysoké procento vzniku a brzkého zániku jednotlivých skupin jako celku.

Sama jsem zakusila všechny fáze působení (vstup, participace na činnosti, vznik konfliktů, neschopnost konsensuálního řešení, odchod) v jedné z níže uvedených novopohanských skupin. Poznala jsem, jak snadno lze způsobit komunikační šum jen díky špatně zvoleným slovům a nemožnosti setkat se za účelem vyjasnění si skrytých transakcí probíhajících na nonverbální psychologické rovině. Po důkladnějším pohledu na ostatní skupiny jsem poznala, že komunikační bariéry jsou jednou z hlavních příčin vysoké proměnlivosti struktury novopohanské komunity.

Možnost zaměřit se na komunikační vzorce těchto skupin jsem si uvědomila po započetí psychoterapeutického výcviku v transakční analýze. Po absolvování několika prvních seminářů jsem začala své poznatky aplikovat na své okolí, přičemž právě mezi členy novopohanského hnutí jsem si povšimla mnoha komunikačních chyb. Rozhodla jsem se proto pro hlubší analýzu komunikačních systémů nejen mezi členy hnutí, v němž jsem dlouhý čas působila, ale i mezi těmi, které jsem mezi tím, díky svému hledání možností svého dalšího rozvoje, poznala a kteří byli ochotni se do projektu zapojit. Po delší úvaze jsem se rozhodla provést průřezový výzkum mezi členy hnutí Wicca, hnutí Ásatrú a příslušníky druidské tradice.

Mým cílem je popsat na základě dvou dotazníků týkajících se uzavírání otevřených dohod a poskytování pozitivní zpětné vazby způsob, jakým si členové jednotlivých hnutí předávají informace a v jakých momentech se objeví určitá forma komunikační bariéry, která pokračování procesu komunikace zamezí. Pomocí strukturovaného rozhovoru sestávajícího z pěti okruhů otázek jsem následně pátrala po proměnách uvnitř jednotlivých skupin, po jejich rodinném zázemí a životních hodnotách, které uznávají, abych tak mohla nahlédnout, jaké komunikační a životní styly si přinesli ze své původní rodiny, jaké získali během působení v novopohanských komunitách, a jak se tyto styly promítly do fungování každé ze skupin. Výsledky svého výzkumu předkládám v této práci.

2. Teoretická část

Komunikací je v psychosociálním kontextu míněna specifická forma sociálních styků, v níž dochází k přenosu myšlenek, emocí, postojů a jednání od jedné osoby ke druhé a která předpokládá určité porozumění. (Hartl, Hartlová, str. 265-6) Na jejím průběhu participuje osoba, která sděluje – komunikátor, osoba přijímající sdělení – komunikant, a v neposlední řadě je podstatný též obsah sdělení – komuniké (Hartl, Hartlová; Vybíral). Může se odehrávat na mnoha úrovních, mnohými způsoby a styly, v závislosti na sociálním kontextu.

Komunikace odehrávající se na poli náboženství má však svá specifika. R. Laermans a G. Verschraegen¹ tvrdí, že je třeba věnovat pozornost tomu, že veškerá náboženská komunikace je založena na paradoxu, který je třeba odstranit. Náboženství sdělují to, co je „nesdělitelné“, a každé to dělá trochu jiným způsobem. (Nešpor, Lužný, str.97) Nesdělitelné se nachází někde na pomezí chápání komunikátora i komunikanta, což činí přenos informací a následné porozumění velmi obtížným. Právě tyto různé způsoby vyjadřování náboženského komunikačního paradoxu, respektive dichotomie mezi tímto světem (imanentnem) a vším ostatním (transcendentnem), konstituují výzkumné pole sociologie náboženství, které by rozhodně nemělo být omezeno jen na „tradiční“ náboženské formy².

2.1 Transakční analýza

V následující kapitole se pokusím nejprve popsat některé důležité prvky tohoto psychotherapeutického systému, jenž posléze využívám při mém výzkumu.

2.1.1 Nástin transakční analýzy

Transakční analýzu jako psychotherapeutickou metodu založil psychotherapeuticky vyškolený psychiatr Eric Berne ve Spojených Státech. V praxi dokázal spojit zprostředkování vhledu s přímým podnětem a nácvikem různých modelů chování. Transakční analýza je navíc orientovaná na vztahy a na komunikaci. Je obohacená o myšlenkové postupy a metody gestalt

¹ Navazují na Niklase Luhmanna, podle kterého má náboženství především referenční funkci... Transformuje neurčitost světa v určitost, proměňuje vnější skutečnosti, které člověk vnímá jako cizí a neuchopitelné, ve známé a „vlastní“... V pozdním věku věnoval značnou pozornost (re)konceptualizaci sociálních subsystémů jako specifických způsobů komunikace, „autopoietických“ či „živých“ systémů definovaných aktivním sebeutvářením a zároveň vytvářením identifikačního potenciálu prostřednictvím komunikace jejich prvků, nikoli jednání.

² Tuto teorii prosazoval již Luhmann.

terapie. To vše je spojováno nikoliv eklekticky, ale za použití integrativních myšlenkových modelů a integrativních metod. (Schlegel, str. 24)

Přehled filosofie transakční analýzy začíná předpokladem že my všichni jsme OK. To znamená, že každý z nás, nezávisle na našem stylu chování, má v sobě skrytý potenciál hodný obdivu, který mu umožňuje růst a sebeaktualizovat se. Každá naše část má pozitivní náboj a je pro nás nezbytná a užitečná. Jakmile jednou navážeme kontakt mezi těmito částmi, dáváme na ně pozor (povzbuzujeme je), pečujeme o ně a vedeme je k rozkvětu (Brown, Woollams, p. 3). Pokud se tato spojení udrží, vede tato filosofie k nejspíše nejzákladnější premise v teorii a praxi: Já jsem ok, ty jsi OK. (Brown, Woollams, str. 4)

Autoři dále pokračují tvrzením, že do jakéhokoliv vztahu (manžel-manželka, otec-dcera, zaměstnanec-zaměstnavatel, student-učitel, terapeut-klient) vstupují dvě osoby jako sobě rovní partneři. Oba dva mají potřeby, přání a pocity, které jsou důležité a nemohou být opomenuty. Pro vyživování kooperace a vzájemnosti ve vztazích podporuje transakční analýza **uzavírání smluv**, které ohraničí a ochrání práva a odpovědnost každé z osob. (Brown, Woollams, str. 4)

Ať již si však uvědomujeme, že lidé jsou v podstatě OK, či ne, každý z nás touží po **pozitivních pohlazeních**³ prostě proto, že existuje. Tato pohlazení dobíjejí naše baterie a naplňují nás novou energií. Ačkoliv každý z nás je potřejuje, mnoho z nás se nenaučí efektivní metodě, jak jich dosáhnout. Jak uvádí Brown a Woollams, máme tendence pozitivně podporovat ty části v nás či v druhých, o kterých si myslíme, že za něco stojí, a dobrovolně ignorujeme či shazujeme ty části, které nemáme rádi. Jsou to však právě tyto opomíjené části, které, stranou naší vědomé pozornosti, nás naopak o energii obírají. Jestliže se naučíme tyto části přijímat a dávat jim pohlazení, existuje větší šance na změnu a kooperaci s ostatními, přijímanými částmi naší osobnosti. Pozitivní pohlazení nabízí více pocitu OK a vyřeší více problémů než jakýkoliv jiný typ terapeutické invence. (Brown, Woollams, str. 4)

Transakčně analytický model je založen na modelu **rozhodnutí**. Oba autoři shodně tvrdí, že každý z nás se naučí specifickému typu chování a jedná dle životního plánu, ve kterém byl vychován. Ačkoliv rozhodnutí našeho dětství jsou silně ovlivněna rodiči a jinými autoritami, my sami činíme tato rozhodnutí svým vlastním osobitým stylem. Jakmile rozhodneme o svém životním plánu, získáme také schopnost ho změnit či učinit kdykoliv jiné rozhodnutí. Každý z nás je zodpovědný za svůj vlastní osobní růst, a jsme to my sami, kdo se má procvičit ve schopnosti změnit či nahradit naše dřívější scénářové rozhodnutí. Nikdo nás

³ Angl. stroke

nemůže ke změně přinutit. Každý z nás je v posledku zodpovědný sám za sebe a ne za druhé. Nezáleží na tom, jak moc bychom chtěli, nikdy nemůžeme za své chování vinit někoho jiného než sami sebe. (Brown, Woollams, str. 4)

Nicméně můžeme se navzájem ovlivňovat, často dost hluboce. A jestliže jsou obě osoby OK, můžeme očekávat že vzájemné ovlivnění bude pozitivní, zvyšující pravděpodobnost, že každá z osob učiní rozhodnutí, které její růst povzbudí. A o tom právě transakční analýza je!

2.1.II. Terminologie TA

2.1.II.I. *Egostavy*

Každá transakce, která se odehrává mezi dvěma či více osobami, vychází z jednoho z egostavů obsažených v našem Já: **Rodiče, Dospělého** či **Dítěte**. Lze je připodobnit k Freudovým modelům Ego, Superego, Id, avšak nejsou s nimi totožné. Jak uvádí Vybíral, tyto egostavy komunikují jak mezi sebou navzájem, tak vůči okolnímu světu: produkují transakce – komunikační impulzy a odpovědi. V průběhu jediného (i krátkého) rozhovoru se můžeme na chvíli octnout v každém z egostavů, resp. jimi opakovaně procházet. Stejně tak je možné, že ustrneme na delší čas v jedné z poloh svého ega. (Vybíral, str.186)

Brown a Woollams uvádějí podrobnější rozdělení jednotlivých egostavů:

Pozitivně pečující rodič pečuje o jinou osobu milujícím způsobem, když to ta dotyčná osoba potřebuje či chce. Vysílající zpráva zní: „Jistě, udělám to pro tebe.“ (Brown, Woollams, str. 23)

Negativně pečující rodič je příliš tolerantní či dokonce příliš pečující o druhé osoby, o které se stará i tehdy, pokud to dotyční nevyžadují a nepotřebují. Vysílající zpráva zní: „Nech mě to pro tebe udělat.“

Pozitivně kontrolující rodič je silný a tvrdohlavý, vystupuje za svá práva i za práva druhých, aniž by dal druhým možnost to ovlivnit. Vysílající zpráva zní: „Přestaň! To není správně.“

Negativně kontrolující rodič se pokouší odstranit sebeúctu druhé osoby tím, že vysílá zprávu: „Proč to vždycky děláš?“

Dospělý propočítává možnosti za použití akčně vymezitelných termínů. Při používání tohoto egostavu v komunikaci se signály z jednotlivých egostavů propojují a vyvažují.

Pozitivně adaptované dítě dostane, co si zamane, či přinejmenším se snaží vyvarovat možné bolesti tím, že se snaží splnit svou představu toho, co po něm „velcí lidé“ požadují. Vysílá zprávy: „Ano, pane“ nadřízeným, případně „Prosím“ a „Děkuji“, když je to vhodné.

Negativně adaptované dítě se chová sebedestruktivním způsobem jen proto, aby si ho ostatní všimli. Zapomíná všeobecně prokazovat úctu, a pak se diví, že se věci vždy dějí v jeho neprospěch.

Pozitivně svobodné dítě vyjadřuje přímo, co se odehrává v jeho mysli, prožívá radost, zažívá blízkost, aniž by někoho zranilo. Vysílá zprávu: „Pojďme si hrát.“

Negativně svobodné dítě při svém vyjadřování či při své zábavě zraňuje sebe či druhé, dokonce i když je to nebezpečné. Vysílá zprávu: „Ještě rychleji.“ ((Brown, Woollams, str. 24)

2.1.II.II. Scénář

Každý jedinec si s sebou odnáší do života určitý vzorec chování, dle kterého se v určitých situacích vždy zachová. V terminologii transakční analýzy se tento vzorec nazývá scénář. Vybíral píše, že právě transakční analýza ukázala, jak často se naše komunikace odvíjí podle určitého předem daného scénáře, na jehož tvorbě se většinou mocně podíleli naši rodiče (či jiného osoby, jež nás vychovávaly). Klíčem ke scénářům bývají zpravidla tzv. **poselství**, jež jsme v podobě opakovaných vět, ale také rčení, frází, písniček či jiných slovních „popostrkování“ dostali od svých vychovatelů. Poselství nás také často přivedla k základní životní filosofii, které dle TA spočívá v jednoduchých kombinacích následujících tvrzení: Já jsem OK/ Já nejsem OK, Ty jsi OK/ Ty nejsi OK, Ostatní jsou OK/ Ostatní nejsou OK. (Vybíral, str. 187)

Schlegel uvádí, že dle Berneho existují čtyři kořeny pojmu scénář⁴:

- scénář jako *opakování dramatu z dětství*: jinak také *přenos* – opakování neuspokojivé situace z dětství v současnosti, vyprovokované příslušnou osobou. Vybavují se nám jako nevědomé, či vytěsněné konflikty, problémy, které se nám v minulosti nepodařilo uspokojivě vyřešit.

- scénář jako *rodičovský program*, sestavený především z očekávání a vlivu rodičů, případně význačnými událostmi, které se udály v dětství.

- scénář postavený na *iluzorním očekávání od života*. Člověk stále žije v očekávání, že se stane něco, co si velmi přeje, a pokud se tato událost nestane, znamená to pro něho ztrátu smyslu života⁵.

⁴ Původně byl pro Berneho scénář výrazem puzení opakovat problematickou situaci z dětství, což je nyní uváděno jako jedna ze čtyř variant

- scénář jako *konkretizace mýtu či pohádky*, kdy člověk utváří svůj osud podle mýtu či pohádky. Jeden z cílů TA psychoterapie v tomto případě spočívá ve vytvoření vhodného propojení mezi životním plánem klienta a velkou historickou psychologií celé lidské rasy⁶. (Schlegel, str. 35-37)

Při bližším pohledu jsou, jak dále píše Schlegel, tato čtyři pochopení scénáře diametrálně odlišné. Dá se předpokládat, že tradované mýty a pohádky jsou zobrazeními typických scénářových osudů, a jako takové odpovídají určitým vzorcům. Můžeme konstatovat, že lidé se snaží o taková opakování z raného dětství⁷, které odpovídají takovým archetypálním vzorcům a mohou v sobě nakonec zahrnovat i iluzivní očekávání. (Schlegel, str.38)

V jedné ze svých prací přiřazuje Berne scénář k vězení, které může být dlouhodobě odsouzenému v jeho životním stylu a v pravidlech tak známé, že se mu vnější svět jeví jako chladný, náročný a hrůzostrašný a raději se dopustí přestupku jen proto, aby se opět dostal do vězení. (Schlegel, str. 103)

Může to být též **osobní životní plán**, který individuálně formuje série rozhodnutí učiněných dříve v reakcích na osobní interpretaci důležitých věcí odehrávajících se v životě té konkrétní osoby. Ta nejdůležitější rozhodnutí určují základní charakterovou strukturu osoby a jsou obvykle rozhodnuta před druhým či třetím rokem života. Některá zbývající se pak odehrávají kolem šestého roku, zatímco další až v období adolescence či dokonce později. (Brown, Woollams, str. 139)

Do jisté míry je vytvoření scénáře naší osobní volbou. Autoři se však shodují v tom, že dítě si tvoří scénáře, protože se domnívá, že musí. Existuje pět faktorů zvyšujících bezbrannost malého dítěte, které zároveň tvorbu scénářů podněcují. Součinností těchto pěti faktorů vzniká **kvocient zranitelnosti**, který hraje určující roli v každém scénářovém rozhodnutí.

- nedostatek síly
- neschopnost zvládat větší nápor stresu
- nevyspělá myšlenková kapacita
- nedostatek informací
- nedostatek možností volby (Brown, Woollams, str.140)

⁵ Může to být čekání na prince na bílém koni, na někoho, kdo dokáže vyřešit všechny problémy, ale i čekání na smrt.

⁶ Berne prohlásil, že ke každému scénáři existuje předloha v řeckých mýtech a dramatech (1966c), ale později k tomu připojuje i germánské mýty.

⁷ Berne zde hovoří o přenosech dětských dramát

Mimo tento kvocient zranitelnosti ovlivňují vznik scénáře též zprávy, které přijímáme od osob, jež na nás mají vliv. Ty se přenáší třemi hlavními způsoby – **modelováním, připisováním, podněcováním**. Každá zpráva může být posílána verbálně či neverbálně, případně přímo či nepřímo. (Brown, Woollams, str. 142)

Modelování je obzvláště důležité, neboť je to proces, kterým přenášíme možné scénářové zprávy po celý život. Malé dítě se učí již od malička, jak být osobou, které ostatní naslouchají a které si všímají. Poslouchá a pozoruje osoby, které považuje za důležité, a v závislosti na svých potřebách a míře své zranitelnosti, a může z jejich chování či mluvy převzít do svého scénáře cokoliv, dokonce i když si to neuvědomuje.

Připisování je zpráva o tom, kdo či co daná osoba je. Tyto zprávy jsou velmi silné, neboť do určité míry definují či značkují příjemce oné zprávy, a malému bezbrannému dítěti dávají pouze nepatrnou šanci na obranu. Je to nejspíše nejběžnější a zároveň nejzákladnější a nejmocnější způsob, jakým jsou předávány scénářové zprávy.

Podněcování pochází od rodičů, kteří mohou, přímo či nepřímo, vysílat svým dětem zprávy o tom, co od nich chtějí či očekávají. Děti si tyto zprávy převezmou dle svého uvážení a učiní rozhodnutí o své následné reakci. (Brown, Woollams, str. 144)

2.1.II.III *Transakce*

Berne vycházel z předpokladu, že transakce je základní jednotka každé sociální akce, totiž neverbální či verbální otázku anebo zprávu (poselství), která jedna osoba vysílá k druhé, a zároveň i reakci či odpověď této druhé osoby. Rozhovor se pak skládá z celé série za sebou se řetězících reakcí.

Berne vycházel z toho, že každé poselství jednoho jedince ke druhému vychází z určitého postoje, nebo, jinými slovy, z určitého ego-stavu, a zároveň se obrací na jistý egostav v druhém člověku. Pokud poselství nedojdou tam, kam je vysílatel směřoval, může docházet k nedorozuměním. (Schlegel, str. 216)

V tomto směru hovoří Berne o **dvojsmyslných transakcích**.⁸ Na základě toho typu transakcí pak vznikají poruchy vztahů, které se dají poměrně snadno léčit pomocí tzv. komunikačního školení. Cílem takového školení je naučit se mluvit upřímně a přímo. (Schlegel, str. 217)

Vybíral ve své knize popisuje, že se často odehrává komunikování ze dvou egostavů souběžně, přičemž jedna transakce je zjevná, druhá skrytá. Partner, jenž rozpozná

⁸ Komunikační psychologie rozlišuje v poselstvích mezi „věcnou rovinou“ a „vztahovou rovinou“. Vztahová rovina se projevuje obvykle v tónu, jakým se něco říká, než ve výběru slov.

komunikování ze dvou ego – stavů zároveň, má na vybranou, do kterého egostavu mluvčího bude směřovat svou odpověď. (Vybíral, str. 64)

Vybíral popisuje transakce jako výměnu stroků mezi dvěma osobami, sestávající ze **stimulu** a **odpovědi** mezi dvěma určitými egostavy těchto osob. Mohou být jednoduché, zahrnující pouze dva egostavy, či komplexní, zahrnující tři egostavy. Konverzace sestává ze sérií jednotlivých transakcí probíhajících souběžně. Kdykoliv některá osoba započne transakci či odpovídá na stimul od jiné osoby, může se rozhodnout, z kterého egostavu vyšle svou zprávu a do kterého z egostavů druhé osoby ji nasměruje. Čím je osoba zdravější, tím více autonomní bude ve své volbě egostavů.

Tyto transakce se dělí do tří základních typů. Každému z nich odpovídá určitý způsob komunikace.

- **komplementární**, v níž jsou zapojeny pouze dva egostavy, stimulující a odpovídající vektor jsou paralelní; musí splňovat dvě kritéria: odpověď vychází z toho samého egostavu, ke kterému byla namířena, a vrací se do toho samého egostavu, který inicioval komunikaci u první osoby.

Z toho vychází **první pravidlo komunikace**: Stejně dlouho, jako zůstává komplementární transakce, může komunikace pokračovat nepřerušeně.

- **zkřížená**: pokud komunikace nesplňuje výše zmíněná kritéria, nastává zlom. Oba z partnerů mluví z rodičovského egostavu, a jejich promluva míří beze slov do dětského egostavu příjemce. Při zakreslení mohou mít také tvar trojúhelníku – produktor zamíří svou promluvou např. ze stavu dospělého do dvou sousedních egostavů příjemce (dítě a rodič)

Druhé pravidlo komunikace zní: Kdykoliv je transakce zkřížená, výsledkem je zkrat v komunikaci a pravděpodobně následuje něco odlišného.

- **skrytá**: transakce obsahující sociální zprávu stejně jako psychologickou (skrytou) zprávu. Může být jednoduchá či zdvojená. Jednoduchá transakce zahrnuje tři egostavy a objevuje se, když jsou zprávy posílány z jednoho egostavu iniciátora souběžně do dvou egostavů přijímajícího. Zdvojená znamená, že jsou zahrnuty čtyři egostavy, dva v každé z komunikujících osob. Během komunikace probíhají dva soubory komplementárních transakcí, jeden na sociální úrovni, a druhý na psychologické úrovni.

Třetí pravidlo komunikace říká, že: Výsledek transakce je determinován více psychologickou úrovní transakce, nežli sociální. (Vybíral, str. 65)

Skryté transakce však mohou doprovázet každý z uvedených typů. Ačkoliv se často snažíme, aby naše reakce a podněty vycházely z našeho dospělého, neubráníme se tomu, aby tyto transakce neobsahovaly ještě skrytý záměr (který si komunikující osoba nemusí aktuálně

uvědomovat, je pouze podmíněn jejím „scénářem“). Díky tomu ještě navíc a zároveň zareagujeme např. z našeho rodičovského egostavu, a vyšleme informaci do dětského egostavu druhé osoby.

2.1.II.IV. *Poselství*

Poselství jsou určité zprávy, které si přinášíme do života z našich původních rodin. Mohou být trojího druhu:

Klatby - horší poselství, někdy tragicky determinující náš život, jde o zapovídání něčeho a zároveň o sudbu (předurčení) životní dráhy (osudu). (Prosím tě ty se radši o nic nesnaž). Mají původ v dětském egostavu rodičů a jsou zabarveny tím, čím trpěli sami rodiče: úzkostí, traumatem, zklamáním, zlobou atd. Často bývají sdělována neverbálně.

Poháněče – zde nejde o předurčení, ale spíše o – často stresující – nároky. Ty mají svůj původ v rodičovských egostavech vychovávajících osob, ve své podstatě jsou restriktivní, vymezují dráhu života, dokážou zadusit v zárodku vlastní růst dítěte.

Svolení – osvobozující poselství, k nimž je žádoucí v životě dospět. Jsou to např.: Budu sám sebou. Budu se přijímat se silnými i slabými stránkami. Budu se věnovat tomu, čemu chci. (Vybíral, str. 169)

2.1.II.V. *Hry*

Vybíral uvádí, že definice hry pochází od Berneho, který ji definoval jako: „řadu transakcí, jež vede k tomu, aby se hráči vyplatila.“ Novější definice Vann Joinese vymezuje hru jako: „počínání, při němž zúčastnění něco činí se skrytou motivací, o níž neví jejich dospělý egostav, a která se nedá poznat, dokud jeden z účastníků nezmění své chování. Vede k tomu, že se nakonec každý účastník cítí zmatený a nepochopený, což dává za vinu druhému.“

Každá hra se děje podle podobného schématu, nazvaného **G – rovnice** (od slova game), který zachycuje 6 fází každé hry:

Con + Gimmick = Response – Switch – Crossup – Payoff

past + zájem o hru = odezva – výměna rolí – zmatení – odměna

Past: komunikační hra začíná velmi často tím, že mluvčí (ten, kdo začíná hrát), si sice říká o odpověď, ale ve skutečnosti ji nehodlá poslouchat – chce uspokojit jiné své potřeby (převahu, ponižení druhého, předvedení se,...)

Zájem o hru: je dle TA podmíněn naším dlouhodobým, často celoživotním scénářem, který se vytvořil v raném dětství. Část našeho chování v dospělém věku je reinscenování rolí z dětství, tedy nové inscenování na základě starých vzorců.

Odezva: jinými slovy odpověď na podnět, může trvat několik sekund, ale dokážeme ji opakovat i po několik let, zejména v osobním životě.

Prohození rolí: ne každá hra musí nutně dospět až do této fáze. Avšak prohození rolí ve smyslu „jednou jsem dole, jednou nahoře“ se vyskytuje často.

Zmatení: nastává pravidelně, neboť hra je plná skrytých výměn. Orientovat se ve hře bývá natolik náročné, že z toho zákonitě musí být každý hráč chvílemi „perplex“ (crossup). Hra také vždy dospívá do stadia, kdy se počítají zisky či ztráty; hráči se často cítí hůře než před začátkem hry.

Užitek ze hry: může mít několik forem:

vnitřní psychologický zisk – posilují a udržují scénáře hráčů

vnější psychologický zisk – umožní uniknout nepříjemnému tlaku a obavám v neznámé situaci; pokud jsem nastaven hrát hry, budu se automaticky vyhýbat situacím, ve kterých hru nemůžu použít

vnitřní sociální zisk – vytváření „pseudointimity“. Lidé, kteří spolu hrají dost často stejnou, jim oběma dobře známou hru, mají pocit, že svého spoluhráče (nemusí to být vždy protihráč) důvěrně znají. Vědí, jak bude reagovat, co ho pobaví, jaká bude jeho další věta atd. Není to však skutečná intimita.

vnější sociální zisk – hra nám poskytuje důvěrně známé téma pro komunikaci. Ziskem je zaručený návod, jak „strávit“ čas. Pokud však tyto hry přestaneme zcela hrát, mohlo by vzniknout větší či menší sociální vakuum, kdy bychom již nedokázali najít společné téma s lidmi, s nimiž se setkáváme v běžných situacích (sousedi, prodavačky atd.)

biologický zisk – ukojení fyzického „hladu po pohlazení“. (Vybíral, str. 169-170)

2.1.II.VI. Smlouva vs. dohoda

V terminologii TA se setkáme spíše s termínem smlouva, což vyjadřuje faktickou skutečnost, která se v procesu komunikace odehrává. Smlouva v sobě zahrnuje závazek, který by měl být vyjádřen jasně, věcně a srozumitelně, pokud možno písemně, a se všemi zákonitostmi, které smlouvy v transakční analýze obsahují. Je však třeba si ujasnit, z jakého egostavu smlouva vychází, a do jakého egostavu míří, neboť pouze smlouva uzavřená mezi dvěma dospělými egostavy má reálnou naději na dodržení.

2.1.II.VII. Otevřená komunikace

Vyjadřuje zejména v psychoterapii postoj terapeuta ke klientovi a k terapii jako takové. Cokoliv, co má terapeut na srdci, musí říci přímo klientovi, nenechává si pro sebe žádná odborná tajemství a o svých klientech nemluví hanlivě. (Lister-Ford, str.21). Do prostředí novopohanských skupin jsem toto převedla *jako způsob jednání (verbálního i nonverbálního), který umožňuje jedinci svobodně vyjádřit své myšlenky, názory, zkušenosti a pocity tak, aby ti, ke kterým je zpráva namířena, dokázali tuto informaci zachytit a dekodovat, a poté vyslat odpovídající zpětnou vazbu*. Je přitom důležité, aby komunikující i komunikant poskytli dostatečný prostor pro jasný a srozumitelný přenos informace, pokud možno bez zprostředkovatele.

2.1.III. Struktura a dynamika skupin

Každá skupina odráží vzájemné vztahy mezi jednotlivci. Na její strukturu a dynamiku mají vliv postoje, názory a chování každého člena. Zároveň však, jak tvrdí F. Heider, se, což platí zejména ve skupinách, lidé snaží dosáhnout kognitivní rovnováhy, tedy usilují o to, aby jejich postoje byly v souladu s jinými postoji. Pokud tomu tak není, vzniká kognitivní disonance, což na jednotlivce a následně též na skupinu působí jako stresor. (Hayesová, str. 102). Ve výsledku se pak skupina snaží projevovat jako jeden celek, což může mít za následek prožívání napětí u některých členů, kteří své postoje museli změnit.

Transakční analýza se zabývá strukturou skupin následujícím způsobem. Texty, které zde uvádím, jsou vyňaty ze skript používaných frekventanty psychoterapeutického výcviku v transakční analýze. Pocházejí z různých zdrojů, které přeložila a sestavila Blanka Čepická, vedoucí výcviku, a s jejímž svolením je zde používám.

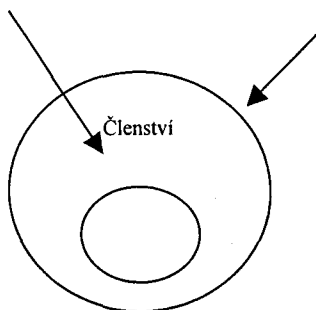
Struktura skupiny je nejdůležitější pro efektivitu a přežití skupiny a dělí se na strukturu veřejnou a strukturu soukromou (Berne, 1963). **Veřejnou strukturou** je to, co lze okamžitě spatřit, např. fyzické uspořádání a vybavení, které skupina užívá. Součástí veřejné struktury je rovněž struktura organizace, její oddělení/funkce, skladba a jednotlivci. **Soukromá struktura** je mnohem méně viditelná, protože existuje jen v myslích členů, a o to je důležitější.

Berne (1963) stanovil tři základní (veřejné) struktury: jednoduchou, složenou a komplexní (viz dále). Schéma **jednoduché** struktury představuje minimální nároky na existenci skupiny, již Berne definoval jako sociální seskupení s vnější hranicí oddělující členy od ostatních lidí a s vnitřní hranicí oddělující vedoucího od ostatních členů. Schéma **složené**

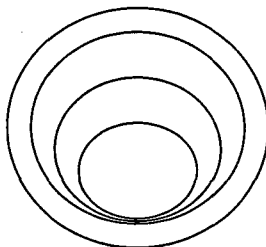
struktury představuje strukturu hierarchickou. Schéma **komplexní** struktury se užívá pro vymezení oddělení či funkcí.

Vnitřní hranice

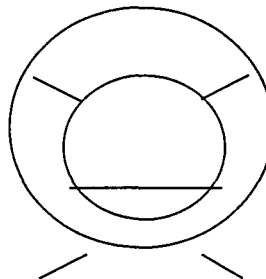
Vnější hranice

Jednoduchá struktura

Složená struktura

Komplexní struktura

Organizační struktura upřesňuje role a pozice nutné k naplnění účelu organizace. Dává skupině její identitu a je zásadním faktorem při rozhodování o tom, jak efektivní bude činnost, kterou vykonává.

Podle Bernea rozhoduje o efektivitě skupiny její veřejná struktura. Veřejná struktura je tím, co je každému na očích. Kromě fyzického uspořádání a vybavení nezbytného k naplnění účelu skupiny je součástí veřejné struktury také struktura organizační, která je součástí jejího vytvoření, a struktura individuální, tedy skuteční lidé naplňující vytvořené role.

2.1.III.1. Vývoj skupiny⁹

Každá skupina má svůj specifický vývoj. Berne (1963, 1966) definoval pro potřeby transakční analýzy čtyři stadia vývoje:

1. stadium – Předběžný obraz skupiny

Ještě před vstupem do skupiny si její potenciální členové na základě fantazií a předchozích zkušeností se skupinami utvářejí jedinečné předvědomé očekávání toho, jaká skupina bude. Máme v hlavě obraz, v němž je místo pro nás, místo o něco výš pro vedoucího a nerozlišené místo pro všechny ostatní. Pokud už některé členy skupiny známe, budou patrně i oni mít v našem obraze své konkrétní místo.

⁹ Copyright Blanka Čepická 2007-2008

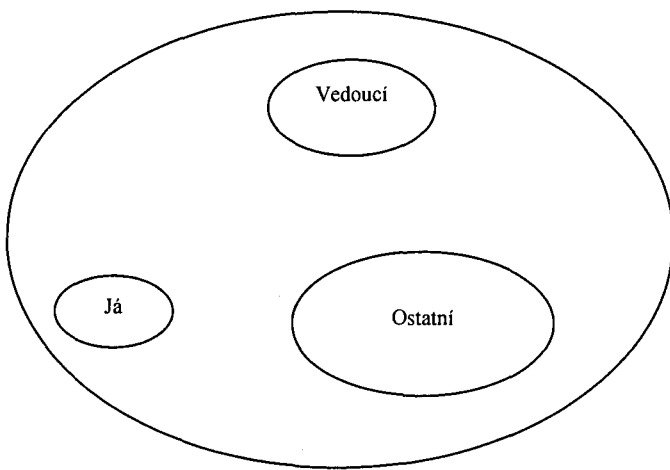
V místě vyhrazeném pro sebe bude husté tkanivo zkušeností, očekávání, cílů a názorů. Na místě vedoucího se budou mísit postavy v pozici autority, s nimiž jsme měli zkušenosti dříve, s mýty, zvěstmi a fantaziemi i zkušenostmi, které máme s tímto konkrétním vedoucím. Pokud formálního vedoucího neznáme, smícháme veškerá svá přesvědčení a pocity se zkušenostmi s jinými vedoucími a čekáme, až se toto vyhrazené místo zaplní.

Místa pro ostatní členy skupiny mohou být rozlišená či nerozlišená. To znamená, že pokud některé členy skupiny známe, utvoříme si pro ně místo, jež zaplníme podrobnostmi o tom, jaké chování od nich očekáváme, na základě svých poznatků a zkušeností s nimi.

Lidé, které neznáme, budou společně zaujímat nerozlišené místo. Po vstupu do skupiny se naše chování a postoje budou řídit tímto předběžným obrazem, který jsme si utvořili.

Berne toto schéma původně nakreslil ve tvaru ponorky, s vedoucím na vyvýšeném místě. Dá se zakreslit pomocí libovolných tvarů a volba oválů užitých v tomto materiálu byla ovlivněna jejich snadnou dostupností v textovém procesoru. Jeden z příkladů je uveden na následující stránce, i když detaily, které máme v hlavě, nelze na papíře doopravdy zachytit.

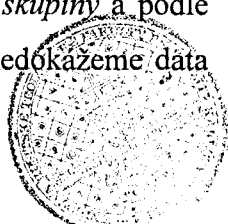
1. stadium: Předběžný obraz skupiny

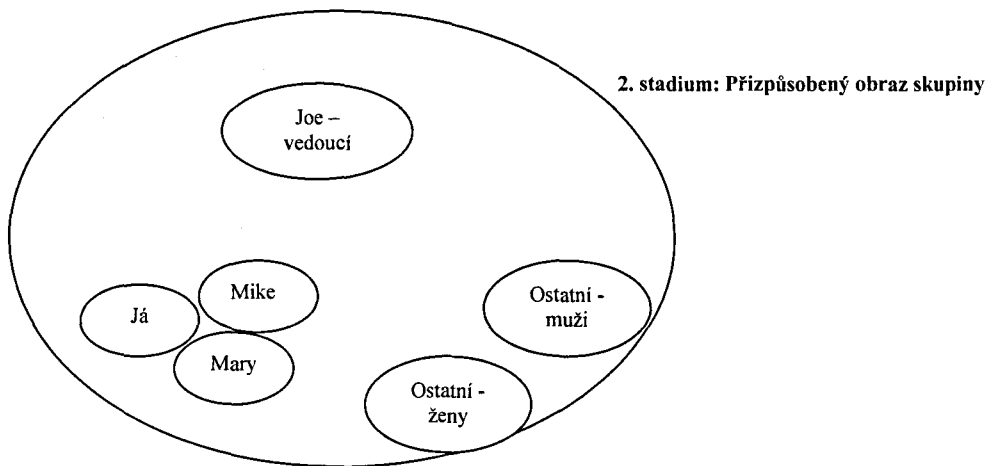
2. stadium – Přizpůsobený obraz skupiny

Vzhled obrazu skupiny se liší podle toho, jak členové odhadují realitu, jíž stojí tváří v tvář. V tomto stadiu se konflikt a polarizace nejčastěji týkají interpersonálních otázek, jde o nastavování vztoru vůči skupinovému vlivu a vůči požadavkům plynoucím z úkolu.

V tomto stadiu si vytváříme databázi informací o ostatních členech skupiny a podle toho pozměňujeme svoji představu o skupině, svůj obraz skupiny. Pokud nedokážeme data

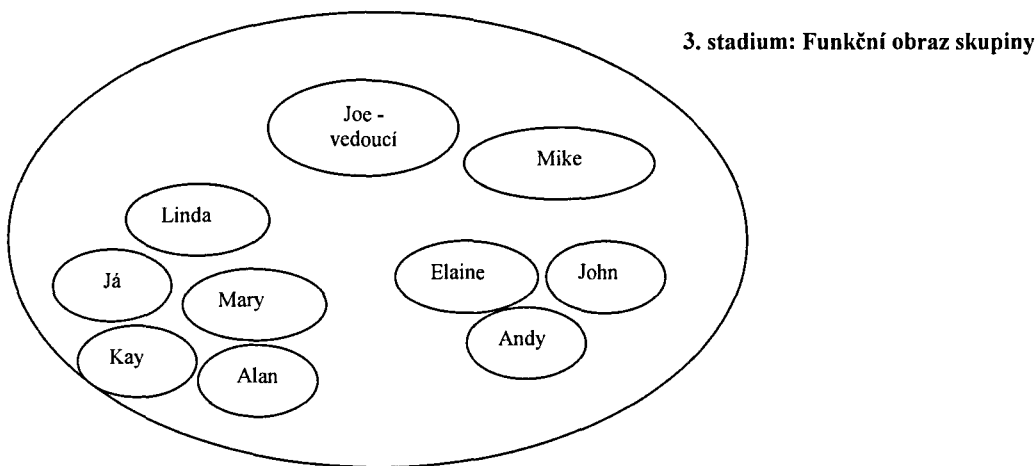

shromažďovat v důsledku toho, že jsou naše interakce nějakým způsobem omezeny, někteří členové mohou zůstat na nerozlišeném místě. Vstupujeme do interakcí, abychom zjistili, jací druzí lidé jsou, a uvažujeme o tom, zda a jak by mohli zapadat do vytvořeného obrazu. Toto je *období největších zkoušek v celém trvání skupiny* a zpravidla je považováno za nejnáročnější pro vedoucího.

3. stadium – Funkční obraz skupiny

V tomto stadiu se náš obraz nadále pozměňuje na základě našeho vnímání toho, jak zapadáme do obrazu, který má o skupině vedoucí. Abychom se mohli rozhodnout, jak se budeme chovat k ostatním členům skupiny, musíme vyřešit svůj vztah k vedoucímu. V tomto stadiu je *důležité, kam sami sebe ve vztahu k vedoucímu umísťujeme*, a je pravděpodobné, že se s ostatními členy skupiny budeme o své místo v hierarchii trochu přetahovat. V tomto stadiu je překonán vzdor a začíná se rozvíjet pocit soudržnosti, vyvíjejí se nové normy a jsou přijímány nové role. V tomto stadiu má skupina smysl pro to, „jak tady co děláme“.

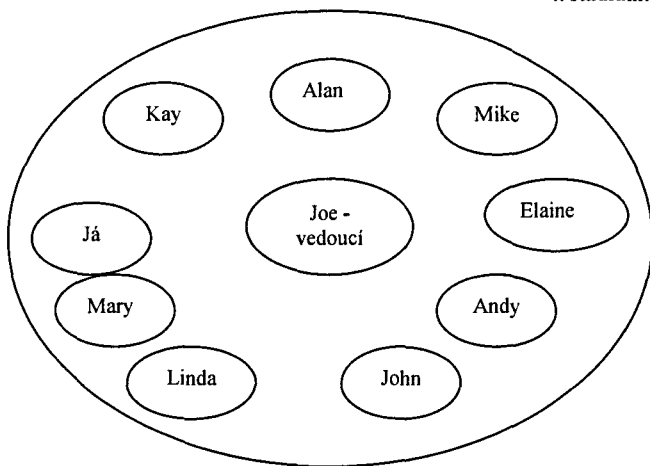

4. stadium – Druhotné přizpůsobení

V tomto stadiu jsme se vzdali některých ze svých individuálních sklonů s cílem zachovat soudržnost skupiny. *Skupina je důležitější než individuální potřeby*. Interpersonální proces se stává nástrojem užívaným k plnění úkolu.

Strukturální otázky již byly vyřešeny dříve a struktura podporuje efektivitu výkonů skupiny. Vztahy uvnitř skupiny se již rozvinuly natolik, že jsme se rozhodli, s kým chceme být v blízkém vztahu, koho jsme ochotni tolerovat a koho bychom ve skupině raději neviděli. Již jsme si vyřešili otázky vůdcovství a rozhodli se, jaké je naše postavení vůči vedoucímu.

4. stadium: Druhotné přizpůsobení

2.1.III.II. Typy skupin

Dle Blanky zde Berne rozlišuje tři druhy skupiny, v nichž všichni určitým způsobem participujeme:

- **Osobní skupiny** – vstupujeme do nich, protože do nich ve svých představách zapadáme. Soukromá struktura je mnohem důležitější – při vstupu do skupiny máme svá skrytá přání.
- **Vynucené skupiny** – na vstupu i výstupu existují jisté překážky. Vstupujeme do nich, protože mají jisté postavení ve veřejné struktuře a my stojíme o něco, co se s tím pojí. Zvažujeme, zda jsou výhody dostatečné, abychom ve skupině setrvali.

- **Povinná skupina** – v této skupině být musíme, nemáme jinou možnost – jsme k členství přinuceni.

2.1.III.III. Vnitřní skupinový proces

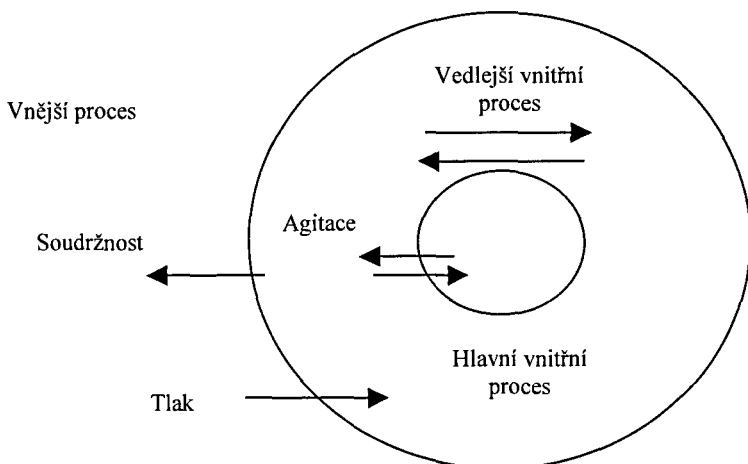
Vnitřní skupinový proces vzniká z *napětí mezi tím, jaká má skupina být podle duševní představy jedince a tím, jak ji vnímá*. To může ovlivnit jakoukoli stránku skupinové struktury, veřejné i soukromé. Hlavní vnitřní proces překračuje vnitřní hranice, tzn. že zahrnuje agitaci členů proti vedení, jejíž výsledek závisí na soudržnosti těch, kteří zůstávají loajální, a na činnosti vedení, jehož úkolem je zachovat existenci skupiny. Vedlejší vnitřní proces zahrnuje agitaci mezi členy skupiny, nepřekračuje však hlavní vnitřní hranice, takže neruší vedení.

Fox (1975) považuje Berneovy úvahy o skupinovém procesu za poněkud vágní v otázce toho, zda je hlavní vnitřní proces vždy důsledkem určitého sporu mezi vedením a členy, nebo zda může jít o společné kooperativní úsilí vedení a členů, které posiluje soudržnost a iniciuje změny. Má však jasno v tom, že pokud má skupina uspět, představa vedoucího musí být v souladu s realitou.

2.1.III.IV. Vnější skupinový proces

Vnější skupinový proces *překračuje vnější hranice, aby zajistil přežití skupiny s ohledem na vnější prostředí*. Může sem patřit cokoli, od náboru členů po obranu před vnějším tlakem. Vykonává ho vnější aparát, do něhož může být v období silných vnějších tlaků převedena značná část členů.

Člen se může z tohoto procesu zcela stáhnout a soustředit se výhradně na aktivity, které má za úkol. Pokud se k procesu vůbec připojí, může to být ve formě účasti (minimální), zapojení, angažovanosti nebo k němu může patřit, a to v závislosti na stadiu přizpůsobení obrazu, do něhož dospěl.

2.1.III.V. Soudržnost

Soudržnost je *potřeba členů zachovat existenci skupiny*. Zvažujeme, čeho jsme ochotni se vzdát, abychom skupinu udrželi. Každá skupina chce přežít co nejdéle, anebo tak dlouho, dokud nesplní svůj úkol. Pro přežití je *zásadní integrita tří částí skupinové struktury*. Proto je třeba mít se na pozoru před třemi hlavními druhy nebezpečí:

1. Proražení vnějších a hlavních vnitřních hranic a narušení organizace a fungování autority, což ruší schopnost skupiny vykonávat efektivní činnost.
2. Útok na členy s cílem je zabít nebo jinak odstranit, zničit fyzickou existenci individuální struktury.
3. Útok na ideologii s cílem vyvolat rozklad v soukromé struktuře.

Členové se liší v tom, za co jsou ochotni bojovat. Někteří dávají přednost zachování organizace; jiní bojují, aby chránili své přátele nebo vůdce jako jednotlivce; jiní zůstávají navzdory všemu věrní ideálu skupiny.

2.1.III.VI. Dynamika

Pracovní dynamika – interakce a agitace, jež probíhají při běžné práci.

Bojová dynamika – soudržnost skupiny čelící vnějšímu tlaku.

Dynamika vývoje – jak se skupina vyvíjí v důsledku vnitřních agitací probíhajících buď přes hlavní vnitřní hranice, nebo přes vedlejší vnitřní hranice.

2.1.III.VII. Reagování na potřeby skupiny

Při rozhodování o tom, jak reagovat na potřeby skupiny, jež se mění během vývojových stadií, nám může pomoci *strukturování času*. Clarkson (1992) se domnívá, že předběžný obraz skupiny je slučitelný *se strukturováním času prostřednictvím rituálů*, oněch interakcí, jež vykonáváme předem naprogramovaným způsobem. Při své práci se skupinami tedy můžeme začít zvažovat způsoby podpory rituálů, např. tím, že nabídneme vhodné vzory a vytvoříme prostor, v němž si mohou jednotlivci vyměňovat ritualizované pozdravy. V tomto stadiu vývoje skupiny panuje vysoká míra závislosti na vedoucím a potřeba porozumět jak vnitřním, tak vnějším hranicím a úkolu skupiny. Umístěním vedoucího na místo v horní části

obrazu naznačuje, že dochází k projekci rodiče nebo jiné osoby v postavení autority do osoby vedoucího.

Stadium přizpůsobení obrazu skupiny je mimořádně vhodné *ke strukturování času pomocí zábavy*. Při zábavě se členové skupiny zpravidla účastní uvolněné, neformální konverzace, jež není spojena s úkolem skupiny. Zábavou s ostatními začínají členové skupiny získávat smysl pro to, jací ostatní členové jsou, a začíná se vytvářet raport. Během tohoto stadia je pravděpodobné, že se členové skupiny dostanou do konfliktu s vedoucím nebo se proti němu vzbouří, k čemuž může dojít v důsledku emoční reakce skupiny na úkol. Konflikt či revolta v tomto stadiu nemusejí být nutně otevřené a mohou se projevit v podobě nízké energie či pasivity.

Ve třetím stadiu vývoje skupiny je *čas strukturován prostřednictvím her*. V tomto stadiu se hry skutečně odehrávají a dochází k nastavení toho, do jaké míry budou tolerovány hry a zástupci (rackets). V tomto stadiu skupinového procesu se vytvořil jednoznačný smysl pro to, „jak tady co děláme“ – již se vytvořily sdílené normy a hodnoty a vyřešily se otázky vůdcovství.

Ve stadiu druhotného přizpůsobení se jednotlivec vzdává vlastních sklonů ve prospěch skupinové soudržnosti. V průběhu tohoto stadia *dochází k větším projevům blízkosti mezi členy skupiny navzájem i mezi členy a vedoucím skupiny*. Pokud jde o strukturování času, skupina dosáhla blízkosti.

2.1.III.IV. *Umožňující a znemožňující chování*

Newton a Napper (2000) určili pro každé ze stadií skupinové dynamiky tzv. umožňující a znemožňující chování.

První stadium:

Umožňující	Znemožňující
Jasně vyjádření úkolu a účelu skupiny	Zmatek ohledně úkolu a účelu
Uzavření smluv na administrativní a profesionální úrovni	Smíšené signály o tom, „kdo co dělá“
Poskytování informací – časový rozvrh, program atd.	Nedostatek informací
Vhodné uspořádání místnosti	Neuspořádané prostředí
Poskytnutí celkového přehledu o průběhu	Tajnosti (+ -)
Poskytnutí času, aby se členové skupiny mohli poznat	Úzkostná snaha začít s učením
Převzetí odpovědnosti za strukturu a ochranu	
Model + +, úcta a zájem	

	Nedostatečná struktura
	Působení nadřazeným nebo nervózním dojmem

: Umožňující	Znemožňující
Naslouchání kritiky průběhu či obsahu a reagování z pozice OK	Trestání popíráním něčích stanovisek nebo postavením se na něčí stranu
Udržení + +	Ignorování nebo uhlazování konfliktů
Podporování myšlenek a reakcí členů	Snaha „potěšit“ nebo „velké úsilí“ dělat všechno správně
Pružnost v hranicích úkolu, udržení struktury	Přehnaná shovívavost nebo rigidní jednání
Ochota jednat o změnách postupů a metod	Výroky typu „musí to být takto“

Třetí stadium: Umožňující	Znemožňující
Usnadňování vývoje jedinečné kultury a identity skupiny	Zastávání předem utvořených názorů na identitu skupiny
Respektování skupiny a jejích jednotlivých členů	Vytváření nepružných pravidel bez ochoty jednat o nich
Jasně vyjádřené vlastní hodnoty a postoje	Neodporování destruktivnímu chování
Udržování pružnosti	Předpoklad, že všechny skupiny budou stejné

Čtvrté stadium: Umožňující	Znemožňující
Jedinci mají možnost „poradit si“ sami	Lpění na učitelské roli
Vhodné sdílení vůdcovské role	Řízení skupiny – vybízení k chování „poháněče“
Udržování struktury a zaměření	Očekávání, že se skupina přizpůsobí vlastnímu obrazu
Podpora zkoumání a experimentování	Neochota naslouchat myšlenkám druhých
Nabízená svolení, povzbuzení a pohlazení	Obliba „jednoho způsobu“, jak něco dělat
Působení jako zdroj	„Správná“ představa o směřování skupiny
Působení jako „skutečná“ osoba ve skupině	Dávání za vzor a vybízení k hraní her

2.1.III.VII. Ukončení

Je důležité mít jasno v otázce skončení úkolu, aniž se do cesty postaví pocit ztráty. To by mohlo znamenat, že přetrvají negativní pocity, zejména v případě nereálné touhy, aby skupina pokračovala. Pomoci zde mohou rituály, lidé by měli dostat příležitost rozloučit se nejen s jednotlivými členy, ale také s celou skupinovou zkušeností.

Umožňující	Znemožňující
Vytvoření prostoru pro každého, aby mohl „truchlit“	Popírání potřeby prožít si smutek
Každý smí „truchlit“ po svém	Spěch na ukončení, takže není čas na rituály a pocity
Mít jasno o své vlastní roli a hranicích	Trvání na rituálech, které skupina nechce
Dodržení doby ukončení	Umožnění nejasnosti ohledně ukončení, např. není dohodnuta doba ukončení
Poskytnutí času pro skupinový „příběh“	Při pohledu zpět popírána existence období, kdy byla skupina „dole“
Nabízení nápadů, jak provést ukončení, s pružností vůči rozhodnutím skupiny	Je umožněno odejít od nedokončené práce
Odpovídající zpětná vazba	Zachraňování pomocí nereálných ujištění
Ponechání času pro úvahy „co dál“	Není ponechán čas pro vyhodnocení, nebo není bráno vážně
Jasně stanovená hodnotící kritéria	
Je zajištěn čas pro vyhodnocení a potvrzena jeho hodnota	

2.1.IV. Potřeby

Každý jedinec má určité potřeby, které musí ve vztazích naplnit, jinak se bude cítit odstrčený a frustrovaný. R.Erskine sestavil hierarchii osmi základních potřeb, z nichž každou ještě dále rozvádí:

2.1. IV.I. Potřeba bezpečí:

- Pouto se mnou je přijímáno kvůli tomu, kým jsem.
- Postoj bezpodmínečného kladného přijetí.
- Hluboký pocit bezpečí.
- Já jsem OK, ty jsi OK.

2.1.IV.II. *Potřeba cítit se ujišťovaný a uznávaný:*

Být přijímán, být považován za významného. Pocity a potřeby vyžadují ujišťování a uznávání. Pokud není vnitřní život uznáván, nebo se postupuje příliš rychle, může to vést k juxta pozici. Klient se může stát agresivním a odvrátit se, což je známkou toho, že potřebuje potvrdit svoji metaforu.

2.1.IV.III. *Potřeba být přijímán druhou osobou, která je stabilní, hodnověrná a spolehlivá.*

Najde se někdo dost silný, aby mne ochránil před mým vlastním vnitřně psychickým trestáním?

2.1.IV.IV. *Potřeba potvrzení osobní zkušenosti.*

Být v blízkosti někoho, kdo se mi podobá. Společné absolvování cesty. Normální potřeby, hledání vzájemnosti, buď mým „přítelem“. (Přenos alter-ega, nebo přenos blízkence)

Vytváření společné filozofie, vzájemnosti a radosti.

Učit se společně růst prostřednictvím zkušeností.

2.1.IV.V. *Potřeba definovat se a cítit se jedinečný a přesto podporovaný bez ponižování a odmítání.*

Jedinec hledá ujištění o vlastní jedinečnosti, potřeba funguje na hranici kontaktu (nesbíhá se); předcházet sbíhající se přenos.

Potřebuje podporu a povzbuzení při definování vlastního Já a přebírání odpovědnosti za ně.

Se soutěživým protipřenosem se setkáváme u jedinců, kteří se definovali v minulosti.

2.1.IV.VI. *Potřeba mít na druhého vliv.*

Posiluje vnímání vlastního Já prostřednictvím pocitů, že člověk dokáže působit na druhé.

Ostatní berou naši vůli vážně. Zvyšující se pocit úspěšného zvládnutí kontaktů ve vztahu.

2.1.IV.VII. *Potřeba přimět druhého začít.*

Tato potřeba je často chybně vykládána jako pasivita. Vyjděte klientovi vstříc, zůstaňte přítomní a zapojení.

2.1.IV.VIII. *Potřeba s láskou dávat, být vděčný.*

Skupina má přijímat, co jednotlivci dává ze své vlastní osobnosti.

2.1.V. Pozitivní zpětná vazba a smlouvy

2.1.V.I. Zpětná vazba

Ve vztahu dvou a více lidí musí, má-li vztah pokračovat, docházet ke zpětným vazbám. V transakční analýze mají zpětné vazby důležité postavení, neboť právě skrze ně lze zjistit, jaké egostavy jsou v komunikaci zapojeny a jakým způsobem lze dosáhnout změny.

Jedinec potřebuje opakovaně od ostatních (členové skupiny) informaci, jak jej prožívají. Posiluje se jeho Dospělý, odpovědnost za spolupráci a podpora ke změně. (Blanka, 2007) Pro efektivní komunikaci uvnitř skupiny nebo mezi skupinami je třeba se často učit takové formě zpětné vazby, která pomáhá, jinak dojde k projekci části scénáře na druhé.

Při psychoterapii se obvykle v transakční analýze používá nahrávání rozhovorů na pásek. To umožňuje aktuálně si poslechnout opakovaně určitou pasáž, dosáhnout přesnějšího vnímání a zabránit interpretacím. Klienti si mohou vzít pásku domů a poslechnout si ji s odstupem a v klidu ještě jednou. Terapeut/poradce používá podobně výňatky záznamu při supervizi.

Příležitost ke zpětné vazbě nabízí pozorování a domněnky, které nemusí jednostranně směřovat na jedince, ale mohou obsahovat i vnímání terapeuta/poradce. Právě domněnky vedou často k diskuzi o správnosti vnímání. I když intuitivní poznatky nejsou bezpodmínečně doložitelné a dokazatelné, vypomáhá si každý jedinec v komunikaci svými cennými domněnkami, tedy, že bere svoji intuici vážně. (Blanka, 2007)

2.1.V.II. Smlouva

Smlouvy definuje Berne jako „explicitní oboustrannou povinnost držet se jasně definovaného postupu“. Jiní autoři, například James a Jongeward, uvádí, že: „Smlouva je povinnost Dospělého k Já, která brání zavádění změn proti sobě samému nebo někomu jinému“. (Blanka, 2007) Smlouvy upravují nejasné komunikační vztahy a zároveň, pokud jsou uzavírány z dospělého egostavu, zabraňují vzniku nových komunikačních bariér.

Smlouvy jsou základem každé práce v transakční analýze. Podstatné je, že smlouvy nejsou statické, ale častěji se v průběhu poradenství s ohledem na cíl společné práce mění – a stále se musí přezkušovat.

Dle Blanky má uzavírání smluv určité důvody:

Výhody smluv¹⁰

- Závazná a oboustranná dohoda, která zavazuje jak poradce/poradkyni tak také klienta k zodpovědnosti (zodpovědnost 50% - 50%)
- Implikuje partnerské zacházení, rovnoprávnost smluvních partnerů (O.K. – O.K.- vystupování)
- Vylučuje psychologické hry
- Brání nekonečnému dohadování
- Jednání může být ověřeno (cílová orientace)

Co smlouvy upravují?

- vnější rámec, formální podmínky,
- odpovědnost
- příbuzné metody
- obsah a cíle poradenství/terapie

Druhy smluv

V transakční analýze se rozlišují následující druhy smluv:

- **administrativní smlouva**
vztahují se na formální podmínky
- **pozměňovací /obsahové smlouvy**
řeší, co se má změnit, tzn. cíl a obsah společné práce(např. zlepšení komunikace, změny chování, změny v pocitech a myšlení, rozšíření jednacích kompetencí
- **smlouvy o chování**
určují konkrétní způsoby chování, které bude klient ukazovat/prosazovat v každodenním životě
- **“hodinové” smlouvy**
vztahují se na aktuální sezení a momentální potřebu/žádost na tomto sezení

¹⁰ Následující texty, týkající se smluv, opět pochází od Blanky Čepické, 2007

Cílové zaměření smluv

Smlouvy mohou mít rozdílné cílové zaměření a úrovně (s ohledem na žádoucí změnu).

Nápomocné schéma od Maxima Loomise je rozlišuje:

- **pečovatelské smlouvy (někdo o někoho)**
cílem je redukce her, zabránění podílení se na scénáři, ochrana klientů
- **smlouva o péči o sebe**
cílem je sociální kontrola, krizová intervence, motivační práce
- **poradenské smlouvy/fokální smlouvy (krátkodobé smlouvy)**
vztahují se na specifické kladení otázek, zlepšení životní situace, atd.
- **terapeutické smlouvy(dlouhodobé smlouvy)**
vztahují se na léčení poruch, strukturální změny osobnosti

Užitečnost smluv: (Dr. Gudrun Hennig, Dr. Georg Pelz)

- jednoznačné (ne „mezi řádky“)
- krátké (bez podmínek a vedlejších vět)
- pozitivně formulované (neobsahují negace)
- ověřitelné (ostatní mohou pozorovat změny)
- splnitelné (s ohledem na čas a možnosti poradce a klienta)
- podstatné ve svém stanovení cíle (mají ústřední téma)
- vylučují jak je to jen možné zadní vrátka(žádná samosabotáž)
- jsou uzavírány Do-Já, Dí-Já si je přeje a Ro-Já je toleruje
- motivuje K-Já poradce a klienta (obsahuje a slibuje ty správné “rány a pohlazení”- stroke)
- je právně nezávadná (etická, legální, zodpovědná)

Práce se smlouvou

Při uzavírání smluv je třeba dodržovat určité konkrétní podmínky, které zaručují nejen úspěšné uzavření, ale také úspěšné dodržení každé smlouvy. Následující přehled je pro práci se smlouvou klíčový, neboť bez nich by smlouva neměla požadovaný rámec ani obsah.

Existují čtyři předpoklady pro práci se smlouvou (Claude Steiner):

- oboustranné ujednání
- angažovanost na obou stranách
- kompetence smluvních stran

- jednání v rámci pravidel

Smlouva se řídí:

- formálními podmínkami
- odpovědností
- používanými metodami
- cílem

Fáze péče vycházející ze vzájemné dohody:

- úmysl
- oboustranný zájem problém řešit
- specifikování dohody
- doplňování a vyjasňování obsahu
- potvrzení a uzavření dohody

Úrovně dohod:

- administrativní: kdy, kde, délka trvání, frekvence, náklady, forma úhrady, výjimky a jak s nimi, úhrada za zameškaný čas
- sociální: odpovědnost, kompetence, zkušenost, jak při krizových stavech, volba metody, volba cíle
- psychologická: jaká část osobnosti do dohody vstupuje
- explicitní (vyřčené)
- implicitní (předpokládané, ale nemluví se o nich)
- otevřené (mluví se o nich)
- skryté (zůstávají skryté)

Přednosti práce se smlouvou:

- oboustranná odpovědnost (50:50)
- implicitní postoj O.K.
- brání psychologickým hrám
- stanovuje to ukončení dohodnuté práce
- lze ji přezkoumat (orientuje se na cíl)

Pět základních komplikací při komunikaci vzniká:

- tam, kde není jasné, zřetelné a explicitní, co kam a komu patří
- když jedna ze stran neumí pojmenovat svůj požadavek
- když se jedna ze stran příliš podvoluje autoritě jiné ze stran
- když jedna ze stran neumí převzít odpovědnost za své rozhodnutí
- když se začnou utvářet koalice 2:1

2.2 Novopohanská hnutí

Pojem Nová náboženská hnutí, pod který novopohanské skupiny nepochybně patří, se na české odborné scéně začal objevovat na počátku devadesátých let minulého století. Zahrnuje v sobě mnohé směry a skupiny, které se snažily s větším či menším úspěchem odlišit od většinové společnosti, ať již z hlediska víry, způsobu života, odlišných životních postojů či uznávaných hodnot. Mohou tam spadat také hnutí, která se nesnažila o odtržení (zejména od křesťanské církve), jako spíše o jakési obrození, mající přinést původní skupině nové podněty a možnosti pro další rozvoj.

Důvodů, proč v posledních letech vzrůstá zájem právě o tyto formy náboženských praktik, je hned několik. Jedním z těch hlavních je **reakce na probíhající sekularizaci náboženství**, která nejenže odtrhuje náboženské chápání života jedince a společnosti od „běžných“ událostí, ale, jak uvádí Wilson¹¹, ztrácí v ní vše lokální, tedy i náboženství, svůj původní význam. Místo náboženských přikázání ovlivňují chování požadavky, které odpovídají přísně technickým kritériím. Postupně je opouštěna mystická, poetická a umělecká deskripce přírody a společnosti ve prospěch deskripce vycházející z faktů, a s tím související přísné rozlišování hodnotících citových dispozic od kognitivní a pozitivistické orientace. (Nešpor, Lužný, str.80) Novopohanské skupiny se svými způsoby vyjadřování náboženských prožitků snaží navrátit se k přírodě skrze své pojetí přírodních zákonitostí, vyjadřovaných zejména v rituálech konaných při příležitostech oslav svátků.

Dalším důvodem ke snaze navrátit se k víře předků, žijících zde před mnoha sty lety, je **důraz na individuální náboženský prožitek**, kterému se v moderní době dostává zvýšené pozornosti. Jedinec, kterému velká tradiční náboženství neposkytují dostatečné uspokojení v oblasti jeho náboženských prožitků, obrací se k jiným systémům, které mu umožní prožitek

¹¹ Nar. 1926; významný stoupenec sekularizační teorie v 60. letech 20. století; vychází z rožlišení dvou typů sociální organizace která podal Ferdinand Tönnies – společenství (Gemeinschaft) a společnost (Gesellschaft)

získat. Jeho víra je výsledkem **racionální volby**¹². Pokud mu jím zvolená skupina či náboženský směr přestane poskytovat požadované uspokojení, je pro něho snadné ji opustit a nahradit jinou.

V neposlední řadě se mezi důvody řadí i prostá potřeba každého člověka **sdílet s druhými své prožitky**. Není to však jen tato potřeba, co vede jedince k navázání kontaktu se skupinou. Právě ve vztahu s ostatními, podobně zaměřenými lidmi, si jednotlivé osoby sytí také další sociální potřeby. Festinger se ve své „teorii sociálního srovnávání“ snaží objasnit lidskou potřebu využít ostatních jako zdrojů informací o fyzické a sociální realitě. Začíná u prohlášení, že lidé si potřebují udržet takové názory o světě, které považují za správné, a mají přesnou představu o svých vlastních schopnostech¹³. Tu získají nejen tím, že zjistí, jaké schopnosti a dovednosti skutečně mají, ale také srovnáváním těchto schopností s ostatními. Dále popisuje, že člověk si bude běžně vybírat za přátele takové osoby, které se zdají mít podobné schopnosti, názory či pocity, a se kterými se může adekvátně poměřovat. Je to něco jako „nepřímá úměrnost“¹⁴, která však platí pouze, jedná – li se o schopnosti (v oblasti pocitů či názorů toto nelze aplikovat). Jinými slovy, dáváme pozitivní ohodnocení tomu, kdo je silnější a schopnější, a pokoušíme se ho následovat, avšak nesmí být příliš vzdálen od naší úrovně¹⁵. (Raven a Rubin, str. 46)

Velmi zajímavá je v tomto ohledu Simmelova práce věnující se „Sociologii cizince“. Cizincem je zde rozuměna specifická forma interakce. Na rozdíl od poutníka, který „přichází dnes a odchází zítra“, cizinec „přichází dnes, ale zůstává zítra.“ Je elementem samotné skupiny, který v sobě zahrnuje jak bytí uvnitř, tak bytí mimo skupinu, a vzájemně je konfrontuje. (Fenn, str. 110) Podobnými elementy jsou někteří příslušníci těchto komunit, jejichž působení ve skupině trvá ještě dlouho poté, co se přestanou v této skupině fyzicky vyskytovat.

2.2.I Charakteristika novopohanských skupin

Pro každou z těchto skupin je charakteristická vysoká variabilita a rozrůzněnost. Též se jejich charakteristika, autor od autora, velmi liší. Vojtíšek ve své knize píše, že stopy předkřesťanských náboženství najdeme v christianizované Evropě zejména v lidových

¹² Stark a Bainbridge vypracovali teorii, dle níž se lidé snaží dosáhnout cílů, které jim přinášejí uspokojení (v tomto případě náboženských prožitků), a přitom se snaží vyhybat zbytečným nákladům, které vedou ke ztrátě (např. omezení vyplývající ze členství v některé z etablovaných církví). (Lužný, str. 90)

¹³ Festinger's formulation begins by postulating that people need to hold (what they consider to be) correct opinions about the world and have an accurate concept of their own abilities.

¹⁴ Doslova: „undirectional drive upward“

¹⁵ We place a positive value on strength and intelligence – the more capable you are, the better. To evaluate our abilities, then, we look toward others who are somewhat better than we are – but not too much so.

zvycích, slovesnosti, léčitelství i v lidové magii – čarodějnictví. V těchto oblastech se jedná o prvky, které nejsou výslovně chápány jako součást některého konkrétního předkřesťanského náboženského systému, a dokonce někdy nejsou jako předkřesťanské (či pohanské) reflektovány vůbec. (Vojtíšek, str. 244)

Dle jeho názoru přinesl skutečně uvážený návrat k pohanství až romantismus. Zatímco nespecifikované a nesystematické používání prvků předkřesťanského náboženství bylo běžné po celou křesťanskou historii, tradici novopohanství rozumí autor především vědomý návrat k předkřesťanským evropským náboženským systémům. Tento návrat může být věrný jedné evropské tradici (Keltů, Germánů, Baltoslovanů, Řeků apod.), nebo se může pokoušet přebírat různé prvky ze všech těchto tradic a třeba i z antických kultů. V posledních desetiletích cesta za pohanstvím ovšem není jen cestou do minulosti, nýbrž vede i k objevování hodnot v mimoevropských nekřesťanských náboženstvích na předpisemném stupni vývoje. (Vojtíšek, str. 244)

Faktem je, jak uvádí autor, že jedním ze sentimentů, které provázejí novodobé pohanství, je **prožitek osvobození od formujícího vlivu křesťanské civilizace**. Proto se tito pohané cítí dostatečně silnými a svobodnými, než aby vytvářeli pevné organizace. Naopak – typickým útvarem novopohanství jsou volná bratrstva, klany, „rodiny“, háje či krby. Centrem společného náboženského života jsou slavnosti, k nimž se zpravidla tato volná společenství sjíždějí. Této svobodomyšlnosti dnes vyhovuje internet, typické médium novopohanské komunikace. (Vojtíšek, str. 243)

Způsobům fungování novopohanských skupin se budu podrobněji zabývat níže, zde uvádím jen obecnou charakteristiku. Skupiny zabývající se novopohanstvím lze zařadit na pomezí mezi níže uvedenou definici hnutí a kultu. Jak tvrdí Václavík, aktivně vyvíjejí činnost směřující ke konkrétním vyjádřením náboženských prožitků, avšak kromě shody v určitých způsobech slavení svátků jim často chybí jasně definované cíle, na nichž by se většina členů shodla (například v oblasti etických norem). Dále neexistuje u většiny z nich žádné směrodatné hledisko, podle něhož by se určovalo členství a to ani v subjektivním (považovat se za člena), ani v objektivním (být považován za člena) smyslu slova. Tato hnutí nemají většinou ani žádného vůdce či představeného, který by v rámci daného hnutí rozhodoval, měl zřetelnou pravomoc nad členy hnutí či hnutí formálně zastupoval navenek. V tomto ohledu jde o příklad polycentricky organizovaných hnutí či společností, které lze označit výrazem SPINová¹⁶ hnutí, a která odmítají jakoukoliv snahu o normativnost. (Václavík, str. 60)

¹⁶ Z anglického Segmented Polycentric Integrated Network

Vojtíšek uvádí, že vědomé přihlášení se k novopohanské tradici mění konotaci slova „pohan“. Zatímco běžně je toto označení spíše nadávkou těm, kdo nepřijali monotheistické náboženství (z latinského *paganus* = venkovan), novopohané se k tomu pojmenování s hrdostí hlásí. Vyjadřují tím zpravidla i protest proti většinové a historicky křesťanské společnosti. (Vojtíšek, str. 244)

Vzhledem k výpovědím příslušníků jednotlivých hnutí však s tímto názorem nesouhlasím. Protože se často ani sami příslušníci tohoto hnutí neshodnou v tom, co vlastně znamená být (novo)pohan, mnoho z nich tento popis nepřijímá. Raději přejímají název té konkrétní tradice, ke které se hlásí. Jejich náboženství se nedá ani považovat za netradiční. Právě určité pojetí starobylé tradice (odrážející se například ve slavení ročního cyklu svátků) je totiž jedním z hlavních pojítek těchto hnutí. Ačkoliv se mezi odbornou veřejností i uvnitř jednotlivých skupin vedou spory o původnost a pravdivost zdrojů, z nichž se dají informace o tradičním pojetí starověkého světa získat, je to právě originalnost pojetí těchto tradic lidmi moderního světa, která umožňuje jejich přežití a uchování.

Odborníci však používají termíny „novopohanství“ i „netradiční náboženství“ v hojně míře, a ačkoliv se přesný obsah těchto termínů nemusí u jednotlivých badatelů shodovat, přibližný obsah zahrnuje skupiny vyskytující se zejména v Evropě, které své představy o transcendentnu vztahují ke starověkým mýtům či z nich výběrově činí mýty nové. Je třeba brát v potaz, že každá ze skupin vznikla za určitých dobových podmínek a v konkrétním prostředí může nabývat mnoha variant.

Pohané v českých zemích se aktivně sdružují do skupin hlásících se k Baltoslovanské tradici, k severskému panteonu, ke keltskému dědictví, k Wicce, a ojediněle i k římským či řeckým bohům a bohyním. Mnozí z nich si nepřejí být považováni za člena jedné skupiny, raději se nazývají příznivci či veřejně deklarují samostatné působení.

Ačkoliv množství relevantních zdrojů, z nichž mohou tato hnutí snažící se o obnovu starověkých tradic, obyčejů či postojů čerpat, je relativně omezené, způsoby výkladu těchto materiálů jsou velmi rozmanité a nezřídka se od původních prostých informací značně vzdalují. Z důvodu širokého rozpětí každé z novopohanských skupin se v této práci zaměřuji na skupiny hlásící se ke germánské tradici, k druidismu a k moderní wicce. Každá z těchto tradic má svá specifika, odkazuje se na jiné zdroje a praktikuje samostatné rituály, avšak vzhledem k malé rozloze naší republiky a krátké historii existence těchto hnutí se většina hlavních představitelů navzájem zná, tudíž bylo možno sledovat nejen proměny uvnitř jednotlivých hnutí, ale i mezi konkrétními osobami vztahujícími se do určité míry ke každé z výše uvedených skupin. Zároveň se však v každé z nich ustálil specifický způsob

komunikace, zčásti závislý na moderních technologiích, zčásti na ústních dohodách mezi jednotlivými členy, který umožňuje fungování celé skupiny. Pokud se objeví komunikační bariéry, lhotejno jakého původu, má to citelný dopad na celou skupinu.

Doposud se odborníci zaměřovali na vnější působení novopohanských hnutí, na dopad jejich působení na celou společnost či na způsob, jakým vyjadřují svou snahu o navázání na staré, předkřesťanské či raně křesťanské tradice. Při bližším pohledu na tyto skupiny však vyjde najevo, že se nezřídka rozpadají právě ve chvíli, kdy o ně veřejnost projeví zájem či kdy začne někdo ze členů iniciovat snahu o pevnější řád a jasné vymezení fungování skupiny, tedy ve chvílích zvýšeného tlaku na infrastrukturu skupiny. Tehdy začíná selhávat komunikační aparát a skupina se ocitá na pokraji rozvratu.

Právě neustálé míšení, vznikání a zanikání je jedním z faktorů, které činí tuto komunitu zajímavou natolik, že zájem o její studium neustále stoupá. V posledních letech se zejména mezi studenty náboženství zvětšil počet osob zaměřených na problematiku novopohanství, avšak při pozorování zvenčí, kdy se zkoumající zaměřuje především na religionistickou stránku působení skupiny, se může zdát, že v českém prostředí působí několik navzájem oddělených skupin, majících jasnou představu o oblasti svého působení, a navzájem spolu nesouvisejících. Jak však uvádím níže, česká (novo) pohanská scéna je propojeným, i když ne příliš uceleným tělesem, v němž každá z osob jedinečným způsobem pomáhá vytvářet atmosféru působící na každou z pohanských skupin, nejen přímo na tu, k níž se dotyčná osoba hlásí.

2.2. II Terminologie

Při studiu různých náboženských skupin se můžeme setkat s několika základními typy. Typologií těchto skupin se zabývalo a dodnes zabývá mnoho vědců. Vybrala jsem dvě možná rozdělení, pro srovnání a zařazení novopohanských hnutí do souboru náboženských skupin.

Roy Wallis a jeho inovace typologie nových náboženských hnutí: (převzato z: Václavík, str.64)

Církev je náboženská skupina, která je svým okolím respektována a která sama sebe vnímá jako organizaci nabízející jedinou možnou a správnou cestu k bohu (výraz epistemologického autoritářství) - jedinečná legitimnost, která je typická i pro sektu – ta se tak liší od církve pouze tím, že je svým okolím chápána jako „deviantní“ (tím je myšlena míra divergence od normativně sankcionovaných forem víry převažujících v daném čase) /Václavík, , str.64-65/.

Mezi církvemi pak rozeznává dvě další kategorie založené na hledisku respektability – **denominaci** jako typ respektované náboženské skupiny a **kult** jako typ deviantní náboženské skupiny (Václavík, str. 66)

Autor se věnuje též vztahu skupin ke společnosti. Zde rozlišuje tři základní orientace směrem k sociálnímu okolí – náboženské skupiny mohou **akceptovat** okolní svět a přijímat či dokonce potvrzovat jím prosazované cíle a hodnoty, či mohou tento svět **odmítat**, či se mohou vůči okolnímu světu chovat **indiferentně** a projevovat vůči němu pouze mírný souhlas či nesouhlas.

Druhý autor, Milton J. Yinger, naproti tomu rozlišuje náboženské skupiny na **univerzální institucionalizovanou církev**, což je skupina, v níž jsou základní funkce a instituce společnosti a náboženské skupiny téměř identické, a je proto jen velmi těžké odlišit, které hodnoty, normy či vzorce chování jsou náboženské a které nikoliv.

Další typ, **univerzální rozptýlená církev**, je též spojen s univerzalistickými nároky, relativní otevřeností vůči společnosti a poměrně velkou mírou conformity, ale přece jen její instituce nejsou identické s institucemi okolní společnosti a nejsou tolik komplexní.

Eklésia má podobnou charakteristiku, avšak nebyla schopna integrovat původní sektářské tendence.

Denominace je též obvykle okolní společností respektována, je pro ni otevřená a do značné míry se jí přizpůsobuje. Základní rozdíl však spočívá především v hledisku dobrovolného a vědomého vstupu a rovněž ve větší míře tolerance vůči ostatním náboženským skupinám, která je u církve i sekty relativně malá.

Etablovaná sekta¹⁷ představuje jakýsi přechod mezi denominací a sektou. Svým zaměřením je méně exkluzivistická než sekta jako taková a s ohledem na to se i více přizpůsobuje okolnímu sekulárnímu světu. Není však vůči ostatním náboženským skupinám tolik tolerantní jako denominace. (Václavík, str. 45-48)

Pojem **sekta** je však velmi nepřesný. Jak uvádí několik dalších autorů, většinou je jím míněno odštěpení od větší náboženské společnosti či společenství víry a většinou to znamená negativní označení nějaké zvláštní náboženské (někdy i politické) skupiny, která se sociálně i věroučně oddělila od nějaké větší skupiny a zpravidla naráží na malé přijetí veřejnosti. Z psychosociálního pohledu nabízejí především bezpečí uvnitř podobně smýšlejících, poselství, pro které se vyplatí přesvědčivé nasazení a bezprostřední zkušenost vlastního

¹⁷ V rámci této skupiny autor rozlišuje ještě na vlastní etablovanou sektu a laickou etablovanou sektu, které se mezi sebou liší především mírou profesionalizace a rozvojem byrokratické struktury, mnohem méně rozvinuté u druhé ze zmíněných.

pravého já. Hranice organizace jsou zároveň hranicemi pravdy: pravda je uvnitř skupiny, a ne venku. Uvnitř je dobro a spása, venku je zlo a neštěstí. (Slovník sekt, str. 106)

Typologii sekt se věnuje též Yinger, který do své klasifikační teorii sekty¹⁸ zahrnul konfliktní náboženské skupiny obvykle existující pouze krátkou dobu a preferující izolaci a striktní odmítání církevních či jiných mainstreamových praktik. Pod tímto pojmem se nacházejí další tři podskupiny, vymezené typem reakce na stav daný napětím mezi náboženskou skupinou a jejím okolím. Jsou to:

- *akceptační sekty*, které nevznikají na základě striktního odmítání okolní společnosti, ale v důsledku inovací, které jejich učení a rituální praxe přináší, se do konfliktu s touto společností dostávají.

- *agresivní sekty* tvoří napětí mezi sebou a okolní společností tím, že se odmítají smířit s postavením, které ve společnosti zaujímá.

- *odmítající sekty* spojuje apriorní odmítání okolního světa, včetně existujících náboženských skupin. Výsledkem pak bývá zdůrazňování vlastních hodnot a vlastních praktik a především tendence k izolacionismu a k „útěku“ z tohoto světa, který může mít i symbolickou podobu.

Kult považuje autor za antipod univerzalistické církve. Jde o malou, krátkou dobu existující skupinu, převážně lokálního charakteru, soustředěnou kolem charismatického vůdce. Vzniká nikoli kvůli sociální hostilitě mezi náboženskou skupinou a okolní společností, ale kvůli ostrému napětí mezi danou náboženskou skupinou a tradičním náboženským systémem. (Václavík, str. 48)

Hnutí může být výraz pro jakoukoliv skupinu, jejíž členové usilují o stejné cíle podobnými prostředky. V případě nových náboženství se o hnutí mluví z důvodu sdružování jednotlivců majících podobné zájmy za účelem sdílení vnějších, popřípadě i vnitřních forem prožitků.

Coven je skupina jedinců sdružujících se za účelem uctívání Boha a Bohyně. Ti se uctívají při svátcích a sabatech (setkáních za účelem například úplňkových oslav, kdy jsou vzývána božstva). V zahraničí bývá lokálního charakteru, v českém prostředí se však vzhledem k malému počtu členů covenu (dokud ještě existoval) sjížděli jednotlivci z různých částí republiky. Tito jednotlivci nemají mezi sebou rodinné vazby.

¹⁸ Zde přímo navazuje na Troeltsche

Klan je lokálně situovaná skupina sdružující osoby, které praktikují germánské náboženství. Dříve byl založen převážně na rodinných vazbách, v dnešní době má převážně lokální charakter. Jedinci patřící do stejného klanu udržují mezi sebou přátelské vazby. Většina z nich má vlastní rodiny, které do klanu přímo nepatří, avšak často participují na náboženských obřadech.

Kmen býval, podobně jako klan, jednotkou založenou na rodinných vztazích, uctívající společné božstvo či božstva, sdílící společnou historii, kulturní a etické normy. Dnes se tak nazývají skupiny působící v keltské kultuře, které se sdružují za účelem sdílení náboženských představ a prožitků. Mohou se však zaměřit i pouze na zachování hmotného dědictví keltské kultury. Většinou mají lokální charakter. Jejich organizačním vůdcem bývá kmenový náčelník, v případě praktikování náboženských obřadů se o duchovní vedení stará druid.

2.2.III Vývoj jednotlivých novopohanských hnutí

Jedním z hlavních rozdílů mezi níže popisovanými skupinami a jinými typy nových náboženských hnutí je skutečnost, že většina členů Ásatrú, hnutí Wicca či skupin hlásících se k odkazu druidů se vůči ostatním náboženským skupinám a jejich vztahu k božství nikterak sama od sebe aktivně nevymezuje. Hlavní zájem spočívá ve znovuoobjevení tradic, které většinová společnost pokládá za překonané či vymizelé, v případě hnutí Wicca pak o znovuuchození koloběhu života ve spojitosti s místem a časem, v němž se toto uchopování odehrává.

Dle vlastního pozorování a rozhovorů, které se v případě Ásatrú vedly několik let, jsem dospěla k názoru, že vztah jednotlivých členů Ásatrú a posléze také hnutí Wicca je navzájem velmi odlišný. Obě dvě hnutí představují jakýsi rámec, v němž se jedinci nabízí prostor k nalezení vlastní cesty k transcendentnu, za větší či menší pomoci celého společenství. Někteří členové hnutí Wicca a druidové vyhledali své učitele v zahraničí, neboť v Čechách v polovině 90. let minulého století bylo o těchto skupinách mizivé povědomí. Jak sami přiznávají, nebylo lehké proniknout do již zavedených skupin a organizací, obzvláště překonat jazykovou a kulturní bariéru, která zpočátku vlastní učení ztěžovala. Mimo to vznikaly obtíže způsobené velkou vzdáleností učitele a žáka (v případě Wiccy pak covenu a nového člena), a často obtížně sladitelným časovým rozvrhem.

Hnutí Ásatrú naproti tomu začalo na konci 90.let působit zcela nově. Ačkoliv zpočátku se většina tehdejších novopohanů sdružovala kolem časopisu Pohanský kruh, vydávaného sdružením Heathen Hearts, zdaleka se nedalo říci, že mezi nimi panovala shoda, ať již se to

týkalo vedení a směřování celého sdružení, formy a obsahu vyjadřování víry a slavení svátků, a v neposlední řadě si ani sami členové nedokázali stanovit jasná pravidla vzájemného soužití, natož aby si dokázali jasně promluvit o vnitřním prožívání své víry. Názor, že vnitřní prožitek je každého věc, a to, co je sdíleno, spočívá ve vnějším vyjádření těchto prožitků, dle mého názoru přetrvává v obou dvou hnutích dodnes. Právě tento názor však tvořil jeden ze základních pilířů, které se na počátku nového tisíciletí zhroutily a vedly k rozštěpení hnutí Heathen Hearts a zániku časopisu Pohanský kruh.

Všechny tři společenství mají však víceméně společné pojetí slavení svátků, nazývané Kolo roku. I přesto, že se názory na slavení všech osmi svátků zejména mezi členy Ásatrú rozcházejí, dosud se je snaží dodržovat. Wicca a druidové své svátky nazývají stejnými jmény¹⁹, u Ásatrú se vžilo starogermánské názvosloví. Způsoby slavení se uvnitř jednotlivých hnutí značně liší, záleží na rozhodnutí jednotlivých podskupin (covenů, klanů či kmenů), jak formu rituálů uchopí. V Ásatrú je obvyklé, že se v letním období jednotlivé klany setkávají na předem domluveném místě, aby vykonali rituál společně, přičemž organizace těchto akcí má být optimálně předem rozvržena mezi jednotlivé klany. Důsledkem velké vzdálenosti mezi jednotlivými klany a vážnoucí komunikací, kterou často způsobí špatně pochopená informace, však nezřídka bývá větší či menší dezorganizace, která se napravuje až přímo na místě.

Záměrně jsem vynechala popis fungování skupiny věnující se baltoslovanské tradici. Ačkoliv jsem se zúčastnila nedávné oslavy svátku Mokoše, rozhodla jsem se nezahrnout je do svého výzkumu. Toto hnutí znám nejméně ze všech výše jmenovaných, a vzhledem k malé spolupráci se členy ostatních hnutí (téměř se spolu nestýkají, nesetkávají se na srazech Pohanské federace) jsou do mého výzkumu málo vhodné.

2.2.IV. Přehled zkoumaných skupin

V následujících třech kapitolách se věnuji stručnému popisu fungování jednotlivých hnutí, které jsou zahrnuty v mém výzkumu. Na počátku vždy uvádím, jak vypadá situace v zahraničí, abych pak zjištěné informace mohla porovnat se staven v České republice. Vzhledem k nezbytné provázanosti situace zde a za hranicemi se některé prvky samozřejmě překrývají, přesto však má česká novopohanská scéna svá jedinečná specifiká.

¹⁹ Čtyři sezónní svátky jsou známy pod irskými či velšskými názvy: Imbolc (1.únor), Beltain (1.květen), Lugnasad(1.srpen) a Samain (1.listopad). Zbýlé čtyři se nazývají dle slunečního cyklu: jarní a podzimní rovnodennost a letní a zimní slunovrat.

2.2.IV.I. *Ásatrú*

Mnoho autorů se shoduje v názoru, že pro polyteistická náboženství je typické, že se v nich vyskytuje mnoho bohů, ale každý člověk či rodina si buduje blízký vztah s jedním určitým božstvem, nebo s určitou jejich skupinou. Též jsou jen zřídka zcela zaujati uctíváním bohů. Také se zajímají o setkání s místními „duchy“, předky a jinými významnými bytostmi, které se mohou volně přesouvat mezi všemi devíti světy. Důležitý vývoj v severské tradici představuje v dnešní době rozvoj určitých forem šamanismu, například seidr, při kterém se lidé dostávají do transu, aby mohli lépe komunikovat s předky a jinými významnými osobami. (Encyklopedie, str. 289)

I přes zájem členů těchto skupin o nezvyklé představy a obřady nesmí odvést pozornost od důležité skutečnosti, že pohané a jiní vyznavači polyteismu nacházejí smysl a hodnoty v rozmanitém běžném životě lidských a jiných než lidských bytostí. Mezi chrámem a domovem, mezi všedním a posvátným není velký rozdíl. Bohové nevyžadují především věrnost a uctívání. Zato nás ale mohou vrátit do každodenního života připravené prožívat ho s větší intenzitou, oslavovat ho bohatěji a přistupovat k němu s větší úctou a respektem. (Encyklopedie, str. 289)

Co se týče činnosti v zahraničí, Harvey uvádí přehled důležitých zahraničních skupin: Odinic Rite, Odinshof, Hammarens Ordens Sällskap a Rune Gild. První z nich existuje zejména ve Francii a Německu. V Americe se objevují skupiny Ásatrú Folk Assembly, Odinist Fellowship, Ring of Troth a Rune Gild. Od roku 1973 je Ásatrú jedním z registrovaných náboženství na Islandu s právem organizovat všechny církevní oslavy (svatby, křty, pohřby atd.) spojeným s povinností platit církevní daně. (Harvey, str. 53)

Dále uvádí, že Heathenism je tvořen lidmi, kteří si svou příslušnost ke skupině volí. Skupina má své vůdce, z nichž někteří jsou učitelé, jiní pořadatelé, a další administrátoři. (Str. 59) Mezi jednotlivými příslušníky se nacházejí ti, kdož jsou zblhlí v určitých znalostech, např. v runách, a ti kolem sebe shromažďují žáky, které pak vyučují. Větší organizace bývají více organizované, a zahrnují pod sebe jak organizátory, tak učitele. Během rituálu plní někteří z vedoucích členů funkci kněžích. (Harvey, str. 60)

Bezpochyby mnoho příslušníků Heathens skupin si udržuje určité rasové a sexuální předsudky, které mívají kořeny v politickém přesvědčení. Někteří ale více či méně skrytě odkazují k neonacistickým názorům. Tato fakta činí jejich vztah k ostatním „Zemi-respektujícím“ skupinám komplikovaným. Mnoho osob hlásících se k jiným hnutím se nesnaží

odlišovat mezi jednotlivými skupinami Heathens a posuzuje je právě podle nejvíce viditelných názorů, které se svým rasovým podtextem netají. (Harvey, str. 68)

Jsou to však právě Heathens, kdo nejvíce udržují hodnotu a sílu sebevědomého polyteismu. Mnoho pohanů představuje svou víru matoucím prohlášením, že: „Všechny Bohyně jsou jedinou Bohyní.“ Heathens jsou si vědomi toho, že polyteismus vyjadřuje různé oblasti běžného života – jídlo, pití, práce, vztahy, rození, umírání. Někteří jsou pak více aktivní v ekologii a prožívají svou víru více „šamansky“. Tráví více času v horách, v lesích, kolem ohňů, a spojují tak oslavy svátků s ochranou země. Jiní se snaží obnovit starobylé techniky extáze a transu.

V českých zemích se pro označení osob uctívajících severská božstva vžil název Ásatrú, avšak přesnější název zní Heathens²⁰. Tito lidé se hlásí k odkazu svých předků, jejichž dědictví, jak věří, se jim dochovalo v podobě mytologických ság (zejména Edda, ale i jiné zdroje)²¹. Většina z nich se snaží naučit i některé dovednosti, které, jak se domnívají, uměli jejich předkové, či se o svých předcích dozvídá více prostřednictvím dohledávání vlastního rodokmenu. Při rituálu má vzývání a uctívání předků svou nezastupitelnou roli, avšak odehrává se zejména v druhé části, při sumbelu²².

V českém prostředí se jednotlivé osoby stávají členy na základě rozhodnutí většiny členů skupiny. Účast na rituálu není podmíněna členstvím, jako spíše pozváním některého ze členů, který zná datum a místo konání rituálu. Míra zapojení se do chodu celé skupiny je dobrovolná, není stanoven žádný minimální požadavek, prvotní zájem spolu s minimem znalostí o germánské kultuře postačuje. Doposud též nebyl zaveden systém pravidelných finančních příspěvků, vyjma předem dohodnutých akcí, kdy jedna ze skupin uskuteční finančně nákladnější přípravu na rituál a poté od ostatních skupin či jednotlivců vybere určitý obnos, který do jisté míry vynaložené náklady vynahradí.

²⁰ Zatímco v Británii jsou pod označením Heathens skryty organizace hlásící se k odkazu severské tradice (Harvey, str. 53), v Čechách se pod názvem Ásatrú rozumí zejména sdružení Heathen Hearts.

²¹ Právě z těchto pramenů tvoří Heathens svou „tradici“. Ta praví, že tento svět je jedním z devíti světů, propojených ohromným „Stromem světa“ zvaným Yggdrasil. Náš svět se nazývá Midgard, a ve vztahu k ostatním světům je považován za centrální. Po Stromem světa jsou tři norny, které mohou být považovány za „minulost, přítomnost a budoucnost“ a které tkají wyrd (něco jako karma či osud – výsledek nevyhnutelného řetězce činností) pro všechny říše a všechn tvory. Pojem wyrd je také chápán jako síť nebo síla, která vzájemně spojuje všechny věci, a také jako něco, s čím se může volně nakládat, nebo to následovat jako průvodce pro zlepšení života a pro získání moudrosti. Existují dvě skupiny bohů, Ásové a Vanové, které jsou někdy zjednodušeně chápány jako božstva kultury a plodnosti. Většina bohů je ve skutečnosti obdařena větším množstvím dovedností a uctívána spíše pro své skutky než pro asociace, které vzbuzují. Na různých územích byli za nejdůležitější pokládáni jiní bohové. Ale ani ve starodávných pramenech nenajdeme kompletní seznam bohů. (Partridge, str. 289)

²² Sumbel se skládá z obvykle devíti závazných přípitků. Jedinci stojí v kruhu kolem ohně, a posílají si roh naplněný medovinou. Mluvit smí pouze ten, kdo má roh v rukou. Předem určená osoba sumbel vede, přičemž první tři kola jsou zasvěcena uctění bohů, předků a hrdinů.

Členové českého uskupení Heathens nemají vlastní kněze²³. Na rituálech se podílí většina členů, jejich participace závisí na vzájemných dohodách. Několik jedinců čerpá podněty ze zahraničních zdrojů, avšak povětšinou jen přes internet. Tito jednotlivci se postupně dostávají do vedení skupin, nezřídka právě proto, že mají určité znalosti, které ostatní postrádají.

2.2.III.II Wicca

Toto hnutí je z výše uvedených nejmladší. Jak uvádí Partridge, výraz wicca pochází z anglosaského wicce, což znamená „čarodějnice“ nebo „vědma“. Též se nazývá Staré náboženství, Řemeslo. I přes vydatnou medializaci jsou příslušníci tohoto hnutí obvykle zcela obyčejní a normální lidé všech věkových kategorií, úrovní vzdělání a všech druhů povolání, kteří žijí běžným životem. Pravidelně se scházejí v malých skupinkách či „covenech“ stejně smýšlejících lidí, ze společenských, náboženských a vzdělávacích důvodů. Věnují se magii, kterou rozlišují na „přírodní“ magii, mající za cíl dosáhnout změn ve fyzickém světě pomocí přírodních prostředků, zatímco „vysoká“ magie je praktikována za účelem osobní transformace prostřednictvím kontaktu s božstvím. (Partridge, str. 295)

Kromě duchovních otázek přivádí některé lidi k hnutí Wicca²⁴ též jejich zájem o životní prostředí, o radikálně feministickou spiritualitu, nebo je láká nedogmatické pojetí víry. Mnoho z nich je však také přitahováno touhou praktikovat magii, jejíž velká přitažlivost spočívá nejen v pocitu síly, ale také v zážitku gnostického zasvěcení do tajné tradice doprovázeného tajným věděním a symboly, jaké najdeme zejména ve vysoké magii.

Ze všech forem pohanství je asi nejvíce sledovaným hnutím. Někdy je nazývána „uměním čarodějnictví“, které se člení do několika větví dle význačné postavy či oblasti, na níž se konkrétní větev zaměřuje²⁵. Většina odborníků včetně Narvete, z něhož cituji, se však shoduje na tom, že existují dvě základní formy tohoto hnutí: „Mysteriózní náboženství“, v němž je centrálním tématem osobní zasvěcení, a „Přírodní Náboženství“, v němž se jedná zejména o uctívání a oslavování přírody. Obě tradice, iniciační i neiniciační, mají hodně společného. Hlavní rozdíl mezi nimi spočívá v jejich tajemnosti či otevřenosti. Zatímco

²³ Kněz se ve staroseverštině nazývá Gothi (islanský výraz je Goði), kněžka Gythja (islandsky Gyðja). Ten, kdo uctívá, je zván Gothar (či Goðar). (Harvey, str. 60)

²⁴ Nejdůležitější postavou moderní wiccy je bezpochyby Gerald B. Gardner, který byl údajně do starobylého předkřesťanského učení zasvěcen. Ten zasvětil do kultu další důležitou osobu, Doreen Valientovou. Stejně jako Margaret Murrayová a Alex Sanders, i oni vydali několik stěžejních knih, dle kterých se mladí wiccany vzdělávali. V USA pak působila čarodějnice Starhawk, jejíž kniha Spirálový tanec se stala kultovní a ovlivnila též českou generaci mladých wiccanů.

²⁵ Pět základních větví se nazývá: Gardneriánská wicca, Alexandrijská wicca, tradiční čarodějnictví, dědičné čarodějnictví a feministické čarodějnictví (Partridge, str. 295)

většina diskusí se vede ohledně kolektivních projevů členů tohoto hnutí, vedle toho vzrůstá počet samostatně působících jedinců, jejichž prožitky jsou odvozovány více z vlastní zkušenosti. (Harvey, str. 35)

Název Wicca je v mnohých ohledech před pojmem čarodějnictví upřednostňován. Zejména z důvodu, že ne pro všechny členy je magie a čarodějnictví podstatným prvkem. Jejich vztah k božství se promítá v uctívání božského páru, Boha a Bohyně, a znovuprožívání mytického spojení v rituální svatbě. Jak potvrzuje Harvey i sami příslušníci hnutí, spojení dvou principů je v řádu světa velmi důležité. Sexuální energie, ať již projevená skrytě či otevřeně, působí během celého rituálu. Některá společenství, zejména v zahraničí, preferují reálné spojení muže a ženy, u nás se povětšinou udržuje spojení na symbolické úrovni.

V tomto směru se asi ze všech třech hnutí nejvíce dává prostor ženskému prožívání. Některé z autorek, například Vivian Crowley, píše o Wicce: Wicca je nazývána Starým náboženstvím proto, že je založena na náboženských praktikách našich pohanských předků. Wicca uctívá Bohyni a Boha skrze symboly mající odraz hluboko v naší mysli. Jejich starodávnost a univerzálnost jim dodává sílu, která modernějším bohům chybí. Jedná se zde o uctívání dvou nejstarších forem božství – Velké Bohyně a Rohatého Boha. (Crowley, str. 1)

Vzhledem k božství autorka píše: „Ačkoliv se Božství zdá být jako konečná jednota, ve skutečnosti je to chápáno jako dualita. Božství je energie, která se projevuje v pohybu a změně. Ačkoliv se mohou v různých covenech a tradicích důrazu na jednotlivé aspekty Božství lišit, všechny tradice věří, že pro celistvost naší představy o Božství se musí propojovat mužská i ženská stránka. Uctívání pouze jednoho z těchto principů by způsobilo nerovnováhu.“ (Crowley, str. 2)

K pojmu Boha či bohů se vyjadřuje i Partridge, který tvrdí, že množství nižších bohů a bohyň Wiccy je často chápáno jako projevy či reprezentace „Bohyně“ a „Boha“ (nebo prostě „Božství“)²⁶. Jinou variantou této inkluzivní představy je Trojitá Bohyně: „panna“, „matka“ a „stařena“. Vyjadřuje rovnost všech životních období ženství. Wiccani rádi ztotožňují planetu Zemi s Velkou Matkou (Gaiou), a považují lidi za její děti. Matka Příroda poskytuje svým potomkům vše potřebné a přijímá je zpět, když zemřou. Podobně jako stařena (vědma), je Bohyně chápána jako strážkyně a učitelka tajného vědění. (Partridge, str. 297)

Z výpovědí respondentů jsem se dozvěděla, že, stejně jako ostatní pohané, mají někteří wiccani sklon k panteismu, který chápou tak, že Božství je v určitém smyslu totožné s přírodou. Bohyně či Bůh je v tomto případě síla, která stojí za vším živým. Ačkoliv lze

²⁶ Tak existují bohové-válečníci, otcovští bohové, bohové plodnosti, panenské bohyně (Aradia), bohyně-matky (Isis) a bohyně-stařeny (Cerridwen)

většinu těchto pohanů nazvat panteisty, ve skutečnosti věří, že Božství a kosmos jsou rozdílné. I když Božství přebývá v přírodě, je přírodě imanentní, a je neoddělitelné od přírody, v určitém smyslu jsou také Bůh či Bohyně od přírody odlišní. Božství přírodu transcenduje, usměrňuje a pečuje o ni.

Ohledně členství Crowley píše: „Pokud se někdo rozhodne vstoupit do Wiccy, není po něm požadováno, aby se vzdal svého předchozího vyznání, měl-li jaké. Wicca nenabízí formu exotického náboženství, které je vhodné pro všechny, nýbrž duchovní cestu a stezku otevírající se nemnohým, i přesto, že se jejich počet postupně zvětšuje. Nenabízí se zde vstup do kongregace následovníků, ale iniciace do mysterijního společenstva²⁷. Skrze vystavení se učení, rituálům a symbolům se jednotlivým účastníkům nabízí možnost otevřít své vědomí a rozšířit vnímání.“ (Crowley, str. 2)

Při popisu průběhu členství v tomto hnutí uvádí, že, dle vlastních zkušeností, Wicca nabízí duchovní trénink založený na sebezkušenosti. Adepti postupně objevují vlastní duchovní schopnosti, učí se jim porozumět, aby se později mohli podílet na spirituálním rozvoji²⁸ dalších osob. Jako náboženství nabízí Wicca vlastní filosofii života, vnímající lidské bytosti jako součást kosmu, a chápou náš vztah k rostlinné a zvířecí říši jako součást našeho domova a způsob, jak se můžeme podílet na mysteriích životní síly a naplnění našich potřeb po sdílení svých aktivit s jinými lidskými bytostmi. (Crowley, str. 3)

Wicca v České republice však má několik vlastních specifíků. Spolu s hnutím Ásatrú prodělala během posledních tří let bouřlivé změny, mnoho dřívějších členů odešlo, neboť hnutí počalo mít, dle svědectví některých bývalých členů, velmi sektářské rysy spojené s autokratickou snahou o vedení. I přesto se však podařilo zachovat pravidelná každoroční setkání příznivců čarodějnictví a hnutí Wicca, které však do svého programu zahrnuje nejružnější činnosti mající se samotnou Wiccou společné jen velmi málo.

Jedním z nových specifíků tohoto hnutí je, že někteří z bývalých členů tohoto hnutí vstoupili do druidské organizace ADF (viz popis níže), což mělo za následek vznik české odnože této společnosti (takzvaný protogroove). Přesto však zůstali s původním hnutím v kontaktu a nepravidelně se zúčastňují setkání novopohanů organizovaných v Praze. Ačkoliv ne všichni členové ADF jsou v tomto novém protogroovu, přesto spolu dokáží poměrně bez

²⁷ Dle autorky je mysterijním náboženstvím takové náboženství, které si klade za jeden z cílů naplnit heslo: Poznej sebe sama. V novopohanské tradici jsou to ta hnutí, která nabízejí na počátku určitou formu iniciace, po níž se jedincům nabízí možnost nahlédnout skutečnou podstatu reality a též jejich vlastní skryté přirozenosti – kdo a jací skutečně jsou.

²⁸ Autorka se ve spojitosti se spirituálním růstem odkazuje na švýcarského psychologa C.G. Junga. Jung viděl celý svůj život jako snahu o porozumění božskému, a část svého života věnoval studiu východního i západního mysticismu, jakož i různým náboženským směrům, aby alespoň poodhalil odpověď na věčnou otázku týkající se lidské podstaty.

obtíží spolupracovat, nejenom z důvodu dřívějších společných zkušeností, ale též za podpory uceleného filosofického systému přejatého z této organizace.

Jeden z hlavních představitelů hnutí Wicca vstoupil do Mezinárodní pohané federace. Mezi ostatními členy novopohané komunity se snaží šířit myšlenku vzájemné spolupráce a pomoci nejen s potížemi vznikajícími v běžných situacích, ale i s nesnázemi vlastní osobní cesty každého jednotlivce. Zatím se nesetkal s velkým ohlasem.

2.2.III.III Druidové

Druidové²⁹ jsou u nás poměrně neznámou skupinou. Ačkoliv se v posledních letech v Čechách zvýšil zájem o keltskou kulturu, povědomí o existenci tohoto hnutí je nízké.

Jak uvádí Harvey, druidové se stali součástí náboženského, kulturního a charitativního života v západní Evropě již v 18. století. Nyní jsou rozšířeni ve většině evropských zemích a též v mnoha zemích, kde žijí lidé nesou evropské dědictví. Ne všichni z nich jsou pohané, ne všichni mají keltské předky, ne každý z nich mluví některým z keltských jazyků a ne všichni se shodnou na tom, co vlastně znamená být „druid“. Možná jediná věc, na které se shodnou, je fakt, že lidské oběti rozhodně nejsou součástí druidismu. (Harvey, str. 17)

V zahraničí, zejména na britských ostrovech a v Irsku, bádání o původu a funkci druidů pokročilo mnohem dále. Jak uvádí Piggot, v současné době máme co do činění se dvěma druhy druidů – produktů objektivního a subjektivního myšlení: Druidové, jak je známe a druidové, jak bychom si je přáli znát, druidové jako fakt a druidové jako symbol. (Piggot, str.186)

Je dokázáno, že druidové patřili do keltské vrstvy kněžích, byli mezi nimi i političtí vůdci, dokázali se naučit dlouhé genealogie, a neměli nic společného se Stonehenge či jinými předkeltskými kamennými kruhy. Během římské nadvlády postupně upadalo jejich zapojení se do politiky, a jejich náboženské praktiky nejspíše byli postupně nahrazeny novými způsoby. I přesto, že pro výraz druid³⁰ je velmi málo dochovaných důkazů, neznamená to, že by ti, kdož aktivně participují v druidství, byli méně duchovně zapojeni. Je třeba si však uvědomit, že i samotný výraz druid se v průběhu moderní doby měnil a sami příslušníci hnutí odkazující se na druidy o nich často mají zkreslené představy. (Harvey, str.18)

²⁹ Jako jeden ze základních pojmů, které musíme znát je původ a význam slova *druid*. Toto slovo má pocházet ze staroirského slovního spojení dru-wydes, tedy vysoce vědoucí. Kořen dru může také odkazovat na dub, potom tedy můžeme mluvit o moudrosti dubu, či s velkou dávkou fantazie o dětech dubů.
-definice převzatá od druida Pavla

³⁰ Sami Keltové používali spíše termín Aes Dannán – učený lid, což vycházelo z názvu údajného národa, Túatha De Dannán – Lid Bohyně Dann

Ve většině řádů se dodnes udržuje rozdělení na bardy, ovaty a druidy³¹. Mnozí badatelé se shodují v tom, že některé řády toto rozdělení používají pro vytvoření systému různých tříd, kterými je možno náležitou přípravou, zkušenostmi nebo odbornou znalostí postupovat. Jiné řády používají stejná pojmenování k označení rolí, které může zastávat jakýkoliv člen v kteroukoliv dobu. Tyto role vyjadřují uznání a vážnost všech ve stejné míře. Každá z nich však vyžaduje dlouhodobou přípravu, která se řád od řádu liší. Mohou být systematicky odstupňované, dálkové, či naopak individualistické a určené pro konkrétní případ. Důležitá témata v takovém případě zahrnují škálu možností obsažící ekologii na jednom konci a psychologii na konci druhém. (Viz encyklopedie, str.278)

Harvey popisuje současný stav mezi druidy následovně: Bardové se učí nejen poslouchat a opakovat příběhy, písně a básně, ale též naslouchat sami sobě, ostatním lidem a hlasu Země, jež k nim promlouvá. Umí naslouchat Múze, která se nazývá Awen, a vyjadřuje mnohem více než jen inspiraci či stimul. Awen je plynoucí duch pocházející od samotné Bohyně. Právě Awen je tím, co může být vzýváno, oslavováno a vyjadřováno skrze umění vyprávění a zpěvu. Nejedná se však o úkon, který by jednotliví bardové činili osamoceně. Uměním se nazývá právě dovednost vyprávět své dílo pocházející z Awenu při nejrozličnějších oslavách či rituálech. Každý nový bard do jisté míry navazuje na příběh svého učitele, který symbolicky stojí při recitaci za jeho zády³². Během bardova výstupu je Awen přítomen nejen v něm, ale skrze něj se dostává do posvátného prostoru, v němž se rituál či recitace odehrává³³. (Harvey, str.19)

Jak jsem zjistila, posvátný prostor vytváří všichni členové společně. Magickou ochranu mu však zajišťují rituály vykonané druidy, kteří se zaměřují na vytvoření ochranného kruhu, v němž by členové přítomní na rituálu byli v bezpečí před mocnostmi, jež se v průběhu invokace ke společenství připojí. Bardové povětšinou zajišťují obsah rituálu – může se jednat o znovuprožití určitého dramatu, které se během věků opakuje, o uctění božských a

³¹ (19) Bardové se zabývali zejména poesíí, druidové vynikali v oblasti kněžsko-politické, zatímco ovaté dokázali věštit. I přesto, že každý z nich procházel dlouholetým výcvikem, představa druida jako vousatého staříka v bílé kápi se nezakládá na pravdě. Dnešní druidové mohou nebo nemusí věřit těm samým věcem jako jejich předkové, avšak právě vědomí nutnosti celoživotního získávání znalostí a zkušeností spojené se službou svému lidu je přibližuje odkazu, který jim zanechali jejich učitelé.

³² Viz popis recitace od Andy Letchera, Harvey, str. 21

³³ V Británii se dokonce druidským rituálem otevíraly hudební kluby. Za bardy byli považováni nejen lidé recitující své umění tradičními způsoby, ale i DJ a další hudebníci. Postupně vznikal proud nazývaný „rave-techno-šamanismus“, v němž se odehrávalo spojení se Zemí a s jejím ekosystém na vnitřní úrovni každého zúčastněného. (Harvey, str. 24)

zásvětních bytostí, díky nimž se rituál mohl uskutečnit, ale i o oslavu jako výraz díky např. za úrodu³⁴.

Je zřejmé, jak pokračuje Harvey, že druidové se starají především o organizaci a vedení místních i národních skupin. Jejich vůdcovství je založeno na přirozených i naučených dovednostech, na jejich porozumění tradicím, inspiraci a představách o možných „fruitful activities“. Též se od nich očekává, že dovedou naslouchat hlasu Awen, udržují kontakty s předky a zásvětím a umí splynout s tokem času. I přesto že jejich aktivity se zdají být v opozici vůči okolnímu světu, druidové primárně neodmítají společnost a události okolo sebe. Jsou plně zapojeni do své doby, skupina od nich očekává, že dovedou zajistit Bardům a Ovatum příležitosti k naplnění jejich rolí a zlepšení jejich dovedností. (Harvey, str. 29)

Autoři se kupodivu shodují v názoru, že druidismus se na veřejnosti svými obřady prezentuje častěji než čarodějnictví³⁵. Mnoho druidů ale provádí i soukromé rituály a naopak čarodějnictví pořádá velká shromáždění. Příčinou tohoto faktu je pravděpodobně to, že mezi lidmi je druidismus považován za zajímavou výstřednost, kdežto čarodějnictví za projev zlé vůle. Kromě toho je tu také základní rozdíl mezi těmito dvěma druhy pohanství: čarodějnictví je spíše iniciační tradicí (podobnou antickým mystériím), zatímco v druidismu jde o slavení, které je více otevřené zájemcům. To je patrné i z tradičních obleků, které používají při obřadech: v druidismu jsou používána bílá roucha, v čarodějnictví je obvyklá nahota. Někteří pohané se dokonce cítí být příslušníky obojího – v čarodějnictví nalézají silné spojení s přírodou, zatímco druidství jim umožňuje dosáhnout sebepoznání. (encyklopedie, str.279):

V českých zemích se druidové rozdělili do několika větví, přičemž nejčastěji tvoří kmeny. Neexistuje zde však žádný použitelný záznam ani o počtu druidů, ani, neboť společenství Druidové Boiohaema prakticky nefunguje (ačkoliv ani v tomto nejsou všichni členové Rady Druidů zajedno), a každý z druidů se v současnosti vyvíjí vlastní cestou bez

³⁴ Jak uvádí encyklopedie, typický obřad je prováděn v kruhu a obvykle začíná pozdravy světových stran (východu, jihu, západu a severu, někdy ale také směrem nahoru, dolů a dovnitř). Poznání, která vycházejí z folkloru, starodávné a historické literatury, ekologie, obřadní magie, antropologie a fantazie, jsou začleněna do každodenního ceremoniálního života, který účastníky uspokojuje. V některých řádech jsou obřady tvořeny velmi pečlivě a vyžadují účast různých představitelů rolí, kteří jsou stejně důležití jako obřadní odborníci nebo kněží. V jiných se může do obřadu zapojit každý z přítomných podle toho, jak uzná za vhodné. Při udílení rolí, uznávání hodnosti, nebo způsobilosti se ve většině druidských řádů dnešní doby nepřikládá velká důležitost pohlaví. Také členství mužů a žen se zdá být vcelku vyvážené. Odlišnost je patrná ve vzývání božstev: některé řády mluví o jediném božstvu, nejčastěji „Bohyni“; jiné specificky oslovují obsáhlý panteon, velkou měrou keltského původu. (Encyklopedie, str. 278)

³⁵ Též v České republice se vedle hnutí Wicca vyskytují i samostatně působící jednotlivci či menší skupinky, hlásící se k odkazu čarodějnictví. Nedávají se však poznat na veřejnosti, proto toto srovnání platí v ČR pouze pro hnutí Wicca.

větší reflexe vůči ostatním druidům. Svátky slaví každý zvlášť, pouze se svým kmenem, případně s přáteli, kteří jsou více či méně zapojeni do průběhu celého rituálu.

Druidské řády mající zastoupení v České republice:

ADF

Ar nDraíocht Feín³⁶ je zahraniční organizace zabývající se praktikováním rituálů a vzděláváním dalších následovníků³⁷. Působí zejména v Americe, avšak v posledních letech se rozrostla též do dalších anglofonních zemí, a mimo jiné i do České republiky (první neanglofonní země). Jejím velkým přínosem je otevřenost, se kterou vítá nové členy a nabízí jim materiály a podporu pro vlastní studium, umožňuje vstup do organizace za minimální členský poplatek, přičemž nikterak nevyžaduje dlouhodobý úvazek (členské příspěvky se platí jedenkrát ročně). Záleží na každém členu, jakým způsobem se do chodu organizace zapojí.

V České republice vznikly dvě podskupiny praktikující rituály dle liturgie³⁸ ADF. Jedna je přímou podskupinou americké organizace, druhá sestává pouze z jednotlivých členů neregistrovaných jako skupina. Dále se zde vyskytují jedinci nehlásící se k žádné z těchto skupin, ačkoliv jsou formálními členy ADF. Sdružují se nepravidelně, případně udržují mezi sebou kontakt pomocí internetu či mobilních telefonů.

Z důvodu zvětšujícího se počtu aktivních jedinců, kteří se nechtějí zapojit do žádné z již existujících skupin, případně vytvořit skupinu novou, nabízí ADF vlastní vzdělávací program, který si klade za cíl obeznámit nově příchozí s principy, filosofií a praktickými stránkami jejich pojetí druidství. Jasně, postupně a srozumitelně zde podává přehled o etické a praktické stránce působení dnešních následovníků této tradice, kteří se rozhodli vydat se po vlastní cestě.

³⁶ V překladu znamená „Naše vlastní druidství“

³⁷ Vlastní popis, který je udáván na stránkách ADF, nechávám v původním jazyce pro možnost porovnání a upřesnění:

We're researching and expanding sound modern scholarship about the ancient Celts and other Indo-European peoples, in order to reconstruct what the Old Religions of Europe really were. We're working on the development of genuine artistic skills in composition and presentation. We're designing and performing competent magical and religious ceremonies to change ourselves and the world we live in. We're adapting the polytheologies and customs of both the Indo-European Paleopagans and the Neopagan traditions that have been created over the last fifty years. We're creating a nonsexist, nonracist, organic, and open religion to practice as a way of life and to hand on to our grandchildren. We're integrating ecological awareness, alternative healing arts, and psychic development into our daily activities. Together, we're sparking the next major phase in the evolution of Neopaganism and planting seeds for generations to come. (<http://www.adf.org/about/what-is-adf.html>)

³⁸ Liturgií nazývají sami členové ucelený systém průběhu rituálů, v němž jsou předem daná přibližná schémata, která by se měla v ten konkrétní svátek odehrát. Stále však poskytuje dostatek prostoru a možností k vlastnímu dotváření a vyjádření specifických forem. Nabízí pouze návod, který je najednou stranu závazný a společný pro praktikující ve všech zemích, avšak zároveň musí být každou skupinou uchopen, přetvořen a zažit.

OBOD

Britský řád druidů, bardů a ovatů je v Čechách zastoupen několika členy, kteří mezi sebou spíše nekomunikují. Vzájemně si poskytují pouze nejnutnější informace. Vzhledem k delšímu působení v českém prostředí je známější než výše uvedená ADF. Příznivci tohoto hnutí praktikují též spíše v okruhu svých přátel než členů kmene, který zde teprve vzniká. V Británii je již vysoce strukturovanou organizací s širokou působností, která má rozvrstvenou hierarchii a v níž budoucí druidové musí projít několikaletým placeným výcvikem.

Na rozdíl od výše zmíněného hnutí již v tomto řádu existuje česká verze prvního stupně výcviku. Též je možné nechat se zasvětit do druidského stavu českou členkou či členem. Pro přijímání do řádu nejsou na adepta kladeny vysoké nároky. Musí pouze dodržovat své povinnosti a zaplatit příslušný příspěvek. Výcvik trvá přibližně jeden rok.

Více o obou hnutích se lze dozvědět v příloze.

3. Praktická část

3.1 Úvod

Počáteční premisou vyplývající z mého několikaletého pozorování byla skutečnost, že jednotliví členové výše popsaných hnutí mezi sebou nedovedou uzavírat jasné a otevřené dohody, což často vede ke zkříženým transakcím a poruchám v komunikaci. Zejména v hnutí Ásatrú, v němž jsem se pohybovala více než tři roky, jsem měla možnost pozorovat mnoho skrytých transakcí, které měly za následek odvolání či nedodržení uzavřených smluv. Proto jsem se rozhodla zmapovat způsoby jejich komunikace pomocí transakční analýzy, která mi poskytuje široké teoretické zázemí spolu s praktickými ukázkami, jak lze se zjištěnými výsledky pracovat.

Osobně či přes internet jsem oslovila 27 respondentů. Samotný výzkum probíhal od září 2007 do dubna 2008, v této době jsem vyplnila dotazník se sedmnácti respondenty. Dále jsem při svém výzkumu vycházela z níže popsaných metod rozhovoru, zúčastněného pozorování a v případě skupiny Ásatrú též z vlastních zkušeností, které jsem během let strávených v této komunitě nasbírala. Osobní známost většinou zvyšovala kvocient důvěryhodnosti, neboť ti, s nimiž jsem se zúčastnila rituálů, mě považovali za bližší osobu, což se odráželo i v jejich odpovědích. Při vyhodnocování dotazníků a rozhovorů jsem si však udržovala odstup pomocí zachování anonymity³⁹.

3.2. Výběr respondentů

Z hlediska velikosti a rozrůzněnosti těchto hnutí v České republice jsem měla velmi omezený výběr. Záměrně jsem neoslovila skupinu, která se během let 2002/2003 odštěpila od mnou studované tradice Ásatrú, neboť směr jejich vývoje se obrací střídavě ke germánské tradici, střídavě k čarodějnictví, tudíž těžko určit, co je jejich primárním zdrojem. Druhý nevyhovující faktor je fakt, že svou víru praktikují na komerční bázi, což jsem do svého výzkumu zahrnout nechtěla⁴⁰.

Při výběru jsem zohledňovala následující hlediska:

- délku členství ve skupině

³⁹ Připravila jsem si dvě verze vyplněných dotazníků, přičemž jsem odlišovala pouze dle hlediska příslušnosti k určitému hnutí.

⁴⁰ Více informací lze dohledat na webových stránkách www.dragonari.wz.cz, případně nahlédnout do studie provedené v r. 2007 studentem religionistiky Michalem Zelinkou na Univerzitě Pardubice, zabývající se vývojem germánského hnutí v České republice

- míru zapojení se do chodu skupiny (udržování kontaktů s primárním jádrem skupiny i mimo dobu slavení hlavních svátků bylo hlavním kritériem pro zařazení do výzkumu)
- potřebu sdílet své prožitky a zkušenosti se skupinou (tzv. stínoví členové skupiny se nestali součástí výzkumu)

Velkou roli hrála též míra ověřitelnosti respondentova vztahu ke skupině. Mezi druidy jsem kontaktovala respondenta, který neměl vazby na žádného z mnou známých členů výše uvedených hnutí. Přesto však se jeho odpovědi v mnohém podobaly těm, které podávali ostatní druidové, zejména v oblasti způsobu nabytí vědomostí a pracování s nimi. Zařadila jsem ho tedy do skupiny relevantních respondentů.

Většina mých respondentů sestává z příslušníků mužského pohlaví. Mezi členy hnutí Ásatrú se nevyskytují ženy, které by odpovídaly mým požadavkům na respondenty, a sami členové přiznávají, že se snaží udržovat výhradně mužské klany. Ženy se členkami stát nemohou. Respondentka, která mi vyplnila dotazník, pochází z jediného klanu Ásatrú, který sestával z mužů i žen. Ten se však již rozpadl, a ona v současné době působí v hnutí Ásatrú v zahraničí. Mezi druidy existují i ženy – drusady, ty se však zatím do vytváření rituálů nezapojují. Jediná žena, která byla ochotna se mnou vyplnit dotazník, působí samostatně pouze v rámci své rodiny. Nejvíce žen bychom mohli nalézt mezi příslušníky hnutí Wicca, z nich mi však odpověděla pouze jediná respondentka. Získala jsem však od ní cenný náhled na fungování hnutí Wicca v zahraničí, neboť vyrůstala v Británii a dlouhý čas působila uvnitř jednoho z tamějších covenů.

Sociální rozvrstvenost respondentů je značně široká, z hlediska věku, vzdělání i sociálně ekonomického původu. Členové klanu Managarm jsou většinou absolventi středního stupně vzdělání, zatímco mezi druidy a Wiccany (aktivními) lze najít více studentů či absolventů vysokých škol.

Výzkumu se účastnili zejména bývalí či současní členové klanu Managarm. Klan Luna je v současné době na pokraji rozpadu a členové klanu Gabreta mi i přes několikerou žádost neodpověděli. Vzhledem k počtu členů a pozici, kterou v celém hnutí v současné době klan Managarm zastává, však mohu považovat tento vzorek za dostačující.

3.3. Použité metody

3.3.1 Rozhovor

Rozhovor je považován za jednu ze základních metod získávání informací. Jak uvádí Vybíral, rozhovor představuje zprostředkovaný a vysoce interaktivní proces získávání dat. Pozorovatel se zde musí s objektem svého výzkumu střetnout tváří v tvář a musí si být vědom toho, že získané informace jsou vždy zprostředkované. To je dáno nejenom specifickými záměry respondenta (z etických, pragmatických i emocionálních důvodů nepoví vždy to, co si myslí), ale i jazykovou obratností i strukturou a povahou jazyka. (Vybíral, str. 171)

Dále k tomu dodává, že je nutné vzít v úvahu, že řeč je systémem konvenčních symbolů a pravidel na jejich užívání. Nemusí vždy adekvátně vyjadřovat to, co si myslíme či cítíme. Mnoho nedorozumění a neshod se objevuje při přenosu zakódované informace. Čím více zprostředkovatelů, tím vzniká větší riziko vzniku informačních šumů⁴¹. (Vybíral, str. 172)

V oblasti jazykové komunikaci rozlišuje Vybíral tři základní pravidla:

- řečené málokdy odpovídá zamýšlenému (je třeba volit přesná a jasná slova)
 - přenos deformuje informaci (čím více je informace zprostředkovaná, tím méně je důvěryhodná)
 - slova a výpovědi mohou mít mnoho různých významů (nedá se věřit tomu, že naše interpretace cizí výpovědi skutečně odpovídá tomu, co měl komunikující na mysli)
- (Vybíral, str.173)

Z hlediska typologie rozhovorů jsem použila rozhovor strukturovaný a neformální. Sestával z předem připravených okruhů otázek, k nimž se během vlastního rozhovoru přidávaly otázky doplňující. Kladl si za cíl získat informace použitelné při vyhodnocování dat obsažených ve vyplněných dotaznících. Obsahoval z větší části otevřené otázky, které měly napomoci zkoumané osobě rozvinout dané téma do širšího kontextu, zároveň však nedovolal od konkrétního okruhu příliš odbočit.

Před započetím každého rozhovoru bylo třeba seznámit respondenty nejenom s přibližným obsahem rozhovoru, ale též s termíny použitými v rozhovoru i v dotaznících. Vždy jsem se věnovala pouze jednomu respondentovi současně, pouze v případě dvou příslušníků druidského hnutí jsem je vzhledem k časové vytíženosti obou pozvala na společné sezení. Průběh rozhovoru trval přibližně hodinu a předcházel vyplnění dotazníku.

⁴¹ Vzniká zde proces tzv. metakomunikace: Vysílatel říká něco jiného, než chtěl ve skutečnosti říci, a příjemce tomu rozumí ještě v jiném významu. Dochází tak k disproporci mezi tím, co chtěl vysílatel komunikovat, tím, co ve skutečnosti komunikoval, a tím, jak to interpretoval příjemce. (173)

3.3.II Dotazník

Tuto metodu jsem použila za účelem vytvořit jednotnou sadu otázek, která by poskytovala jasné a strukturované informace o daném tématu. Jak uvádí Vybíral, dotazník umožňuje zadat jednu a tutéž sadu otázek většímu počtu osob najednou. Je to standardizované interview předložené v písemné podobě. Přestože uspoří čas, a data lze obvykle lépe kvantifikovat, velkou nevýhodou je menší pružnost, možnost snížené srozumitelnosti otázek, či větší pečlivost při přípravě. (Vybíral, str. 183)

Respondenti obdrželi dotazník přímo z mých rukou, na rozdíl od otázek do rozhovoru, které jsem určitým lidem po dohodě zaslala elektronickou poštou. Dva respondenti, pobývající v současné době mimo Českou republiku, obdrželi výše zmíněným způsobem obě části. Žádný z respondentů, který se výzkumu účastnil, neměl se žádnou z otázek větší potíže, otázky, které připadaly některému z nich nesrozumitelné či nejasné, jsem zodpověděla před vlastním vyplněním.

3.3.III Pozorování

Jako specifickou metodu jsem začala pozorování používat uvnitř hnutí Ásatrú poté, co se opět mezi příslušníky tohoto hnutí rapidně zhoršila komunikace, tedy přibližně půl roku před vlastním začátkem výzkumu. Využila jsem ji zejména během účasti na oslavách svátků, na něž jsem byla pozvána. Zaměřila jsem se zde nejen na uzavírání a dodržování vzájemných dohod, ale též na typy transakcí, které mezi jednotlivými členy probíhaly, což mi později pomohlo utřídit a porozumět odpovědím uváděným těmito respondenty v rozhovoru.

Na základě porovnání vhodnosti různých typů pozorování, jak je popisuje ve své knize Vybíral, jsem zvolila přístup molekulární, kdy jsem se zaznamenaná data pokusila posoudit, zhodnotit a následně interpretovat v širším kontextu. Při sbírání dat jsem však zvolila strategii izomorfní deskripce, pomocí níž jsem získaná dat co nejvěrněji reprodukovala tak, jak jsem je pochytila přímo na místě. V této fázi jsem se snažila redukovat možnou interpretaci vycházející jak z pozice zkoumajícího, tak z pozice zúčastněné osoby, na minimum. Soustředila jsem se též na zachycení kontextu, v němž konkrétní transakce probíhaly, a pokud možno reprodukovat situaci jako komplexní událost zachycující co nejvíce momentů, z nichž jsem teprve později vytrídila pouze ty pro můj výzkum podstatné. (Vybíral, str. 153)

Závěry vzešlé z pozorování zohledňuji v průběhu celé práce, proto nevěnuji zpracování výsledků této metody samostatnou kapitolu. V každé části výzkumu vždy uvádím, které aspekty v dané oblasti jsem vypožadovala, přičemž kapitola týkající se dynamiky skupin je založena převážně na pozorování či vlastní zkušenosti.

3.4 Zhodnocení terénního výzkumu

3.4.1 Průběh výzkumu

Při vytváření otázek jsem musela vzít v potaz vysokou proměnlivost české novopohanské scény, která se v posledních letech zvýšila. I přesto jsem během výzkumu zjistila, že ne vždy je možné aplikovat všechny otázky na každého respondenta. Po vyjasnění některých sporných bodů, týkajících se zejména definice primární a současné skupiny (přičemž za skupinu považuji též rodinu) však po vyjasnění detailů vyplnili dotazník tři příslušníci hnutí Wicca /Wiccani/, pět členů druidské tradice /druidové/, a devět aktivních členů hnutí Ásatrú. Neodpověděli mi čtyři členové z Ásatrú, se dvěma členy z hnutí Wicca se mi nepodařilo sjednotit časový harmonogram, dva další bývalí členové Wiccy dotazník odmítli vyplnit. Dvě osoby (muž a žena) hlásící se k druidské tradici, které jsem též požádala o vyplnění, neodpověděli.

Část respondentů se se mnou sešla na předem dohodnutém místě v Praze, avšak za většinou jsem dojížděla. Kromě jednoho jsem se s každým sešla vícekrát, což mi umožnilo poznat ho více do hloubky a doplnit své informace z oficiální části průzkumu. V důsledku rozhovoru s prvním druidem jsem byla pozvána na oslavu svátku Beltaine, kde jsem se seznámila s dalšími možnými respondenty⁴². Navíc se mi naskytla neopakovatelná možnost pozorovat druida, jak se chová ve skupině a jak vypadá druidský rituál v českém prostředí, což při běžném setkání nad dotazníky není možné.

Byla jsem taktéž pozvána na každoroční setkání Wiccanů, avšak vzhledem k časovým možnostem jsem to odmítla. Mnoho jsem se však dozvěděla na další schůzce členů a příznivců Pohanské federace, kteří mi potvrdili, že většina událostí, které se na tomto setkání odehrála, by mi ve výzkumu nikterak nepomohla. Složení na těchto setkáních je proměnlivé,

⁴² Jedním ze specifik výzkumu týkajícím se novopohanských hnutí je fakt, že nejvíce osvědčeným způsobem, jak získat respondenty, je být jim představen osobně někým zevnitř konkrétní skupiny. Díky rostoucímu zájmu o akademické zkoumání těchto skupin, které ne vždy vyznělo ve jejich prospěch, se členové k žádostem o výzkum pocházejícím od neznámého člověka staví značně podezřívavě, a pokud již souhlasí s osobním setkáním, jejich výpovědi jsou značně ovlivněny snahou o dosažení pozitivního dojmu. I to byl důvod, proč jsem se s každým respondentem snažila navázat přátelský kontakt.

často se tam objevují potenciální noví členové, kteří se na příští či přespříští setkání nedostaví. Nepravidelně se do diskusí zapojují i druidové čerpající své znalosti z materiálů a doporučení organizace OBOD (viz níže), avšak pouze na teoretické rovině.

V klanu Managarm naopak funguje jasné rozlišení funkce náčelníka a řadových členů, na vedoucí pozici je od založení klanu stále ta samá osoba. I přes počáteční shazování mého výzkumu se nakonec zúčastnila nadpoloviční většina členů, přistupující k tomuto úkolu velmi zodpovědně. Během rozhovoru jsem udržovala odstup od osob, s nimiž se znám více než s ostatními, získané informace jsem však porovnávala s vlastním názorem na běh popisovaných událostí.

V průběhu výzkumu týkajícího se pozitivní zpětné vazby jsem vycházela, kromě dotazníků, i ze dvou záznamů probíhajících transakcí. Jedna z nich byla po celou dobu výměny informací komplementární, přinesla očekávaný zisk a každá z participujících stran odcházela s pozitivním výsledkem. Během druhé si sice oba jedinci vyměňovali zpětné vazby, ale po dvou odpovědích se dostali do zkřížené transakce a výměna informací skončila nezdarem. Komplementární transakce obsahovala několik momentů, v nichž obě strany dosáhly vzájemného konsensu, zapříčiněného právě pozitivní zpětnou vazbou. Jejich vzájemná spolupráce tím byla podpořena.

Otázky pro strukturovaný rozhovor jsem vytvářela s úmyslem získat doplňující a rozšiřující informace nejen o každém ze členů, ale též o skupině jako sumě jednotlivců vytvářející společně specifickou jednotku, která má do jisté míry vlastní, jednotlivcem samotným neovlivnitelný vývoj. Z některých částí jsem vycházela při analýze skupinové dynamiky, téma je to však natolik široké, že by zasloužilo podrobnější samostatný výzkum. V práci uvádím zpracovaný přepis odpovědí, z nichž si lze udělat představu o vnitřní situaci jedince participujícího v některém ze tří zkoumaných hnutí.

3.4.II. Dotazníky: Pozitivní zpětná vazba

Pozitivní zpětná vazba /dále jen PZV/ může být jedním z hlavních motivů, proč se rozhodneme vstoupit do určitých vztahů, proč děláme právě to, co děláme, a proč nás právě ta určitá činnost tak zajímá. Novopohanská hnutí jsou, dle mého pozorování, založena právě na skutečnosti poskytování pozitivní zpětné vazby, a domnívám se, že existuje přímá úměra mezi dostáváním pozitivní zpětné vazby a mírou spokojenosti ve skupině. Ačkoliv zájem o skupinu může být iniciován hlubším zájmem o danou oblast (což je pravdou pouze v menšině

případů), je to právě pozitivní zpětná vazba, která novému členovi pomůže začlenit se do skupiny natolik, že se k ní cítí být vázán a má pocit, že „konečně někam patří“.

Pozitivní zpětná vazba však není pouhá reakce, je to zejména výměna informací potvrzují scénář „já jsem OK, ty jsi OK“, povětšinou na nevědomé úrovni. Naprostá většina členů těchto hnutí svou činnost bere, více či méně hluboce, za součást sebe sama, proto pro ně pozitivní reakce na určitý názor či činnost znamená pozitivní přijetí na osobnostní úrovni. Vzájemné poskytování pozitivní zpětné vazby má následně kladný dopad na vývoj celé skupiny, neboť kladné přijetí napomáhá svobodnému rozvoji každého ze členů.

Tento dotazník si neklade za cíl zjistit, zda je pro respondenty důležitější nalézt okruh lidí, s nimiž mohou sdílet své názory, myšlenky a prožitky, či zda touží přináležet k těm, kteří je v první řadě ocení, nezávisle na tom, čím se zabývají. Spíše se snaží odhalit, nakolik potřeba pozitivní zpětné vazby ovlivňuje způsob komunikace mezi členy jednotlivých hnutí a nakolik jsou si členové tohoto vlivu vědomi.

Wiccani:

Všichni respondenti se shodli na názoru, že PZV dostávají, pokud si někdo všimne jejich osoby a toho, co dělají, což následně pozitivním způsobem ohodnotí. Dle jedné respondentky PZV pomáhá pozitivnímu růstu, avšak není upřesněno, zda růstu toho, kdo PZV poskytuje, či kdo ji dostává. Vždy se ale jedná o typ ocenění, které dotyčný jedinec zachytil z postojů a chování ostatních, a které mu poskytují ujištění o tom, že je vnímán a podporován. Je však třeba brát v potaz korelaci mezi očekáváními skupiny vůči svým členům a snahou jedince tato očekávání naplnit, což může vést až k závislosti jedince na skupině.

Mezi přáteli se s PZV setkávají všichni respondenti. Ačkoliv žádný z nich nezaškrtl nejvyšší hodnotu, je zřejmé, že je PZV důležitou součástí jejich přátelského vztahu. V původní rodině se PZV zřejmě vyskytovala mnohem méně často, pouze jeden respondent zaškrtl, že vždy (shodou okolností právě respondentka pocházející ze zahraničí). Srovnáním předchozí náboženské skupiny se současnou vychází, že v dřívějším okruhu lidí se respondenti setkávali s PZV málokdy, ale též velmi často, zatímco v současné skupině všichni shodně zaškrtili „poměrně často“.

PZV je pro respondenty v okruhu nejbližších lidí velmi důležitá. Pro dva z nich je však důležitější obdržet PZV v práci či ve studiu. Je vysoce pravděpodobné, že nejbližší lidé se nacházejí též v pracovním či školním kolektivu, pozdější rozhovor mi však potvrdil domněnku, že mezi nejbližšími lidmi dokáží respondenti snáze zvládnout případnou absenci

PZV, zatímco ve školní či pracovní činnosti potřebují potvrdit, že jdou správnou cestou a že okolí jejich práci oceňuje. (Viz potřeby)

Na otázku, zda při jejich rozhodování hraje důležitou roli PZV, odpovídali respondenti nesterpně. Jeden překvapivě odpověděl, že PZV vůbec v potaz nebere, ale zbylí dva respondenti přiznali, že je pro ně při rozhodování důležitá. Všichni již zažili, že PZV od ostatních neobdrželi, což mělo za následek pokles aktivity. Jeden respondent uvedl, že neobdržení PZV na něj nijak nezapůsobilo. Pokud však PZV dostanou, všichni respondenti shodně uvedli, že cítí radost, podporu a přijetí, což jim usnadňuje další komunikaci.

Každý z nich se také domnívá, že dokáže poskytnout PZV ostatním členům skupiny, nejčastěji v podobě slovní podpory. Ostatní jim dávají najevo, že jejich PZV zaregistrovali, a to nejrozumnějšími způsoby, verbálně i neverbálně.

Druidové:

Pro druidy je PZV, vzhledem k jejich pozici ve skupině, asi nejvíce potřebná. Přesto mi však tuto domněnku jeden z respondentů vyvrátil. Pro něho je sice důležitá, avšak pokud dělá to, co si zvolil, není pro něho nezbytná. Podstatná byla též definice jiného respondenta, a sice že PZV je „pozitivní výměna informací nezbytných k dalšímu rozvoji“. Tento popis potvrzuje mou domněnku týkající se vývoje celé skupiny.

Mezi přáteli se druidové setkávají s PZV často, pouze jediný respondent odpověděl „málokdy“. Ve své původní rodině se však s PZV setkali pouze tři respondenti, dva uvedli, že se s PZV v rodině vůbec nesetkali. Většina respondentů se s PZV setkala i v předchozí náboženské skupině, míra a frekvence poskytování PZV se se změnou skupiny nezvýšila ani nesnížila.

Druidové připisovali PZV vysokou důležitost. Hodnoty týkající se okruhu nejbližších lidí byly velmi vysoké, jeden respondent označil hodnotu nejvyšší, zatímco kladné ocenění v oblasti pracovní či studijní sice dosáhlo nejvyšší hodnoty dvakrát, avšak zbylá čísla se pohybovala okolo průměru. Uvedli, že možnost dosažení PZV je při rozhodování často ovlivňuje, pouze jeden respondent se přiznal, že na něj mají úvahy o získání PZV pouze malý vliv.

Situaci, kdy se PZV nedostavila, zažili pouze tři z pěti respondentů. Přesto však na otázku, jak reagovali na nedostavení se PZV, tři uvedli, že je jim to lhostejno, jeden reaguje agresí. Pouze jediný z respondentů by se snažil přeformulovat své otázky či se k nim vrátit v jiný čas. Obvyklou reakcí na PZV pak bývá úsměv, slovní reakce, ale i asertivní chování či nalezení rámce v diskusi. Všichni se shodně domnívají, že dokáží poskytnout PZV členům

své skupiny různou formou - verbální, neverbální, ale i činy. Členové skupiny navzájem dávají najevo, že tuto zpětnou vazbu obdrželi, podobnými způsoby, jako ji poskytují. Někteří respondenti uváděli, že zpětná vazba probíhala spontánně a otevřeně.

Ásatrú

Mezi členy klanu Managarm je PZV velmi zřetelná, ačkoliv pro každého z nich znamená něco jiného. Šest respondentů popsalo PZV jako formu pochvaly, pozitivní reakci na to, co dělají, vědomí dobře odvedené práce a zájmu o tuto práci. Tři zbývající přiznali, že je pro ně PZV motivací „posouvající je někam dál“, jeden z nich dokonce uvedl, že může mít i negativní podobu, pokud je to adekvátní.

PZV se mezi přáteli vyskytuje mnohem častěji než v původní rodině. Vzhledem k tomu, že klan funguje na podobném principu jako rodina, se všemi klady a zápory, které to přináší, může do jisté míry potřebu PZV chybějící v původní rodině suplovat. Tento závěr je podpořen vysokou mírou PZV nacházející se nyní uvnitř klanu, která od počátku fungování skupiny vzrostla. Čtyři respondenti PZV na počátku vůbec nereflektovali, což může být způsobeno buď konstantní hodnotou výskytu PZV během celého jejich působení ve skupině, nebo sníženou schopností vnímat PZV.

Osm z devíti respondentů uvedlo, že PZV je pro ně důležitější v okruhu nejbližších lidí než v práci či ve škole, což může být dáno sociokulturním zázemím většiny členů, u nichž pracovní či studijní výsledky nehrají příliš velkou roli. Při rozhodování uvažují nad možnou PZV velmi často, přičemž největší důraz na ni kladou bývalí členové klanu. Šest respondentů se dostalo do situace, kdy PZV neobdrželi, přičemž někteří na tento fakt nezareagovali nijak neobvykle, jeden respondent uvedl, že se pokouší o její získání znovu či si ji vynutí a dva se v této situaci pokoušejí o přeformulování situace či nutnosti řešit daný problém jiným způsobem. V případě kladné odezvy většina členů odpověděla, že jejich reakce „záleží na okolnostech, lidech a prostředí“, avšak cítí spíše radost, a váží si toho, že jsou oceněni.

Všichni se shodli na skutečnosti, že jsou schopni poskytnout PZV ostatním členům klanu, přičemž převažuje ústní forma a čin, doprovázená určitou neverbální formou. Sedm respondentů si je jisto, že ostatní jimi vyslanou PZV zaregistrovali, což se projevilo zejména neverbálními formami komunikace, spolu s poděkováním či určitým činem. Zároveň tím obě strany dostaly podnět k další spolupráci.

3.4.III. Dotazníky: Dohody

Ačkoliv se v TA používá zejména termín smlouva⁴³, mezi členy novopohanských komunit se dá mluvit spíše o dohodě, neboť má často podobu pouze ústní, nebývá zpětně ověřována a nelze později doložit její uzavření.

Premisy, z nichž jsem ve svém výzkumu vycházela:

a) Skrytá očekávání jsou, dle mého dosavadního pozorování, hlavním důvodem vzniku komunikačních bariér nejen mezi osobami uvnitř hnutí, ale i mezi hnutími navzájem. Tento fakt se následně projeví jak v oblasti vztahů, tak ve způsobu fungování organizace. Mohou se týkat zejména přesvědčení, že posluchač vždy vyslechne, co mu vyprávějící poví, že jeden druhého přijímá jako rovnocenného partnera v komunikaci, že si oba dva navzájem poskytnou zpětnou vazbu či že slova vyřčená během rozhovoru budou mít platnost též po ukončení diskuse.

b) Současná novopohanská hnutí jsou založena na osobních vztazích, nikoliv na určité sumě znalostí, která je předávána. V pozadí těchto vztahů jsou pravděpodobně pozitivní zpětné vazby poskytované mezi jednotlivými členy navzájem, které posilují snahu o opětovné navázání komunikace, čímž se tyto vazby zpětně utužují. Na základě těchto zpětných vazeb se též uzavírají smlouvy nezbytné pro chod organizace jako celku i pro orientaci a fungování každého jednotlivce ve skupině.

Wiccani

Členové tohoto hnutí se nacházejí v současné době v několika různých skupinách. Během posledních dvou let se někteří z mnou vybraných respondentů rozhodli vstoupit do nově vznikající části organizace ADF, jiní pokračovali v tomtéž hnutí, které však pozměnilo svou strukturu. Vůči novým členům je nejspíše z těchto tří hnutí nejotevřenější, přesto však jeho hlavní člen – zakladatel uvedl, že v současné době nezná jedince, s nimiž by vytvořil stabilnější jádro skupiny. Jeho současný okruh působnosti se omezil na nepravidelně se scházející členy Pohanské federace, přičemž většinu svátků slaví se společenstvím, které ho přijalo před lety jako žáka. Vůči lidem z české části Pohanské federace vystupuje jako starší.

V ADF se vytvořily dvě skupiny založené na párech sdružujících kolem sebe okruh příznivců, kteří mohou, avšak nemusí být členy ADF. Vzhledem ke znalostem a zkušenostem pak tyto páry vystupují vůči ostatním ve vůdčí pozici. Do vlastního provádění rituálu se však vždy snaží zapojit všechny přítomné. Otevřená komunikace se v těchto menších

⁴³ Anglický termín zní agreement – dohoda, či contract - smlouva

společenstvích udržuje ve vysoké míře, respondenti ji charakterizovali velmi podobně. Nejpodstatnějším prvkem je pro ně fakt, že v otevřené komunikaci mají „skutečnou šanci věci ovlivnit“. V původní wiccanské skupině vykazovala míra otevřené komunikace menší skóre, právě proto, jak uvedli v rozhovoru, že míra ovlivnění skutečného běhu událostí byla díky komunikačním bariérám spočívajícím zejména v neochotě k diskusi mizivá.

Při bližším pohledu na odpovědi u otázky druhé však, vzhledem k vývoji hnutí Wicca, vyvstává otázka, zdali to není právě snaha praktikovat otevřenou komunikaci tak, jak ji popisují respondenti, co vede ke štěpení nejen tohoto hnutí. Upřímná komunikace bez přetvářky a beze strachu o to, co na můj názor řeknou ostatní, vede bez umění naslouchat a porozumět nejen vnějším, ale i skrytým transakcím k vyhranění rozdílných názorů a k vyjádření nemožnosti působit v jedné skupině. Umět popsat otevřenou komunikaci ještě neznamená umět ji praktikovat, i přes fakt, že respondenti uvádějí v dotazu na míru otevřené komunikace vysoké hodnoty.

Dva z respondentů uvedli, že si nejsou vědomi uzavírání konkrétních dohod během působení v hnutí Wicca. Kladnou odpověď uvedl pouze hlavní představitel hnutí, přičemž dohody se týkaly soukromí členu (bez upřesnění). Inicioval je především on sám, avšak byly uzavírány mezi členy celé skupiny, kteří se pravidelně zapojovali do dění. On také v uzavírání dohod nadále pokračuje, přičemž vůdce skupiny se žádná z dohod netýká.

Se skrytými očekáváními se setkal také pouze představitel současné Wiccy. Jak uvedl, tato očekávání vedla jedenkrát ke střetům, o celé situaci si však zúčastnění dokázali promluvit a v následujících dohodách se projevil příznivý vliv této diskuse. Zbylí respondenti se se skrytými očekáváními nesetkali, což může být způsobeno promísením rolí partnerů a vedoucích skupiny.

Druidové

V druidské tradici, vzhledem k výše uvedeným skutečnostem týkajících se kmenů, v nichž se tyto osoby snaží rozvíjet duchovní život, je velmi obtížné stanovit hranice mezi původní a současnou skupinou. Navíc druid, již z povahy své činnosti, kterou ve skupině vykonává, nemůže být považován za řadového členu. Přesto však odpovědi na otázku týkající se zastávané pozice byly velmi rozmanité, mimo jiné i z důvodu patrných rozdílů mezi jednotlivými skupinami. V rodinném klanu, v němž figuruje jeden bard a jedna žena připravující se na činnost ovata, jsou výpovědi nejmarkantnější: zatímco bard se považuje za kolemjdoucího, žena na sebe plně přebírá funkce náležející nejen k její ženské roli, ale též k druidské praxi.

Otevřenou komunikaci většina respondentů popsala jako rozmluvu, v níž se nemusí bát položit jakoukoliv otázku, která vede k dosažení určitého konsensu, je jasná, srozumitelná, bez intrik a skrytých narážek. Pouze jediný respondent však uvedl, že míra otevřené komunikace byla v bývalé skupině stejně vysoká jako v současné. Nepochybně má na tento fakt vliv skutečnost, že prvotní skupina brala každého z respondentů více jako žáka, zatímco v současných skupinách mají na míru otevřenosti velký vliv oni sami. Přesto však nejvyšší hodnotu označili pouze dva respondenti.

Vědomí uzavírání konkrétních dohod na počátku působení ve skupině přiznali pouze dva respondenti. Dohody se týkaly výhradně vnějších záležitostí, chodu organizace a formulování základních pravidel, žádný z respondentů neuzavíral dohody sám se sebou. Vzhledem k větší formálnosti původních skupin by se tyto dohody daly nazvat smlouvami, neboť mívaly písemnou podobu a byly formálně ověřitelné. Uzavření první smlouvy inicioval většinou žák tím, že vyhledal svého učitele, avšak následující dohody, mající již častěji ústní podobu, vycházely od učitele (skupiny náležející k organizaci). Jak však doplnili dva z respondentů, ne všechny dohody byly vždy otevřené. Žák nebyl v rovnocenné pozici s učitelem a nemohl se k dohodě dopředu příliš vyjadřovat, ať již z důvodu své nezkušenosti či z nedostatku otevřenosti ze strany skupiny.

V současné skupině otevřené dohody uzavírá více než polovina druidů. Podílí se na nich buď druidové mezi sebou, či vychází iniciativa od druida směrem ke kmeni. V rodinném kmeni se čím dál častěji zapojuje do uzavírání dohod též nejmladší člen. Vůdce skupiny se dohody určitou měrou týkaly vždy, avšak určit, kdo je zde míněn vůdcem, bylo poněkud obtížné. Proto se ve dvou případech respondenti rozhodli neodpovědět.

Se skrytými očekáváními se většina dotazovaných setkala, nadpoloviční většina dokonce opakovaně. Více než polovina respondentů také přiznala, že tato očekávání vedla ke střetům. I přes vysoké skóre kladných odpovědí na dotaz po schopnosti promluvit si o příčinách těchto střetů pouze tři respondenti uvedli, že by vyjasnění konfliktu mělo pozitivní dopad na uzavírání dalších smluv.

Ásatrú

Pod pojmem otevřená komunikace si respondenti nejčastěji představovali přímou komunikaci bez zbytečných odboček od předmětu, bez nutnosti řešit případné obtíže přes třetí osobu, možnost být upřímný a projevit naplno, co si myslí. Dva respondenti odpověděli, že otevřená komunikace je diskuse, a pouze jeden vyjádřil názor, že je to komunikace beze strachu.

Vzhledem k relativně konstantnímu vývoji klanu Managarm (většina jeho členů nebyla v jiné náboženské skupině) jsem se zaměřila na vývoj otevřené komunikace během doby, v níž určitý respondent působí ve skupině. Každý z nich měl uvést míru otevřené komunikace při vstupu do skupiny a nyní. Nejvyšší hodnotu zaškrtl náčelník klanu. Jedinci pobývající delší dobu mimo hlavní jádro skupiny uvedli, že se míra otevřenosti snížila, zatímco jedinci setrvávající uvnitř jádra zaškrtili hodnoty stejné či mírně se zvyšující.

Všichni členové shodně uvádějí, že se na počátku působení ve skupině otevřené dohody uzavíraly. Týkaly se zejména činnosti skupiny, trávení volného času, měly za cíl upravovat vztahy k majetku či mezi členy ve skupině. Jeden z respondentů uvedl, že tyto dohody se týkaly jeho vnitřních prožitků, závazků a předsevzetí, náčelník popsal, že uzavíral dohody se sebou i vůči ostatním. Právě on také nejčastěji inicioval jejich uzavírání, jak se všichni shodli, a tyto dohody se následně uzavíraly mezi všemi členy. Žádný z respondentů však neuvedl, zda byly uzavřeny mezi všemi členy najednou, či zda se uzavíraly mezi členy postupně.

Vysoká je také míra uzavírání konkrétních otevřených dohod v současné době. Odehrává se poměrně až velmi často a zájem na tom mají spíše všichni členové skupiny. Osoby náčelníka klanu se týkají, dle výpovědi respondentů, pouze v polovině případů. Polovina respondentů také uvedla, že se ve skupině nikdy nesetkali se skrytými očekáváními. Ti, kdož se s tímto očekáváním setkali, zažili, že ke střetům vedly i nevedly. Shodně však uvedli, že si o případných střetech dokázali promluvit, což následně zlepšilo podmínky uzavírání dalších dohod.

3.4.IV. Rozhovory

3.4.IV.I Prvotní skupina

Otázky: 1) *Představte si skupinu, s níž jste začínal/a. V čem se, dle Vašeho názoru, liší od té současné? Jak Vás ovlivnila do budoucna? Proč jste ji opustil/a/pozměnil/a? V čem se, dle Vašeho názoru, projevila jako nefunkční? Proměňovala se vnitřní struktura skupiny? Proměnily se během působení v této skupině Vaše osobní názory a hodnoty? Do jaké míry jste se zapojoval/a do dění celé skupiny? Jak dlouho vydržela původní struktura skupiny?*

2) *Zkuste si vzpomenout, s jakými pocity a očekáváními jste do této první skupiny vstupoval/a. Kolik jste toho věděl/a o této skupině před prvním setkáním? Co jste o ní věděl/a? Znal/a jste*

někoho z této skupiny ještě předtím, než jste se k ní připojil/a? Prál/a jste si najít člověka, kterého byste si mohl/a vážit? Jaký motiv byl pro Vás rozhodující při výběru skupiny? Dával/a jste přednost větší či spíše menší skupině? Jaké postavení jste v této skupině zaujímal/a?

Odpovědi na otázky týkající se prvotní skupiny se navzájem velmi liší. Respondenti z hnutí Ásatrú, s nimiž jsem dělala rozhovor v jeden den na stejném místě, se shodli na tom, že na první část otázek nemohou odpovědět, neboť jsou stále v téže skupině jako na počátku. Dva další členové, pobývající v současné době mimo sídlo svého klanu, se pokoušeli popsat svůj vzhledem k nenáboženské skupině, v níž se pohybovali předtím, než vstoupili do Ásatrú (vrstevníci, přátelé), avšak toto jsem nemohla uznat za relevantní prvotní náboženskou skupinu. Všichni mnou zpovídaní členové hnutí jsou tedy stále ve stejné skupině jako na počátku (kromě dvou, kteří však odešli teprve před nedávnou dobou, proto jsem je také zahrnula do výzkumu).

Každý z respondentů tohoto hnutí uvedl, že byl pro něho při vstupu do skupiny velmi podstatný sociální rozměr. Zakládající člen tohoto hnutí uvedl, že na počátku vzniku stála potřeba prohloubit vztahy s přáteli, sdílet s nimi svou víru, vytvářet rituály, které je navzájem spojí. Poté, co někteří členové stojící u zrodu klanu Managarm odešli, většina praktických věcí ohledně fungování skupiny zůstala na něm. Právě v tomto okamžiku vstoupili do skupiny mladší členové, tehdy navštěvující střední školu, pro které se stalo hnutí velmi silným motivem ke zlepšení svého života. Všichni tři shodně uvedli, nezávisle na sobě, že důležitými aspekty soužití ve skupině jsou: *důvěra, poskytnutí zpětné vazby* (pokud je to nutné, i negativní), *posunutí od negativních zkušeností⁴⁴ k pozitivním*. Dále se velmi často objevovala *potřeba otevřenosti a přijetí bez předsudků, respekt k sobě a k ostatním, potřeba bezpečí*. Mladší členové uváděli, že zakládající člen pro ně představoval velký vzor, ke kterému dosti nekriticky vzhlíželi, což se odrazilo zejména v přejímání názorů.

Ačkoliv přijímání nových členů není závislé na míře předchozích znalostí a zkušeností, většina nově příchozích již něco o Ásatrú věděla⁴⁵. Mladší členové shodně uváděli, že menší počet osob ve skupině byl pro ně spíše kladem, neboť povětšinou před prvním setkáním znali pouze náčelníka klanu. Ostatní členy poznávali kromě osobních

⁴⁴ Zde uvedli, že před vstupem do skupiny neuvažovali o etických pravidlech ani o směřování svého života; dva z nich uvedli zkušenost s kouřením marihuany a snahou o dosažení stavu, kdy by se mohli povznést nad starosti běžného světa; v druhém z bodů jim velmi pomohli členové hnutí Ásatrú, avšak bez požití omamných látek

⁴⁵ Z vlastního pozorování jsem však zaznamenala, že členy hnutí se stali i ti, kdož se nejprve zúčastnili oslavy svátku, a teprve na základě zjištění, že „si s ostatními budou rozumět“, začali alespoň zhruba na základě přečtené literatury a vlastní zkušenosti zároveň, zjišťovat, co spočívá v základech tohoto hnutí

setkání při příležitosti oslavy svátku také přes fórum⁴⁶, které se postupně stalo hlavním zdrojem informací pro možné zájemce.

Čtyři respondenti hlásící se k odkazu druidské tradice za svou původní skupinu označovali většinou zahraniční spolky či hnutí, která jim napomohla získat znalosti a zkušenosti nezbytné pro vlastní samostatné působení. Jako hlavní důvod pro rozvázání těsných kontaktů uváděli kromě ukončení jedné fáze svého vzdělávání též neshody v názorech a komunikační potíže mezi jednotlivými členy⁴⁷. Jeden respondent uvedl, že jeho původní skupinou byla Církev československá husitská, avšak tu si nevybral dobrovolně, proto následné potíže v komunikaci považoval za nevyhnutelné.

Na rozdíl od hnutí Ásatrú nevedla nové adepty vstupující do druidského učení potřeba nalézt autoritu, které by si mohli vážit. I přes fakt, že autorita je v procesu učení dle jejich názoru nezbytná, vedla je především potřeba získat určité znalosti a zkušenosti. Zpětná vazba se často dostavovala se zpožděním, a vzhledem k velké vzdálenosti (všech pět druidů zakládalo své studium především na domácí přípravě, se svými učiteli se vídali jen několikrát do roka) a časové vytíženosti na obou stranách (v původní skupině i u každého z druidů) se komunikační bariéry spíše zvětšovaly.

Prvotní kontakt se odehrával u všech respondentů přes internet. V době, kdy byl vzbuzen jejich zájem o druidské učení, neexistovala v českém prostředí žádná skupina, která by je mohla přijmout a poskytnout jim potřebné zázemí pro další vzdělávání. Kromě jednoho respondenta všichni uvedli, že první pokus o kontakt byl učiněn s organizací OBOD⁴⁸, která však projevila nejprve nedůvěru. Budoucí adeпти prošli jakousi formou přijímacího řízení, v němž museli prokázat svůj hluboký zájem o druidské učení. Na rozdíl od Ásatrú jim zde byl předložen seznam literatury a dány určité povinnosti, které po vstupu do organizace museli dodržovat.

Sami respondenti uváděli, že velikost skupiny pro ně nebyla důležitá. Zaujímal je v ní pozici řadového člena - studenta, který musí nejprve projít základní formou studia, než se rozhodne pro jednu oblast⁴⁹, v níž je nejtalentovanější. Všichni se, nezávisle na sobě, shodli

⁴⁶ www.forum.asatru.cz

⁴⁷ V zahraničí mají druidské řády rozvětvenou hierarchii, což, spolu s jazykovými obtížemi, které se mohou při přenosu informací vyskytnout, zvyšuje riziko výskytu zkřížených transakcí, jejichž následkem vznikají komunikační bariéry.

⁴⁸ V té době nejznámější druidská organizace.

⁴⁹ OBOD nabízí speciální kurzy zaměřené na výuku a prohlubování schopností a dovedností budoucích bardů, ovatů a druidů – kněžích. Viz Teoretická část – druidové.

na tom, že ačkoliv jsou nyní samostatně praktikující ve skupinách, které sami založili⁵⁰, určitou podporu ze strany původní organizace stále potřebují. Podobně jsou na tom též členové hnutí Wicca, kteří čerpají zejména materiální a studijní podporu ať již z rakouského covenu, amerického ADF či druidské skupiny z Británie.

3.4.IV.II. *Současná skupina*

3) Pokuste se nyní popsat svou současnou skupinu lidí, s nimiž se pravidelně setkáváte. S jakými názory, hodnotami a očekáváními jste vstupoval/a do této skupiny? V čem se liší od té předchozí? Jaké v ní zaujímáte postavení? V jaké oblasti se do činnosti této skupiny zapojujete nejvíce? Domníváte se, že se Vám dostává dostatečné zpětné vazby? Jak Vás, dle Vašeho názoru, hodnotí ostatní ze skupiny? Jste s tímto hodnocením spokojen/a? Existuje, dle Vašeho názoru, ve Vaší skupině otevřená komunikace? Považujete tyto lidi za sobě blízké osoby? Jaké kvality od nich očekáváte? Je pro Vás důležitá vzájemná důvěra a pocit bezpečí? Máte k některé/některým blíže než k jiným? Spolupracujete spolu při vytváření jednotlivých rituálů? Jakou formu komunikace používáte nejčastěji (osobní, přes internet, přes mobil, jinou formu)? Vyhovuje Vám tato forma? Našlo by se něco, co byste na své současné skupině rád/a změnila?

Klan Managarm nadále funguje na principu náčelník – řadoví členové. U mnohých z nich se proměnilo sociální zázemí, což, dle jejich výpovědí, výrazně ovlivnilo celkové fungování skupiny. Náčelník se považuje za hlavní osobu, která celý klan drží pohromadě. Ostatní však cítí, že mnoho věcí týkajících se chodu skupiny již nespočívá pouze na náčelníkovi, nýbrž se zapojují všichni členové víceméně stejnou měrou. Většinu rituálů tvoří společnými silami, přičemž přetrvává forma rituálního divadla (s nápady mohou přijít všichni, hlavní slovo má však náčelník).

Všichni respondenti uvedli, že s mírou otevřené komunikace jsou spokojeni, a dostává se jim dostatečné zpětné vazby. Skupina funguje na základě kamarádských vztahů, založených na důvěře a bezpečném prostoru pro komunikaci a férové jednání. Vše se snaží řešit na rovinu, což má za následek odchod lidí, kteří s výsledky takového jednání nejsou spokojeni. Tři z respondentů uvedli, že je třeba zapracovat na diplomatickém řešení sporů, neboť v minulosti odešlo mnoho osob, které by mohly být klanu prospěšné, avšak nedokázali se smířit se způsobem diskuse mezi členy. Pět členů zdůraznilo, že jim ostatní pomáhají v osobním rozvoji, i přesto, že klan již přestal být jediným zdrojem hodnot a názorů.

⁵⁰ Respondenti působící jako druidové pořádají ve skupině zejména rituály (viz Teoretická část), dva zbývající, vykonávající funkci ovata a barda, působí spolu ve skupině založené na rodinném soužití.

Nadpoloviční počet respondentů popsal sám sebe spíše jako ateistu, který s ostatními o svém pojetí víry nemluví. Výraz ateista pak vztahovali ke společensky chápanému křesťanskému popisu víry⁵¹. Při soukromém rozhovoru mezi dvěma osobami však přiznávají, že si svým pojetím víry nejsou zcela jisti a ačkoliv jim skupina rodinu nenahrazuje, zejména mladší respondenti uváděli, že při kolektivním sdílení náboženských⁵² prožitků je pro ně pocit blízkosti, upřímnosti a otevřenosti velmi důležitý (mnohdy tyto pocity ve své původní rodině ani nezažili, což pro ně atraktivu spojenou s příslušností ke klanu zvyšuje). Část respondentů uvedla, že k některým osobám v klanu mají blíže než k jiným, ostatní svůj vztah popisovali jako „odlišný ke každému zvlášť, ne bližší, ne vzdálenější“.

Společné sdílení zájmů, trávení volného času a do jisté míry i společných hodnot (v této oblasti jsou nastavena překvapivě volná pravidla) tedy pro ně představuje hlavní pilíř stability. Podobně jako ostatní skupiny i oni spolu komunikují převážně skrze internet či mobilní telefon, což by členové všech tří hnutí rádi změnili. Svá očekávání již členové klanu Managarm pozměnili, nyní se snaží koncentrovat se na skutečné možnosti fungování skupiny⁵³. CO by však všichni členové uvítali, je příliv nových členů, kteří by dokázali trochu pozměnit stávající, příliš „zaběhané a strnulé“ fungování skupiny.

Zatímco náčelník klanu Managarm uvedl, že proměnám klanu nechává volný průběh, hlavní představitel hnutí Wicca se naopak snaží fungování své skupiny reflektovat a záměrně měnit. Určit vliv na to má i jeho působení v zahraničním covenu, který mu poskytuje inspiraci a zároveň nastavuje zrcadlo reflektující jeho pozitivní i negativní rozhodnutí. Působí v něm nyní jako starší, což mu do jisté míry umožňuje ovlivňovat chod událostí v tomto covenu, čímž získává cenné zkušenosti a podněty. Jeho očekávání se též změnila – pod vlivem východních nauky se domníval, že Wicca je založena na „odříkání a askezi“, avšak lidé v zahraničním covenu mu ukázali jinou cestu (blíže nespecifikováno).

V prostředí české Wiccy dle jeho názoru funguje dostatečná zpětná vazba, také otevřená komunikace má v hnutí hluboké kořeny. Ostatní ho, jak se domnívá, hodnotí realisticky, a také on sám o sobě ztratil určité iluze. S ostatními členy covenu se v psaní

⁵¹ Respondenti chápali ateismus jako neuznávání víry ve většinově sdílenou představu Boha či Bohů, kterou jim „vnucuje“ západní společnost. Někteří z nich se však zabývali či zabývají východními naukami, což má důležitý vliv na vnitřní prožívání rituálů i každodenních „obyčejných“ událostí. Přesto se však neoznačují za příslušníky východních směrů, neboť jim vyhovuje spíše inspirace než přesné dodržování konkrétních zásad (zejména v etických principech)

⁵² Náboženským je zde myšleno prožití přítomnosti transcendentního bytí, které nelze uchopit ani popsat, přesto je však možné ho prožít skrze rituály založené na mytologickém vyjádření.

⁵³ Právě Ásatrú bylo jediným hnutím, v němž proběhl pokus o vytvoření registrované náboženské skupiny. V tomto ohledu se projevila očekávání vkládaná do projektu jako nereálná, což vedlo k deziluzi mnoha z tehdejších příslušníků, a velkému odlivu potenciálních nových členů. Hlavními nedostatky, které zapříčinily nezdar tohoto úsilí, se ukázala být komunikace mezi jednotlivými klany, spolu s nestabilitou celého hnutí.

rituálu střídá, přesto však přiznává, že skupina má v současné době problémy s fungováním, a on sám dává přednost slavení svátků se zahraničním covenem. Nejvíce spolu komunikují přes internet, což mu nevyhovuje – zatímco v Čechách se dokáže s ostatními domluvit na pravidelných setkáních (pod záštitou Pohanské federace, viz Teoretická část), lidé v zahraničí jsou díky velké vzdálenosti přístupni pouze skrze média. Rád by také slavil více rituálů v přírodě.

Ve vztazích s ostatními členy zahraničního covenu uvedl, že vnímá některé z nich jako bližší, zejména proto, že se s nimi častěji vidá a mají na něho tudíž větší vliv. V české skupině pak vnímá ostatní spíše jako přátele a má k nim rozdílný, ne však nutně bližší vztah. Po určitých neshodách dokáže komunikovat i s těmi, kteří z hnutí Wicca vystoupili a působí nyní v jiných skupinách (např. ADF) či se rozhodli pro samostatné působení.

Respondenti působící v ADF svou nynější skupinu nereflektovali. Jako důvod uváděli zejména fakt, že ještě nedokázali vytvořit skupinu se stabilním počtem členů, působí spíše v páru, kde jsou schopni udržet vysokou míru otevřené komunikace a vzájemně si poskytují bezpečí a podporu nezbytnou pro osobní růst a objevování nových možností. Jejich vazby na druhé osoby jsou vysoce permeabilní, nezatížené vysokou mírou očekávání, inspirace přicházející ze zahraničí jim umožňuje vytvářet v českém prostředí nové způsoby vnímání druidského učení ovlivněné wiccanskými zvyky. Jak uvedli, vše je ještě ve stadiu vývoje, a hodnocení tohoto úsilí bude možné podat až po uzavření jednoročního vzdělávacího výcviku. (viz Teoretická část)

Druidové vztahující se k jiným zdrojům svého učení se reflexi své skupiny nebránili. Někteří z nich svůj kmen zakládali, jiní se vztahující k proměněné původní skupině. Jeden z respondentů mající zkušenosti se zakládáním nové skupiny uvedl, že kmen pro něho znamená „okruh lidí, které spojuje tradice keltských kmenů; utvářejí rdinu, která bude nábožensky a sociálně blízká“. Oproti původní, zahraniční skupině se liší ve všem - ve vztazích mezi členy, v přístupu ke komunikaci i k nakládání s informacemi. On sám stojí v pozadí, cítí se být duchovním vůdcem. Od ostatních očekává ty nejvyšší kvality, které se však projeví až během působení ve skupině. Zpětná vazba i otevřená komunikace se dle jeho názoru vyskytují v dostatečné míře, ačkoliv se i zde objevují komunikační bariéry. Vzájemná důvěra a pocit bezpečí jsou nezbytné. Rituály vytváří všichni společně, avšak duchovní obsah spočívá na něm. K některým členům kmene má blíže.

Změny probíhají u všech respondentů průběžně. Dva druidové nepůsobící v Čechách v žádné skupině uvádějí, že se cítí stále součástí zahraničních skupin, i když doma zatím nenašli žádný okruh lidí, který by mohli pokládat za blízký. Jeden z nich je stále členem

uskupení Druidové Boiohaema, ale vzhledem k tomu, že další členové pokládají toto uskupení za spíše nečinné, nedá se pokládat za aktivní skupinu. Přesto uvedl, že otevřená komunikace i zpětná vazba fungují, pravidla jsou respektována všemi členy skupiny, berou ho jako jednoho ze zakladatelů. Sám přiznal, že má mnoho průvodců na nefyzické úrovni a způsoby praktikování druidského učení se blíží šamanismu.

Druhý z respondentů nemající vlastní českou skupinu se chápe jako součást původní skupiny, kde se stále vzdělává a pokračuje na vyšší úrovni. Sám sebe považuje za žáka, k tomu, aby mohl působit samostatně, musí dojít do šestého stupně. Celkem existuje deset stupňů, v nichž se jedinec postupně zdokonaluje v oblasti, v níž je nejnadanější. Svátky slaví převážně sám či s blízkými přáteli. Vztahy v zahraniční skupině charakterizoval jako otevřené, kde však, vzhledem k nízké četnosti kontaktů, chybí dostatečná zpětná vazba. Přesto však považuje tyto lidi za velmi blízké a v jejich přítomnosti zažívá pocit bezpečí a důvěry.

Zbylí dva respondenti působí v páru. Nezávisle na sobě se domnívají, že u nich probíhá dostatečná zpětná vazba, avšak jeden z nich se domnívá, že otevřené komunikaci brání dostatečná otevřenost ze strany partnera. Jejich působení je nedílně provázáno s místem, kde žijí, oba dva v ní zaujímají rovnoprávné postavení, avšak jeden z nich má roli olama a druhá ovata. Oba dva také kladou důraz na vzájemnou důvěru a pocit bezpečí, který je podložen partnerským svazkem. Při rituálech čerpají z místních dochovaných zvyků, zapojují se do nich oba stejnou měrou a postupně se přidává také jejich syn. Komunikace je založena na osobních setkáváních, fungování skupiny na společně sdílených hodnotách.

3.4.IV.III. Jednotlivci

Z jakého důvodu jste opustil/a dřívější skupinu? Co Vás vedlo k tomu zůstat samostatným praktikujícím? Jste v kontaktu s někým z bývalé skupiny? Inspirujete se ve způsobu náboženského konání zkušenostmi a praktikami, které jste zažil s komunitou? Liší se Vaše současné prožívání náboženské skutečnosti od dřívějšího? Pokud ano, v čem je to nyní jiné? Domníváte se, že je samostatné praktikování méně konfliktní než skupinové? Uvažujete o tom připojit se k nějaké další komunitě? Na jaké úrovni? Dokážete si představit spolupráci s jinou komunitou? Co Vás na spolupráci přitahuje? V čem naopak spatřujete úskalí?

Jednotlivě praktikujícími se nejvíce, po určitý časový úsek, stávali druidové a bývalí členové klanu Managarm. Na počátku rozchodu s prvotní skupinou stály u všech respondentů názorové neshody a nedostatek otevřené komunikace. Všichni tři druidové, kteří si vyzkoušeli samostatné praktikování, uvedli, že se tak stalo zejména z důvodu nemožnosti přejít do jiné, pro ně přijatelnější skupiny, a zároveň toto období chápali jako přípravu k založení vlastního

kmenu (či párové praxe). Bývalí členové klanu Managarm či hnutí Ásatrú jako takového již samostatně působí stále, a s větším či menším úspěchem se pokouší o založení vlastní skupiny.

Skupinová praxe s sebou přináší mnohá úskalí. Zakládající osoba je, díky snaze naplnit vlastní představy o skupině a uvést je do praxe, považována automaticky za vůdce skupiny. Na ní záleží, jak své názory a možnosti představí potenciálním novým členům, kteří sami mají určité představy a zkušenosti, o něž by se rádi podělili. Jak poznamenal jeden z druidů – respondentů, mělo by se jednat o konzultaci, nikoliv o konfrontaci, což zpočátku také tak vypadá, avšak vzhledem k tomu, že potenciální člen není podrobován žádným zkouškám, kde by se mohly odhalit případné třecí plochy, nutně se musí jejich představy zkrřížit v prvních společně strávených týdnech či měsících.

V případě samostatně působících jedinců se tyto osoby nejčastěji konfrontují s názorem, zda je možné praktikovat Ásatrú či druidismus samostatně, když dochované materiály svědčí o kolektivní praxi. Zde však nutno dodat, že zcela samostatná praxe, bez jakýchkoliv kontaktů s podobně smýšlejícími lidmi, zde není. Respondenti jsou zváni na oslavy některých svátků, ale necítí se být členy této skupiny a udržují kontinuitu svých soukromých svátků, na něž povětšinou další jedince nezvou. Dva z respondentů pak rozvíjí, poměrně úspěšně, komunitu setkávající se pouze po internetu, což z jednoho pohledu jednoduše dosažitelné a snadno organizovatelné společenství, na druhou stranu se však z takto pojatého náboženství vytrácí onen důležitý sociální rozměr, který se udržuje právě osobním setkáváním. Tyto jedinci však zatím do žádné fyzické skupiny vstoupit nehodlají.

3.4.IV.IV. Společenské zázemí/Rodina

4) Jak na Vaše zapojení v této skupině pohlíží Vaše okolí? Změnil se vztah Vaší rodiny k Vám po vstupu do této skupiny? Tajil/a jste jim tento fakt? Jak se, během Vašeho působení ve skupině, proměňovalo Vaše rodinné zázemí? Jak vliv měla Vaše rodina na vstup do náboženské skupiny? Věří Vaši příbuzní v nějakou institucionalizovanou formu vyjádření Boha (zda se hlásí k některé ze zákonem uznaných církví či náboženských společností)? Pokud ano, seznamoval Vás někdo z příbuzných s tímto náboženstvím? Zapojoval/a jste se nějakým způsobem do komunity, která toto náboženství vyznává(la)? Proč jste tuto komunitu či náboženství opustil/a?

Všichni respondenti se shodli na skutečnosti, že rodina na ně měla velký vliv, ačkoliv ne vždy pozitivní. Několik členů klanu Managarm uvedlo, že jedna či více osob z jejich nejbližšího okolí se hlásilo k některé z forem křesťanství. Oni však k této formě náboženství

nikterak nepřilnuli. Mladší členové vstoupili do skupiny zejména z důvodu seznámení s náčelníkem, dva z nich uvedli, že jim v té době nahrazoval chybějící rodinné zázemí. Rodina se o tento aspekt jejich života nezajímala. Třetí respondent postupně inkorporoval některé zvyky (např. slavení svátků) do života své rodiny, přiměl je k hlubšímu přemýšlení o náboženství obecně a k častějším diskusím, což následně prohloubilo vztahy v rodině.

Starší členové klanu vypověděli, že jejich rodiny se o náboženství nezajímali, vzhledem k délce působení těchto respondentů v klanu však postupně respondenti své rodiny s tímto aspektem svého života seznámili. Nijak to však rodinné vztahy nezměnilo. Ačkoliv přiznávají, že klan jim vyvažuje některé chybějící potřeby, které nenalezli v rodině, nejpodstatnějším důvodem, proč vstoupili do hnutí Ásatrú byla jejich vnitřní potřeba po sdílení vnitřních prožitků s lidmi podobného založení.

Rodinné zázemí se nijak zásadně během jejich působení v klanu neproměnilo. Někteří členové založili vlastní rodinu, jiným zemřeli rodiče, nedávali však tyto skutečnosti s'do souvislosti s klanem. Svě nejbližší se nesnažilo o ničem z toho, čemu věří, přesvědčovat, ani si nenechali ve své činnosti bránit. Zejména mladší členové však přiznali, že zatímco v původní rodině nacházeli spíše odmítnutí vedoucí k úniku ze společnosti, přijetí do klanu jim umožnilo nalézt k druhým lidem cestu.

Ani bývalí členové klanu neuvedli nijak překvapivé skutečnosti týkající se rodinného zázemí. S mýty a legendami je seznamovali starší členové rodiny (babička), ale jinak o náboženství v rodině nikdo nemluvil. Taktéž oni nenechají nikdo do této oblasti svého života mluvit. Shodli se na faktu, že k hledání skupiny podobně smýšlejících lidí je vedla vnitřní potřeba po sdílení svých prožitků spolu se snahou smířit se s lhostejností svých blízkých, kteří nejsou nikterak nábožensky založení. Přesto však, podobně jako většina členů klanu Managarm, přiznali, že ve výběru skupiny hrála, kromě sociální stránky, svou roli i snaha vymanit se z většinové společnosti a potřeba revolty proti společensky uznávanému pojetí náboženství a životního stylu jako takového.

Druidové se v otázce týkající se názoru jejich vlastní rodiny shodnou v tom, že zpočátku jejich blízcí nevěděli, co to vlastně obnáší být druidem. Dva z respondentů uvedli, že si svou pozici v rodině museli vydobýt, zbylí tři postoj rodiny neřeší. Pouze jeden respondent přiznal, že ho rodina ho přiměla vstoupit do institucionalizované církve. Po jejím opuštění s ním rodina přestala komunikovat, a jejich vztahy jsou napjaté. V původní rodině mají zázemí dva mladší druidové, mimo jiné i proto, že jsou na ní do jisté míry existenčně závislí. Zbývající tři respondenti již mají rodiny vlastní, v nich se nebojí projevit svou víru.

Mezi příslušníky hnutí Wicca lze nalézt ze strany rodiny nejmenší odpor. Ačkoliv i oni popisují své primární rodiny jako málo funkční, přesto se u nich setkávají spíše s pochopením přecházejícím v mírnou podporu. Kromě jednoho respondenta neměl žádný z nich zkušenost se členstvím v některé z církví, rodiče je k víře nijak systematicky nevedli. Svůj vstup do hnutí Wicca nikterak netajili, neboť nikdo z jejich rodiny netušil, o co se jedná (domnívali se, že jde o druh zájmového hnutí). Respondentka vyrůstající v zahraničí se setkala s pochopením a podporou, dokonce i poté, co se rozhodla odejít do Čech, kde nyní praktikuje s partnerem.

3.4.IV.V. Životní postoje a názory

5) Vzpomínáte si ještě, kdo Vás nejvíce ovlivnil v dětství? Jak byste popsal/a životní postoje, které Vám předali Vaši rodiče? Jaké vzory jste měl/a během studentských let? Jak byste charakterizoval/a (jak vnímáte) svůj postoj dnes? Co je pro Vás v životě důležité? S jakými názory či postoji dnes souhlasíte? S jakými názory a postoji se nejčastěji konfrontujete? Kdo tyto protichůdné názory zastává? Proč s nimi nesouhlasíte?

6) Domníváte se, že náboženství zastává v životě současného člověka důležitou roli? Jak Vy vnímáte ostatní náboženství? Zajímáte se o jejich obsah? Zkoušela/a jste někdy porovnat náboženskou skupinu, ve které působíte Vy, s jinou náboženskou skupinou? Z čeho Vaše náboženská skupina vychází (mýty, ústní tradice, písemné záznamy, zkušenosti dřívějších generací...)? Vnímáte svou náboženskou skupinu jako výrazně odlišnou od státem uznaných církví a náboženských společností? V čem tato odlišnost spočívá? Čím se naopak může Vaše skupina od ostatních náboženských skupin inspirovat? Dokázal/a byste si představit případnou spolupráci s některou z těchto skupin? Se kterou?

Každý z respondentů z klanu Managarm se shodl na tom, že nejvíc ovlivněn byl vlastní rodinou, ve většině případů maminkou. Někteří si do života odnesli povolení k tomu, jednat sám za sebe, dva se naopak obávali vyjádřit svou odlišnost. Většina z nich popsala vztah mezi rodiči jako napjatý, přičemž od každého z nich dostával jiná sdělení. Jeden ze starších členů se velmi zajímal o německé hrdiny z druhé světové války, ale do hloubky ho zasáhla ženská stránka projevující se v podobě jeho sestry a matky. To v něm později způsobilo nemalý rozpor. Většina členů klanu se také od mládí živě zajímala o historii, zejména německou. Shodli se, nezávisle na sobě, že v dospívání se cítili izolováni, dávali přednost samotě. Jeden z mladších členů se dostal během svých studentských let do okruhu lidí závislých na drogách, z čehož mu pomohl vstup do klanu.

Většina členů klanu si odnesla do budoucna postoj naznačující, že jen silní přežívají, avšak slabým je třeba pomáhat. Pro mladší členy se stal velkým, a nadlouho dobu hlavním vzorem náčelník klanu, pro starší to byly postavy z německé historie. Náčelník se postupem času dostal k lidem, kteří ho ovlivnili v otázkách ekologie a aktivního přístupu k životu. Na celý klan se od té doby snaží působit vyrovnaně, a i když jeho rodinné zázemí není zcela bez problémů, nechce je přenášet na ostatní. Spolu s dalšími se živě zajímá o možnosti ochrany životního prostředí, snaží se nelpět na událostech v životě, a v nedávné době se stal vegetariánem. To vše se promítá též do chodu skupiny.

Mnozí ze členů klanu s ním souhlasí a slovně vystupují proti fungování současné společnosti. Důraz kladou zejména na udržení přátelství, nehromadění hmotných statků, neplýtvání surovinami, ale též rozvíjení sebe ku prospěchu vlastnímu i těch druhých. O ostatní náboženství se zajímají pouze okrajově, ke křesťanství se staví spíše negativně, ačkoliv kromě náčelníka všichni přiznávají, že o něm mnoho nevědí. Náčelník vnímá paralely mezi germánstvím a křesťanstvím, ale spolu s ostatními sdílí názor, že germánství tu bylo dříve a lze se k němu dostat skrze mýty a rituály. Jeden z respondentů uvedl, že křesťanství je špatnou kopií germánství.

Ne všichni se shodnou na názoru, že náboženství je dnes pro lidi důležité. Všichni členové se však shodli na názoru, že velmi záleží na tom žít dobrý život, dát mu smysl. Setkávání s lidmi, kteří mají vlastní názory a jsou schopni diskutovat, je pro ně velkou motivací. S ostatními náboženskými skupinami se neporovnávají, pouze pokud potřebují inspiraci, zajímají se o konkrétní aspekty. Pouze náčelník se zajímá o více směrů, které mu pomáhají v jeho osobním rozvoji. Ásatrú je pro všechny respondenty živé a žité náboženství, jehož zdroje pocházejí nejen ze ság a hmotných památek, ale též ze sdílených hodnot a společně konaných rituálů. Nově se jim podařilo navázat bližší spolupráci se slovenskou skupinou hlásící se k Ásatrú.

Zkušenost, která ovlivnila většinu druidů, sahá do dalších generací. Dva z respondentů uvedli, že rodičovský vzor nepřevzali, důležitější pro ně byli prarodiče a fakt, že již odmala jim četli mýty a pohádky. Za vzory jim posloužili hrdinové a či důležití lidé z jejich okolí. Životní postoje, které si odnášeli do života, nevyznívali příliš pozitivně, vlastní cestu k víře si museli hledat sami. Mladší druidi převzali od rodičů sílu ke hledání této cesty, nutnost být pilný, jinak následuje trest. Každý z nich postupně upravoval svou představu o tom, co to obnáší být druidem. Tři z pěti respondentů zdůraznili, že je při získávání zkušeností jej ovlivnila samota.

V životě je pro druidy důležitá víra, láska, čest a rovnost. Druid má být mostem mezi Bohem a člověkem, má být „k něčemu užitečný“, udržovat rodinný krb, učit se žít, nejen přežívat. Většina z respondentů se konfrontuje s názory západní společnosti, jeden z nich dokonce zastává odlišné politické názory, ačkoliv jinak se druidové do politiky nevměšují (svůj názor diskutují pouze s několika dobře známými osobami). Zajímají se též o ekologii, ovlivňují je i skupiny, s nimiž se setkali v zahraničí⁵⁴. Zásadně nesouhlasí s konzumním způsobem života, pomáhají těm, kdož o jejich pomoc požádají, a prohlubují vědomí vzájemné propojenosti všeho živého i neživého na zemi.

Kromě dvou respondentů se druidové o jiné náboženské směry zajímají. Každý z nich zažil osobní setkání s něčím, co ho přesahuje, a většina vnímá propojenost jednotlivých náboženství. Dva z nich výslovně nesouhlasí s monoteistickými náboženstvími, shodnou se však na názoru, že dnes již nehraje náboženství v životě člověka velkou roli. Druidismus není ani lepší, ani horší nežli jiná vyznání. Tři respondenti se s ním setkali již v dospívání, jeden uvedl, že se o druidství začal zajímat na základě snu. Pátrali po mýtech, příbězích, hledali zkušenější osoby, od nichž čerpají své zkušenosti a znalosti. Nejdůležitější zdroje pocházejí z ústní tradice. Své náboženství chápou jako formu víry založenou na rodinné tradici (předává se z generace na generaci, což je třeba obnovit). Spolupráci s ostatními skupinami si dokáží představit všichni, dva starší respondenti dokonce chápou druidství jako neoddělitelné od současného žitého křesťanství.

Všechny členy hnutí Wicca ovlivnili nejvíce rodiče. Jeden z respondentů si do života odnesl poselství, že „musí mluvit pravdu, nesmí se lišit, a za nic nestojí“, zbylí respondenti uváděli, že jim bylo umožněno vyjádřit své postoje otevřeně. Všichni se shodli na faktu, že měli potíže s autoritou v rodině, důležitým mezníkem se stal odchod z domova a postavení se na vlastní nohy. Vzory během studentských let hledali mezi postavami z mýtů a pohádek, přičemž dva ze členů je našli i mezi lidmi z blízkého okolí (dočasně). V životě se pro ně stalo důležitým hledání skutečné pravdy, snaha nezakrňt a postupovat stále dopředu, prožívat život opravdově, s láskou a důvěrou.

Všichni dotázaní shodně odpověděli, že nejvíce se v životě konfrontují s vlastní smrtelností. Možnost žít své náboženství jim poskytuje potřebný řád a zároveň osvobozuje, neboť dokáží snáze přijmout odpovědnost za vlastní jednání. Víra hraje v jejich životě zásadní roli, uvádějí, že „věřit v něco vyššího je lidská přirozenost“. Zajímají se též o jiná vyznání, zejména evropská, nejen z důvodu porovnání, ale též pochopení vlastní víry a možnosti

⁵⁴ Propojení druidských aktivit a ekologie je rozšířeno zejména na britských ostrovech a v USA. Část tamních skupin má dokonce aktivní ochranu přírody zařazenou mezi základní povinnosti každého člena hnutí.

podívat se na své konání z jiného úhlu pohledu. Shodli se na skutečnosti, že vstup do Wiccy jim změnil život, byli nuceni se zaměřit na jeden konkrétní směr, a i když jim později přestal vyhovovat, získali zde cenné zkušenosti a znalosti.

Při vytváření rituálů vycházejí zejména z keltských mýtů a tradic, ale též ze zkušeností starších, založených na principu předávání znalostí ve vztahu učitel – žák. Každý v covenu je zásadně odlišný, při komunikaci s božstvím nepotřebují prostředníka. Dva respondenti uvedli, že nepotřebují při vytváření hodnot jiné náboženství, dovedou si však představit spolupráci s křesťanstvím. V současné době živě rozvíjí spolupráci s druidy v rámci Pohanské federace.

3.5. *Transakčně analytické hledisko*

3.5.1. Pozitivní zpětná vazba

V rámci každé probíhající transakce se dostavují zpětné vazby různého charakteru. Je nezbytnou součástí aktivní komunikace, neboť poskytuje oběma stranám ujištění, že jsou vnímáni, jakým způsobem jsou vnímáni, a nabízí prostor pro adekvátní reakci. Pro fungování skupiny je však nezbytná pozitivní vazba, která upevňuje vzájemné vztahy a motivuje jednotlivé členy k zapojení se do činnosti.

Mnozí respondenti uvedli PZV jako nezbytnou součást komunikace, vedoucí k dalšímu růstu a rozvoji všech zúčastněných stran. Potvrdili mou domněnku, že v původní rodině se s PZV nesetkávali příliš často, někteří dokonce vůbec, což nejenže neuspokojovalo jejich základní potřeby (zejména uznání a bezpodmínečné přijetí), ale sami přiznali, že si nedokázali najít způsob, jakým by se mohli v původní rodině svobodně rozvíjet. Vzhledem k tomu, jak popisovali své chování a pocity, zapojovali v komunikaci s rodinnými příslušníky zejména egostav přizpůsobeného dítěte, které později přešlo do revolty vycházející z negativně přizpůsobeného dítěte.

Jestliže respondenti vnímají PZV jako „typ ocenění, které dotyčný jedinec zachytil z postojů a chování ostatních, a které mu poskytuje ujištění o tom, že je vnímán a podporován“, dochází k PZV převážně v komplementárních transakcích. Upřímné a vážné míněné ocenění musí vycházet z egostavu dospělého do dospělého egostavu příjemce. Pokud PZV vysílá pečující rodič vysílatele do přizpůsobivého dítěte příjemce, nadchází příhodná doba pro vznik psychologických her, v nichž si obě strany především naplňují své neuspokojené potřeby a přestávají se starat o reálné fungování skupiny.

Schopnost poskytovat PZV závisí přímo úměrně na vnitřní zralosti jedince. Osobnostní vývoj je, z výše zmíněných skupin, nejmarkantnější v druidské tradici. Během druidského výcviku má být posilován dospělý egostav každého žáka, přičemž závisí na osobnostní charakteristice jednotlivce, nakolik se dokáže odpoutat od fyzické osoby svého učitele a začne reálně a odpovědně posilovat komunikaci mezi jednotlivými egostavy svého Já. Ačkoliv jsem se z dotazníků dozvěděla, že pro druidy je PZV velmi důležitá, z pozorování jsem vyrozuměla, že není nezbytná pro praktikování jejich víry. Rozvíjením vlastní intuice se druidové učí rozpoznat skutečnou PZV od PZV signalizující počátek psychologických her majících skrytý cíl (například PZV za účelem přijetí do klanu). Též vnitřní připoutání k lidem, projevující se jako lpění na vztahu, prožívají v menší míře. Největším přínosem však pro každého druida, který prošel některým z ucelených systémů druidské výuky, je fakt, že se během výcviku naučí přeprogramovat rodičovská poselství, které obdržel do života, je nucen postavit se vlastním úzkostem a strachům, což posiluje jeho dospělý egostav.

Dospělý egostav je také zodpovědný za adekvátní reakci na PZV. Velmi obtížné je naučit se poskytovat PZV i těm členům skupiny, kteří žádnému z respondentů PZV neposkytli, případně s nimiž nejsou v blízkém kontaktu. Druidové, dle vlastních výpovědí, dokáží poskytnout PZV ostatním členům skupiny, je-li to na místě, a to takovým způsobem, že ji dotyční zaregistrují. Blíže však nelze specifikovat, zda ji ti, jimž je určena, zachytí do egostavu dospělého či do některého ze dvou zbývajících egostavů. Vzhledem k reálnému způsobu komunikace však většina členů rozumí PZV jako pochvale, o kterou musí usilovat, což z druida činí rodiče pečující či kritizující členy- děti. Tím na sebe však druid přebírá větší míru zodpovědnosti, než mu přísluší, což má negativní dopad nejen na strukturu a fungování celé skupiny, ale především na jeho osobu.

Pro členy hnutí Managarm je PZV ve třech případech výslovná motivace, ve zbývajících spíše skrytá motivace. Mnozí z respondentů uvedli, že ti, kdož jim PZV neposkytovali, postupně z okruhu jejich přáteli zmizeli. To jen zvyšuje skutečnost, že během fáze přijímání nových členů zůstali v klanu pouze ti, kdož vykazovali skupině vysokou míru PZV. Ta se projevila nejen přizpůsobením se skupině, ale často i návrhem na konstruktivní změnu vycházející z dospělého egostavu, kterou alespoň jeden ze hlavních členů skupiny zachytil do svého dospělého egostavu a přeposlal k dalším členům. Postupem času, kdy se počet členů v klanu ustálil, respondenti reflektovali zvýšenou míru PZV ve skupině, což může být zapříčiněno právě již přítomností pouze těch osob, které jsou schopny naplnit potřeby skupiny a jejích členů v poskytování PZV.

Pro většinu členů je důležitější obdržet PZV v okruhu přátel spíše než na pracovišti či při studiu. Vzhledem ke skutečnosti, že nejbližší přátele spolu s jejich rodinami jsou více či méně zapojeni do fungování klanu, vzniká tu vysoké riziko psychologických her. Členové přestávají přikládat váhu zpětným vazbám z jiného prostředí, neboť PZV získaná uvnitř skupiny jim poskytuje dostatečné nasycení jejich potřeby pohlazení, ocenění a uznání. Mezi komunitou Ásatrú také neexistuje žádná systematická práce se scénáři, které si každý člen přinesl ze svého domácího prostředí. Ačkoliv většina respondentů uvedla, že je schopna poskytnout PZV ostatním členům skupiny tak, aby ji zaregistrovali, z pozorování a rozhovorů jsem zaznamenala fakt, že někteří příjemci si PZV vyložili jako kritiku či shazování vlastního názoru a reagovali na PZV formou útoku. Zároveň si tím posílili negativní scénář přejatý z domova, zejména scénář typu „Nestojím za nic“, což schopnost komunikovat na úrovni dospělého velmi ztěžuje. Pozitivní vliv na tento fakt má postupně se zvyšující snaha samotných členů o osobnostní růst, zapříčiněná především ne vždy žádanou a pozitivní změnou v jejich sociokulturním zázemí (rozvod, změna bydliště). Oni sami se dokáží rozhodnout ke změně, která jim následně přinese PZV nejen od členů vlastní skupiny (ačkoliv od nich musí přijít v první řadě), a zabrání jejich odtržení od společnosti mimo vlastní klan.

Respondenti z hnutí Wicca se shodli na názoru, že PZV pro ně znamená fakt, že si jich okolí všimlo a kladným způsobem potvrdilo jejich existenci a činnost. Tento fakt svědčí o projevech adaptovaného dítěte, které touží po projevech uznání a pochvaly. Uvnitř samotného hnutí Wicca není dosud vypracován žádný ucelený způsob rozvoje vlastní osobnosti, setkání členů a příznivců Pohanské federace, pod níž spadá i zbytek současné české wiccanské skupiny, obsahuje velmi často komunikační bariéry způsobené vznikem zkřížených transakcí. Diskuse jedinců o svých zkušenostech a vědomostech získaných mimo Pohanskou federaci často končí konflikty, v nichž rodičovský egostav kritizuje svobodné dítě protivníka, které se proti tomu bouří.

I pro členy hnutí Wicca je důležité dostávat PZV z okruhu přátel. Tento okruh se však nevztahuje pouze na osoby z wiccanské komunity. Schopnost nadhledu a přijímání jiných možností se tak udržuje v chodu, následkem čehož však mohou vznikat konflikty z přílišného množství vlivů pocházejících mimo skupinu. Pokud se však PZV nedostaví uvnitř skupiny, mohou si ji jedinci vyžádat u jiných zdrojů, což naopak počet konfliktních situací snižuje (spolu s mírou soudržnosti skupiny). Tématu angažovanosti jedinců v několika skupinách zároveň potíží s tím spojených se budu věnovat v kapitole o dynamice skupin.

Vysoká míra diferenciací členů a vlivů přicházejících s nimi do skupiny zakládá živnou půdu pro vznik psychologických her obsahujících „pseudopozitivní ZP“, nejčastěji

typu: „Kdo s koho“ či „Já to vím nejlíp“. Zatímco v předchozích dvou hnutích se členové dokázali, díky často opakované komunikaci probíhající mezi stejnými osobami, postupně vyhnout skrytým transakcím (případně jim již tato psychologická rovina byla známa, takže ji používali záměrně), diskuse probíhající v Pohanské federaci začínaly z egostavů dospělého („Navrhuji probrat toto téma...“) a končily v ekostavech adaptovaného dítěte (ano, máš pravdu, můj názor nestojí za nic) na jedno straně, kritizujícího rodiče na druhé straně („ty máš vždycky divné názory“), případně zasahuje i do rebelujícího dítěte („já chci, aby můj názor platil pro všechny“). Nepovšimla jsem si samozřejmě všech transakcí, při poslechu třech diskusí končících tímto způsobem jsem však došla k závěru, že strany participující na diskusi zdaleka nevycházejí pouze z konkrétní situace, jak je typické pro dospělé egostav, ale dávají najevo svá přesvědčení získaná z podobných situací v minulosti, což jim znemožňuje vést plodnou a otevřenou diskusi, a nevede ani k poskytování PZV. Vzhledem k míře důležitosti PZV, jakou respondenti uváděli v dotaznících, je nasnadě, že členové se v takovéto skupině nebudou cítit přijímání a v bližší či vzdálenější budoucnosti vyvinou úsilí odtrhnout se a založit skupinu vlastní.

3.5.II. Dohody

Účel a cíl dohod uzavíraných mezi členy uvnitř jednotlivých hnutí se od terapeutických a poradenských smluv liší, přesto však základní motivy zůstávají stejné: potřeba jasně a otevřeně formulovat požadavky, sjednat podmínky, za kterých budou požadavky splněny, rozdělit pravomoce a určit, kdo v jaké fázi bude nést odpovědnost. Dohody jsou nezbytné pro fungování jakékoliv skupiny, neboť upravují vztahy mezi jednotlivými členy stejně jako formální stránku organizace.

V hnutí Ásatrú se na počátku otevřené dohody sice uzavíraly, avšak vzhledem k postavení zejména mladších členů vůči starším nelze mluvit o shodných kompetencích obou stran. Většinu smluv inicioval sám náčelník, což ještě nevylučuje angažovanost vycházející z obou stran, avšak pravidla určující normový rámec opět vycházela od náčelníka. Tento fakt implikuje myšlenku, že, alespoň zpočátku fungování klanu, nebyla odpovědnost mezi jednotlivými stranami při uzavírání dohod rozdělena stejnoměrně.

Z vlastního pozorování jsem, při analýze jednoho z rozhovorů týkajícího se dohody o způsobu slavení jednoho ze svátků, zachytila několik zkřížených transakcí. Zatímco prvotní impuls vycházející od náčelníka mířil z jeho dospělého egostavu do dospělého egostavu příjemců, každý z nich již tuto informaci zachytil různě. Ti, kdož se snažili odpovědět ze

svého dospělého egostavu, byli přehlušeni poznámkami, které jiní ze členů vysílali ze svého svobodného dítěte. Zbylí členové, do té doby mlčící, odpovídali na tyto poznámky ze svého kritického rodiče. V konečné fázi byl již nucen užít svůj rodičovský egostav i náčelník, což vlastnímu vzniku otevřené dohody zabránilo.

Formální podmínky uzavírání dohod se v tomto hnutí oficiálně nestanovily. Specifika jednotlivých dohod nejsou blíže známy, cílů jednotlivých smluv si však příslušné strany, kterých se konkrétní dohoda týkala, byly vědomy. Při vstupu nových členů do skupiny převažovaly dohody implicitní, spočívající na skrytých očekáváních skupiny, že jedinec se s dohodami majícími bezprostřední souvislost s jeho osobou seznámí sám, a jedince vůči náčelníkovi, od kterého očekával pomoc a radu v případě nejasností (výsledek mého pozorování i vlastní zkušenosti). Skrze zkušenost získanou z postupného napodobování a přizpůsobování se fungování skupiny postupně vyvstávaly na povrch třecí plochy vyžadující uzavření jasných a otevřených dohod.

Starší členové měli pochopitelně vůči mladším při uzavírání dohod výhodu dlouhodobějších zkušeností a žité praxe, což jim na sociální úrovni dohody poskytovalo větší pravomoce, ale též větší míru odpovědnosti. Právě starší členové se v průběhu různých činností setkávali s nutností převést implicitní dohodu na úroveň explicitní, v níž se jasně stanoví, jaké jsou požadavky každé ze zúčastněných stran, co má která z nich na starosti a za co je která z nich odpovědná. Zvyšující se praxe uzavírání dohod během fungování skupiny měla za následek, jak se domnívám, větší míru otevřené komunikace a vyšší počet uzavření konkrétních otevřených dohod (jak respondenti potvrdili v dotaznících). Ti respondenti, kteří se vzhledem k proměnám svého sociokulturního zázemí vzdálili od hlavního jádra skupiny, však uvedli, že otevřená komunikace se projevuje ve stále stejné míře, z čehož vyplývá, že nedílnou součástí zvyšujícího se počtu uzavírání konkrétních otevřených dohod je osobní setkávání a ústní forma vyjasnění nově vznikajících třecích ploch.

Pojem otevřená komunikace vztahovali respondenti, až na několik jedinců, k vlastní osobě. Při rozhovoru na toto téma jsem si potvrdila domněnku, že při praktikování otevřené komunikace vychází většina informací z egostavu negativně, případně pozitivně svobodného dítěte. Uzavírání platných dohod však vyžaduje, aby se na ní podíleli dospělí egostavy obou participujících stran, což by se v tomto případě nestalo. Tento fakt měl v minulosti značný podíl na nedodržení mnoha zdánlivě jasných a srozumitelných dohod, neboť ani jedna ze stran nedokázala dostát dohodnutým závěrům (svobodné dítě bere komunikaci jako hru, což se projevilo i v následném jednání stran participujících na uzavření dohod).

Pouze polovina respondentů si je vědoma přítomnosti skrytých očekávání. Tento fakt může být způsoben skutečností, že někteří z respondentů nevěděli, co si pod pojmem skryté očekávání mají představit, nebo možností, že sami členové dokázali naplnit očekávání, s nimiž do skupiny vcházeli, natolik, že je nepovažovali za skrytá, nýbrž za projevená. Z pozorování vyplynulo, že tito členové méně často vstupovali do koalic bránících otevřené komunikaci a obtížněji se podvolovali autoritě druhé strany. Ti, kdož se s krytými očekáváními setkali, uvedli, že následná diskuse vedla k objasnění příčin střetu a pozitivně se odrazila na uzavírání dalších dohod. Z odpovědí však nevyplývá, zda se tyto nově uzavřené dohody podařilo dodržet.

Členové hnutí Wicca i členové organizace ADF otevřené dohody neuzavírali často. Vzhledem k malému vzorku respondentů ochotných spolupracovat a poměrně krátké době, v níž jsem prováděla pozorování, nedokáži zcela posoudit, jak se míra otevřené komunikace a s ní spojená úroveň uzavíraných dohod proměňovaly v čase a jaké egostavy se podílely na uzavírání dohod. Posoudím – li však úroveň, na jaké fungují uzavřené dohody v jednom ze současných českých protogroovů ADF, dokáži jeho členové adekvátně zhodnotit možnosti a potřeby vlastní skupiny, specifikovat a vyjasnit si cíle dohod a rozdělit si míru odpovědnosti mezi obě strany rovnoměrně, což poukazuje na uzavírání dohod z dospělého egostavu. Cíle se týkají převážně fungování skupiny a způsobu předávání informací na úrovni administrativních a sociálních dohod. Nízký počet členů angažujících se od počátku společně zvyšuje šanci na uzavírání otevřených explicitních dohod, kde obě strany vědí, jaké jsou jejich kompetence, kam sahá odpovědnost každého zúčastněného a za jakých podmínek bude dohoda ukončena.

Více dohod uzavírá současný představitel hnutí Wicca. Při svém působení v zahraniční skupině se setkal s mnoha skrytými očekáváními, které při dlouhodobém ignorování vedly ke vzniku konfliktů. Proto se v českém prostředí aktivně zasazoval o uzavírání otevřených dohod, což mu však ztěžovala skutečnost, že na tento způsob komunikace nebyli budoucí členové připraveni. Dva z respondentů si na uzavírání dohod při svém působení v hnutí Wicca nevzpomínají, avšak hlavní představitel uvedl, že se přesto uzavíraly. Tato skutečnost poukazuje na vznik zkřížených transakcí, kde iniciátor vysílá ze svého, pravděpodobně dospělého egostavu návrh na uzavření dohody, avšak druhá strana tuto informaci převezme do dětského či rodičovského egostavu, což má za následek neuzavření smlouvy. Pokud však iniciátor podával návrh z jiného egostavu, mohlo se stát, že druhá strana nezachytila tento návrh jako pokus o uzavření smlouvy.

Většina dohod v hnutí Wicca se uzavírala krátkodobě, což mohlo být způsobeno krátkým časovým úsekem trvání konkrétního úkolu, pro který byla smlouva uzavřena, či

krátkodobou přítomností jedné ze stran v tomto hnutí. Současný představitel uzavírá dohody spíše se svým zahraničním covenem, kde vnímá oboustranný zájem o uzavření, explicitní a srozumitelné vyjádření obsahu dohody, jasně definovaný cíl, rovnoměrné rozdělení odpovědnosti a zpětnou ověřitelnost každé z dohod. Dle vlastního vyjádření je schopen tyto dohody dodržet.

Druidská tradice již z povahy svého učení pracuje především s dospělým egostavem svých žáků. První dohodu uzavírá žák již tím, že souhlasí s podmínkami své výuky. Za optimálních podmínek by měla vzniknout oboustranná otevřená dohoda, v níž se angažují obě strany a jednání probíhá za dohodnutých pravidel. Vzhledem ke vzdálenosti učitele a žáka však ztěžuje komunikaci nejen přenos skrze média, ale též množství skrytých očekávání, které vznikají při práci na dodržení uzavřené dohody.

V prostředí českého druidského hnutí jsou si respondenti vědomi uzavírání otevřených dohod pouze v polovině případů. Vzhledem k postavení, které druid ve skupině zaujímá, je velmi obtížné zamezit vzniku psychologických her. Jeho zkušenosti a skrytá očekávání, která do něho členové skupiny vkládají (zjištěno v soukromém rozhovoru mezi několika členy kmene), by mu za určitých okolností poskytovaly příležitost používat manipulativní techniky vedoucí k naplnění jeho základních potřeb, za cenu vzniku zkřížených transakcí a ukončení tvořivé komunikace. V tomto počínání mu brání dohoda uzavřená se sebou samým, v níž si na úrovni dospělého egostavu určí jasná a srozumitelná etická a praktická pravidla, poskytující mu hranice, za nimiž by mohl podlehnout potřebě po sebeprosazení a sebepotvrzení vycházející z dětského egostavu, či chovat se jako příliš kritický či pečující rodič. Tato dohoda je nedílnou součástí druidského výcviku a vyžaduje zralou osobnost, schopnou reflektovat sebe sama v příznivém i v negativním pohledu.

Otevřená komunikace je u většiny respondentů chápána jako proces, v němž se všichni zúčastnění určitým způsobem proměňují. Plynulý tok informací, v němž žádná ze stran necítí strach či ostych mluvit o čemkoliv. Skutečný způsob komunikace je však do značné míry ovlivněn zejména potřebou cítit se ujišťovaný a uznávaný, pozitivně ohodnocený, potřebou definovat se a cítit se jedinečný a přesto podporovaný bez ponižování a odmítání, a zároveň mít na druhou osobu či na situaci vliv, což zejména ti členové, kteří nemají ujasněnou svou pozici ve skupině, řeší vysíláním informací ze svého adaptovaného dítěte, což u druhých vyvolává odezvu z pečujícího rodiče. Dohody uzavřené na této úrovni sice mohou určitý čas fungovat, avšak představu respondentů o otevřené komunikaci rozhodně nenaplní.

Se skrytými očekáváními se nesetkal pouze jeden respondent. Tato očekávání postupně přešla do podoby skrytých dohod, o kterých se participující strany dozvěděly teprve

ve chvíli, kdy vznikl kvůli některé z těchto dohod konflikt. I přes snahu vyjasnit si příčiny neshod respondenti uvedli, že se tento záměr zdařil pouze v polovině případů, což se projevilo na uzavírání dalších dohod. Během pozorování způsobů komunikace uvnitř kmene jsem si povšimla snahy projednávat konkrétní témata z dospělých egostavů všech participujících členů, avšak oni sami přijímali informace, jdoucí od ostatních, do egostavů rodiče či dítěte. Následná diskuse byla znemožněna buď nadměrným přitakáním a přizpůsobením názoru, který pocházel od jedince, kterého ostatní vnímali ve vůdčí pozici, nebo naopak shazováním a podceňováním názoru neslučitelných se skrytými očekáváními zúčastněných stran.

O skrytých očekáváních mluví často členové kmene s jedinci, kteří nejsou do jejich očekávání zahrnuti. Možnosti promluvit si o těchto očekáváních uvnitř kmene brání obavy z nenaplnění potřeb, které, více či méně uvědoměle, každý člen hledá. Ačkoliv druid působící v tomto kmeni uvedl, že se uzavírání dohod podílí všichni přibližně stejnou měrou, neznamená to, že tyto dohody byly všem členům stejně jasné a vycházeli z jejich dospělého egostavu.

3.5 III. Skupinová dynamika

Hnutí Ásatrú, druidské kmeny či hnutí Wicca se na veřejnosti prezentuje jako jednoduchá skupina, v níž jsou jednotlivci odděleni od zbytku společnosti, a uvnitř je více či méně zřetelně určen vůdce. V druidském kmeni by se dalo hovořit o skupině složené, v níž je určena hierarchická struktura (král, druid, správce, člen). V počátcích fungování skupin se vkládaly velké naděje do vzniku náboženského uskupení, v němž budou moci jednotliví členové svobodně sdílet a vyjadřovat svou víru. Mnohé z těchto skupin viděly jako přirozený vývoj postupnou inkorporaci do společnosti (v Ásatrú proběhl projekt Fruma Sidus, který si kladl za cíl vznik státem uznávané náboženské skupiny, druidský kmen se snažil propojit se s lidmi v politických kruzích a získat povolení slavit některé ze svátků za podpory druidů z Irska a irského velvyslanectví v Čechách, které by mohlo pomoci s propagací těchto akcí). Hlavní představitel hnutí Wicca se pokoušel inkorporovat (nejen) ostatní wiccany do Pohanské federace, ale tato snaha se nesetkala s pozitivní odezvou.

Klan Managarm si prošel několika fázemi. Zpočátku fungoval na bázi přátelských vztahů, v němž se míra zodpovědnosti rozdělila přibližně stejnoměrně. S příchodem mladších členů, kteří vysílali informace o sobě z dětského egostavu, se struktura více vyhranila do rodinného, mírně závislého stavu, v němž hlavní kompetence přebírá bez větších diskusí náčelník. Během následujících dvou let se mladší členové natolik zorientovali v chodu

rozdíly v chápání jednotlivých aspektů novopohanství. Jednotlivé strany si nedokázaly o rozdílech promluvit jasně a otevřeně, psychologická hra „Já to vím lépe“ trvá mezi třemi osobami dodnes.

Ani druidové působící dnes nejsou mezi sebou jednotní ohledně názorů týkajících se obsahu druidského učení a způsobu jeho praktikování. Jak jsem již uvedla výše, jednotlivý členové rady Druidů Boiohaema se neshodnou, zda toto společenství funguje či nikoliv, každý z nich má o náplni jeho činnosti jiné představy, scházejí se pouze jedenkrát ročně, pokud vůbec, vůdce není stanoven, a ačkoliv principem druidského učení je otevřenost a sdílení svých zkušeností s ostatními (druid své poznatky využívá pro blaho svého kmene), často toho žádný z účastníků není schopen, a namísto sdílení nabytých zkušeností, kterým by nasýtili své potřeby uznání, potvrzení osobní zkušenosti, přijetí druhou osobou, ale i potřebu bezpečí, nedokáží se vzdát svých osobních cílů a záměru prosadit své pojetí druidství. Diskuse v tomto případě neprobíhá na úrovni dospělých egostavů, ale opět na úrovni zkřížených transakcí z egostavů rodič – dospělý. Skupina tak nemá šanci na dlouhé trvání.

Také ostatní druidové, kteří se v rozhovorech vztahovali k zahraniční organizaci, přiznali, že komunikace nebyla zcela bez problémů. Vzhledem k faktu, že při prvních kontaktech musel každý z respondentů vycházet pouze z internetových zpráv, zvyšovalo se procento vzniklých očekávání, které v konečné fázi nemohla být naplněna. Poté, co se osobně seznámili s některým ze členů organizace, museli čelit reálnému obrazu chybujících lidí (nikoliv nadpozemských bytostí), a zároveň se smířit se skutečným stavem organizace, který často neodpovídal jejich představám. Jejich zakázka však zněla získat vědomosti a zkušenosti, což zahraniční skupiny splnily. Proto s nimi čeští druidové zůstávají v kontaktu i nadále, již nejen za účelem výměny informací, ale též z důvodu přátelských vztahů.

V současné době se v České republice dají najít nejméně čtyři různé skupiny druidského učení, které mají kořeny v zahraničí – OBOD, ADF, a dvě mající zdroje v neorganizovaných společenstvích (jedna z nich čerpá z informací od bývalých členů OBODu). Skupiny zakládající své praktikování na materiálech z ADF jsou teprve na počátku svého působení, a ačkoliv každá sestává primárně ze dvou členů, vzhledem k různým cílům, kterých chtějí dosáhnout, nejsou schopni ani ochotni sloučit se do jediné. U obou skupin zatím převažují individuální cíle nad zájmem skupiny, sami respondenti uvádějí, že nemají dostatek zkušeností potřebných ke zvětšení skupiny, necítí se na roli vůdce vůči většímu společenství a nemají jasně stanoveny hranice mezi rodinnou a náboženskou sférou.

Setkání členů a příznivců ADF, podobně jako v případě OBODu, kdy respondenti také praktikují v páru, je v současné době založeno na poskytování vzájemných psychologických

zisků, v nichž se nejedná o skutečné sdílení, ale o utváření pseudointimity, která se zakládá na snaze posílit scénáře, s nimiž každý člen do skupiny přichází, a skrze hry získat pohlazení a ocenění. Ne každý člen hraje psychologické hry, avšak členové mezi sebou zatím nedokáží vedení komunikace udržet na úrovni dospělého egostavu dostatečně dlouho na to, aby vznikla stabilní základna pro budoucí členy hnutí.

Hlavní představitel hnutí Wicca se v současné době pokouší o revitalizaci stávajícího covenu. V tomto hnutí je asi nejmarkantnější vliv jiných tradic (on sám býval praktikujícím buddhistou, jeho partnerka se zabývá rodinnými konstelacemi), které spolu dohromady tvoří pestrou směsici názorů a zkušeností. Na setkáních Pohanské federace se setkávají též příznivci hermetismu, někteří ze členů participujících ve skupině praktikující satanismus (míru zapojení do fungující Církve satanovy jsem nezkoumala) či jednotlivci přizvaní víceméně náhodně, hledají směr, který by jim nejlépe vyhovoval. Každý z těchto jedinců má své vlastní představy o fungování skupiny, do níž by se případně zapojil, skrytá očekávání jsou velmi patrná zejména v diskusích o reálném fungování skupiny. Jelikož společné trávení volného času mimo dohodnutá setkání je takřka nulové, možní členové nemají prakticky žádnou šanci na zhodnocení funkčnosti vzájemných vztahů při vytváření společných hodnot a tradic, na kterých by měla každá z novopohanských skupin stavět.

3.6. Závěr

Z výše uvedených informací je zřejmé, že všechna tři hnutí zůstávají i přes několikaletou snahu o získání více členů stále skupinami na okraji náboženského dění v České republice. Základy, na nichž stojí, spočívají na jednotlivcích, kteří se v daném hnutí angažují nejvíce a nejdéle. Žádný z nich však neprošel kurzem skupinové dynamiky, nebyl tedy připraven na prudké změny, které se mohou odehrát během velmi krátkého období uvnitř skupiny.

Každý z respondentů si do skupiny přinesl kromě očekávání také určitá poselství z původní rodiny a z předchozích sociálních zkušeností. První týdny a měsíce, v nichž se sžíval se skupinou, pro něho představovala do určité míry zátěžovou situaci, zejména proto, že před vstupem znal pouze několik málo či dokonce pouze jediného člena, a během prvních setkání s ostatními musel sám pochopit zákonitosti fungování té určité skupiny, i když za pomoci známého člena skupiny.

Komunikace odehrávající se uvnitř společenství většinou končí ve zkřížených transakcích. Pokud si jedinci v dané skupině osvojí určitý styl komunikace, který jim

vyhovuje a kterému rozumí, mohou se mezi nimi rozvinout a upevnit více či méně skryté psychologické hry, na jejichž konci bývají většinou pouze poražení. V hnutí Ásatrú se podobné hry hrají již několik let, to však nebrání těm, kteří do podobných transakcí vstupují, aby si z nich odnesli, co potřebují, a skupina mohla fungovat nadále. Neprospívá to však rozvoji skupiny, a je pravděpodobné, že pokud se komunikační vzorce nezmění, skupina se ukáže jako nefunkční, což může mít za následek rozpad, jako se tomu stalo v případě wiccanského covenu.

Pilíře, na kterých stojí každá skupina, jsou tvořeny zejména společně sdílenými hodnotami, tradicemi, v případě náboženské skupiny i společně sdílenými prožitky víry a přítomnosti transcendentního. Ve všech vše zmíněných hnutích se tyto aspekty udržují spíše na imanentní úrovni, kdy spolu jedinci o hlubokých prožitcích nemluví a zaměřují se spíše na dojmy a na organizační záležitosti týkající se skupiny. Nejblíže ke sdílení vlastních vnitřních prožitků mají druidové. Jejich učení jim umožňuje odkryt hloubku vlastní osobnosti, avšak naučit se s ní pracovat musí každý sám, což se nezřídka stává vzhledem k vysoké míře subjektivity překážkou při sdružování osob majících zájem na participaci v klanu.

Závěrem mého výzkumu bych dodala, že má původní domněnka o důležitosti pozitivních zpětných vazeb pro aktivní zapojení se do skupiny se potvrdila. Tato zpětná vazba poskytuje respondentům motivaci pro další činnost ve skupině a zároveň sytí jejich potřeby uznání a ocenění. Pokud ostatní jejich činnost kladně ohodnotí, dává jim to pocit, že patří do skupiny.

Dohody zdaleka neuzavíralo takové množství osob, jak jsem očekávala. Potvrdila jsem premisu, že jasná a otevřená dohoda je základem vyrovnaných vztahů ve skupině, neboť uskupení, v němž se daří uzavírat tento typ dohod, funguje bez větších obtíží. Ani zde se však jednotliví členové nevyhnou konfliktům, neboť ne všechny dohody jsou uzavírány z egostavu dospělého. Následkem toho pak nemohou být dodrženy, a jednotlivé strany participující na dohodě se dostávají do začarovaného kruhu vzájemných neshod.

Mnou provedené rozhovory si kladly za cíl poodhalit vnitřní prožívání jednotlivých respondentů v závislosti na měnících se podmínkách, v nichž jednotlivé skupiny fungují. Samy o sobě mají určitou vypovídací hodnotu, která umožňuje nahlédnout do scénářů a postojů, které každý z nich přináší do skupiny. Při znalosti těchto faktů lze snáze porozumět důvodům, kvůli nimž se česká pohanská scéna tolik proměňuje, a pokud se jednotliví členové nestanou ke svým vnitřním obavám, potřebám a motivacím vnímavější, tento stav se, alespoň v nejbližší době, nezmění.

3.1 Závěr

V této práci jsem se snažila objasnit a popsat základní mechanismy komunikačních vzorců mezi příslušníky třech různých novopohanských komunit. Vzhledem k šíři a hloubce problematiky jsem se zaměřila na zkoumání stylů komunikace z hlediska transakční analýzy, která nabízí pohled na komunikaci z několika různých stran. Kromě teoretických základů získaných v psychoterapeutickém výcviku transakční analýzy jsem pomocí dotazníků a strukturovaného rozhovoru získala cenná data pocházející od samotných členů novopohanské komunity, která mi umožnila zaměřit se na jednotlivé aspekty komunikace probíhající nejen uvnitř jednotlivých skupin, ale též mezi skupinami vzájemně.

Během vlastního výzkumu, který probíhal více než šest měsíců, jsem se osobně setkávala s příslušníky jednotlivých hnutí. Navštívila jsem též každou z komunit, v níž jsem pozorovala chování respondentů mezi ostatními členy. Výsledky pozorování jsem využila při celkovém hodnocení komunikačních strategií a při srovnávání výpovědí získaných z dotazníků a rozhovoru s reálnou situací. Při sbírání dat se projevil i fakt, že část respondentů jsem znala již delší dobu před započatím výzkumu, neboť se mi podařilo získat informace, které by jinak nejspíše respondenti zatajili.

Hodnocení samotných dotazníků probíhalo na základě srovnávání jednotlivých hnutí mezi sebou. Výsledky potvrdily mé hypotézy týkající se důležitosti uzavírání dohod a poskytování pozitivní zpětné vazby. Vlastní rodinné zázemí nemá pro většinu respondentů tak důležitou roli, jak jsem se domnívala, avšak jsou patrné rozdíly ve scénářích jednotlivců, které si právě ze svých původních rodin přinesli. Způsob komunikace vycházející z těchto scénářů je spolu se skrytými a často nenaplněnými skrytými očekáváními jedním z hlavních faktorů vysokého kvocientu rozpadovosti novopohanských skupin.

Výzkum popisovaný v této práci je možno principiálně použít též v jiných náboženských skupinách. Ačkoliv způsob fungování novopohanských skupin je velmi specifický, průběh vzniku, působení a zániku je podobný jako v jiných skupinách. Mou snahou bylo zobrazit komunikační vzorce opakující se zejména v určitých situacích, a majících za následek odchod části členů či rozpad jedné části či celé skupiny. Výsledky mohou napomoci nejen budoucím badatelům, kteří se budou novopohanskými hnutími zabývat z religionistického či psychologického hlediska, ale též samotným členům, jejichž výpovědi svědčí o tom, že se sami často neorientují v nastalé situaci a nevědí, jak zlepšit tok informací mezi sebou, což by jim usnadnilo komunikaci a pomohlo zlepšit celkovou situaci

české novopohanské scény. V budoucnosti by tak mohla vzniknout skutečná alternativa k současným náboženským skupinám působícím v České republice.

3.2 Resume

My work is focused on neopagan groups in Czech Republic. It contains from a theoretical and a practical part. Theoretical part is based on the system of communication from the view of Transactional Analysis. I chose the important facts which are important for my research and some others which are necessary for understanding of the group dynamics.

Practical part describes the outcomes of a research which I made among the members of neopagan groups. This research is based on the questionnaire and the structured list of questions. I tried to make some of the communication patterns clear through these two methods. Many of the members have problems with choosing the right way of communication which is obvious especially when the need of collective planning appears. One of my aims was to show these problems up which could help these members to improve their situation and to make an important step on the way to the creation of a stable neopagan scene in Czech Republic.

Second aim of my work is to describe the neopagan groups from another view. Many contemporary researches about neopagan groups in Czech Republic is focused on their religion aspects. But these groups cannot separate their religion experience from their social background so it is not possible to understand the situation fully without the knowledge how the neopagan groups work. The information which I collected could help my followers to see how is the situation inside of these groups and how it is possible to apply these facts into the psychotherapeutic system.

Key words: neopagan movement, communication patterns, positive feedback, agreements, group dynamics, life script, hidden expectations, needs in relationship, egostate

Literatura:

Primární literatura:

- Brown, Michael, Woollams, Stan* The Total Handbook of Transactional Analysis
Prentice-Hall, Englewood Cliffs, USA 1979
- Harvey, Graham Contemporary Paganism
New York University Press, NY USA 1997
- Crowley, Vivianne Wicca
Thorson, The United Kingdom 1996
- Piggot, Stuart The Druids
Thames & Hudson, London UK 2003
- MacKillop, James Myths and Legends of the Celts
Penguin Books, London UK 2006
- Hamilton, Malcolm The Sociology of Religion
Routledge publ., London UK 2001
- Fenn, Richard K. The Blackwell Companion to Sociology of Religion
Blackwell publ. Massachusetts USA 2001
- Hellas, Paul Religion, Modernity and Postmodernity
Blackwell publ. Massachusetts USA 1999
- Johnstone, Donald L. Religion in Society
Prentice-Hall New Jersey USA 2001
- ADF Dedicant Program
- sestavený členy ADF Mothergroove and Priestgroove verze 2005

Literatura, ze které pocházejí materiály přeložené PhDr. Blankou Čepickou:

- Gudrun Hennig/Georg Pelz: „Transaktionsanalyse – Lehrbuch für Therapie und Beratung“
Breisgau 1997 (Transakční analýza – učebnice pro terapii a poradenství)
- Maxime Loomis: „Contracting for Change“ TAJ 1982
- James M. und Jongeward D.: „Born to Win“ 1971
- Eric Berne: “Transactional Analysis in Psychotherapy” 1961 (Transakční analýza v psychoterapii)
- Berne, E. (1963) The Structure and Dynamics of Organisations and Groups – New York – Grove Press.
- Berne, E. (1966) The Principles of Group Treatment – New York – Grove Press.
- Clarkson, P. (1991) Group Imago and the Stages of Group Development – TAJ, Vol. 21, 1 January 1991.
- Fox, E. (1975) Eric Berne's Theory of Organisations - TAJ 5:4 October 1975.
- Hay, J. (1996) Transactional Analysis for Trainers – London – Sherwood Publishing.
- Lacoursiere, R. (1980) Life Cycle of Groups – New York – Human Sciences Press.
- Tuckman, B. W. (1965) Developmental Sequence in Small Groups – Psychological Bulletin, 63, 384-399.
- Tuckman, B. W. & Jensen, K. (1977) Stages of Small Group Development - Journal of Group and Organisational Studies, 2, 491-427.

Psychologie, sociologie:

Raven, Bertram H., Rubin, Jeffrey Z.

Social Psychology: People in Groups

John Wiley & Sons, Inc, Toronto Canada 1976

Sekundární literatura:

Schlegel, Leonard

Transakční analýza

Vydavatel'stvo F, Trenčín, Slovensko 2008

Lister – Ford, Christine

Transakční analýza v poradenství a psychoterapii

Portál, Praha 2006

Vybíral, Zdeněk

Psychologie komunikace

Portál, Praha 2005

Nešpor, Zdeněk, Lužný, Dušan

Sociologie náboženství

Portál, Praha 2007

Václavík, David

Sociologie nových náboženských hnutí

MU Brno, nakl. Markvart Praha 2007

Holm, Nils G.

Úvod do psychologie náboženství

Portál, Praha 1998

Lužný, Dušan

Hledání ztracené jednoty

MU Brno 2003

Ferjenčík, Ján

Úvod do metodologie psychologického výzkumu

Portál, Praha 2000

Hartl, Pavel, Hartlová, Helena

Psychologický slovník

Portál, Praha 2000

Kolektiv autorů

Malý slovník sekt

Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří

1998

Lužný, Dušan

Náboženství a moderní společnost

MU Brno 1999

Hayesová, Nicky

Základy sociální psychologie

Portál, Praha 1998

Čížková, Jitka

Přehled sociální psychologie

UP Olomouc 2001

Vojtíšek, Zdeněk

Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice

Portál, Praha 2004

Rémond, René

Náboženství a společnost v Evropě

Nakl. Lidové noviny, Praha 2003

Partridge, Christopher (editor)

Encyklopedie nových náboženství

Euromedia Group, Praha 2006

Todd, Malcolm

Germani

Nakl. Lidové noviny, Praha 1999

internetové odkazy:

www.adf.org
www.druidry.org
<http://www.asatru.org/>
<http://www.wicca.com/>

www.druidstvi.cz
<http://www.oir-sruthan.cz>
<http://lunwer.mysteria.cz>
<http://deraois.wz.cz/>
<http://www.druidoveavronelle.wz.cz>

<http://www.cz.paganfederation.org/>
<http://www.wicca.cz/>
<http://magie.unas.cz/>

<http://www.asatru.org/>
<http://www.asatru.cz/>

4. Přílohy

4.1 *Dotazník Pozitivní zpětná vazba*

Datum: _____ Respondent: _____

Stručný popis respondenta: _____

1. Zkuste popsat, co pro Vás znamená pozitivní zpětná vazba (dále jen PZV)?
2. Jak často se mezi svými přáteli setkáváte s PZV?
a) vždy b) velmi často c) poměrně často d) málokdy e) vůbec
3. Jak často jste se setkával/a s PZV ve své původní rodině?
a) vždy b) velmi často c) poměrně často d) málokdy e) vůbec
4. Jak často jste se setkával/a s PZV v předchozí náboženské skupině / na počátku svého působení v této skupině?
a) vždy b) velmi často c) poměrně často d) málokdy e) vůbec
5. Jak často dostáváte PZV v současném okruhu lidí, s nimiž sdílíte náboženskou zkušenost?
a) vždy b) velmi často c) poměrně často d) málokdy e) vůbec
6. Jak je pro Vás v životě důležitá PZV
- v okruhu nejbližších lidí									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
- v práci / ve škole									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. Nakolik, dle Vašeho názoru, Vás při rozhodování ovlivňuje potřeba PZV?
a) vždy b) velmi často c) poměrně často d) málokdy e) vůbec
8. Zažil/a jste již někdy ve Vaší náboženské skupině, že se PZV nedostavila?
ANO NE
9. Pokud ano, jak jste na to zareagoval/a?
10. Jak obvykle reagujete na PZV?

11. Domníváte se, že dokážete poskytnout PZV ostatním členům Vaší náboženské skupiny?
ANO NE

12. Jakým způsobem ji nejčastěji vyjadřujete?
a) slovně (písemně) b) slovně (ústně) c) činem
d) jinou neverbální formou

13. Dávají Vám ostatní najevo, že Vaši PZV zaregistrovali?
ANO NE

14. Jakým způsobem?

Děkuji za odpovědi.

4.2. Odpovědi respondentů

Wicca

1. PZV je: *Komunikace, která se vztahuje ke mně či mým činům a není apriori kritická a negativní. Ocenění daná organizátorům či účastníkům v činnosti, která pomáhá růstu pozitivním způsobem. Když někdo dá najevo, že vidí mou práci, pokrok, snahu atd.*
2. Setkání s PZV mezi přáteli: *dvakrát velmi často, jedenkrát poměrně často*
3. Setkání s PZV ve své původní rodině: *dvakrát málokdy, jedenkrát vždy*
4. Setkání s PZV v předchozí náboženské skupině: *málokdy, poměrně často, velmi často*
5. Setkání s PZV v současném okruhu lidí: *tříkrát poměrně často*
6. Důležitost PZV - v okruhu nejbližších lidí: *7, 8, 8*
- práce/škola: 8, 9, 4
7. PZV vás ovlivňuje při rozhodování: *poměrně často, velmi často, vůbec*
8. všichni zažili, že se PZV nedostavila
9. jeden nezareagoval nijak, druhý psychickým vyčerpáním, třetí dočasnou pasivitou
10. reakce na PZV: *mám radost, ale nedám ji najevo; cítím štěstí, vděčnost; další komunikace, případně poskytnutím PZV*
11. všichni se domnívají, že dokáží poskytnout PZV ostatním členům vlastní náboženské skupiny
12. nejčastěji ji vyjadřují slovně
13. ostatní jim dávají najevo, že jejich PZV zaregistrovali
14. nejčastěji slovně, či mrknutím, vtipem, vlídnými slovy

Druidové

1. PZV: *Pocit zadostiučinění je minimum. Radost. Normální součást plnohodnotného života. Uznání. Něco, co je nejspíše podstatné, ale není potřebné, pokud člověk dělá, co dělá ze své vlastní volby. Pozitivní výměna informací nezbytných k dalšímu rozvoji.*
2. Setkání s PZV mezi přáteli: *málokdy, dvakrát poměrně často, vždy, velmi často*
3. Setkání s PZV ve své původní rodině: *dvakrát poměrně často, vždy, dvakrát vůbec*
4. Setkání s PZV v předchozí náboženské skupině: *málokdy, vždy, dvakrát velmi často, předchozí NS nemám*
5. Setkání s PZV v současném okruhu lidí: *tříkrát velmi často, málokdy, vždy*
6. Důležitost PZV v okruhu nejbližších lidí: *9, 9, 9, 10, 8*

v práci / ve škole:

10, 1, 6, 5, 10

7. PZV vás ovlivňuje při rozhodování: vždy, dvakrát poměrně často, málokdy
8. Tři lidé zažili, že se PZV nedostavila, dva toto nikdy nezažili
9. Reakce na nedostavení se PZV: agrese; nijak, přežiji to; nijak; nijak, nevyžadují to; pokusím se přeformulovat své otázky či je položit v jinou dobu či někomu jinému;
10. Obvyklá reakce na PZV: radostí, úsměvem; potěšením, samolibostí, úsměvem, poděkováním; pozitivní zpětnou vazbou; asertivně; rozvíjet další otázky, pomáhá mi najít mantinely v diskusi
11. Všichni se domnívají, že dokáží poskytnout PZV ostatním členům skupiny
12. Nejčastěji vyjadřují PZV: slovně (ústně) pětkrát, slovně (písemně) dvakrát, činem třikrát, jinou neverbální formou třikrát
13. Ostatní dávají najevo, že jejich PZV zaregistrovali: třikrát ano, jedenkrát ano i ne, jedenkrát ne
14. Podobnými způsobem, jak je uvedeno v bodě 12; podvědomě, otevřeně

Ásatrú

1. PZV: že je vše celkem v pořádku, dobře odvedená práce ...; upřímný vztah k přátelům, opětování mého chování a citů vůči nim, s čímž souvisí i tolerance a pochopení vůči mě; pochvala, dobrý pocit z dobře odvedené práce; forma pochvaly – ústní vyjádření, úsměv, ale i vynadání či popíchnutí, když je to potřeba a je to cílené a zasloužené; je to pro mne důležitý faktor v jakékoliv komunikaci s lidmi; motivace k další práci, inspirace, uspokojení; reakce, která posunula respondenta někam dál, dala mu podnět k zamyšlení; pozitivní reakce na něco, co dělám, co říkám apod., je to něco, co mi dává pocit, že jsem akceptována a vnímána a ukazuje to zájem; vědomí, že jsem odvedla dobrou práci, kterou ostatní ocení
2. Setkání s PZV mezi přáteli: 3 velmi často, 4 poměrně často, 2 málokdy
3. Setkání s PZV ve své původní rodině: 4 poměrně často, velmi často, 4 málokdy
4. Setkání s PZV v předchozí náboženské skupině či na počátku: 4 respondenti toto nereflektovali, ostatní: 4 poměrně často, málokdy
5. Setkání s PZV v současném okruhu lidí: velmi často, 6 poměrně často, 2 vždy,
6. Důležitost PZV v okruhu nejbližších lidí: 7, 8, 1, 9, 6, 8, 9, 10, 9
v práci / ve škole: 5, 6, 2, 5, 6, 6, 5, 9, 6
7. PZV vás ovlivňuje při rozhodování: 2 velmi často, 4 poměrně často, vždy, 2 málokdy
8. Šest respondentů zažilo, že se PZV nedostavila, tři to nezažili

9. *Reakce na nedostavení se: nijak; neotevřeně; pokusil jsem se o její získání znovu – vynutil jsem si ji; nijak; jsem smutnej; přeformulování otázek, nebo jejich položení v jinou dobu; nutnost řešit problém jiným způsobem*

10. *Reakce na PZV: dobře; záleží na okolnostech, lidech a prostředí; velmi pozitivně, ale záleží na okolnostech; pozitivně; jsem veselej; asi radostně, je to něco, čeho si vážím, neboť není samozřejmostí; s povděkem; snaží se to oplácet (někdy pozdě); mám radost, snažím se o kritickou analýzu PZV*

11. *Všichni se domnívají, že poskytují PZV ostatním členům skupiny*

12. *Nejčastěji: 2 slovně (písemně), 5 slovně (ústně), 4 činem, jinou neverbální formou*

13. *Ostatní dávají najevo, že jejich PZV zaregistrovali: sedmkrát ano, dvakrát ne*

14. *Způsobem: podání ruky, úsměv, poděkování...; ústně, činem; verbálně; svojí přítomností, činy; pozitivní reakcí – úsměvem, mrknutím, objetím; snaží se to oplácet, poděkují; různě – poděkování, diskuse; otevření se další spolupráci*

4.3 *Dotazník* *Dohody*

Datum:

Respondent:

1. Jaká je Vaše pozice ve skupině?
2. Jak byste charakterizoval/a termín „otevřená komunikace“?
3. Jak byste ohodnotil/a míru otevřenosti komunikace v současné náboženské skupině?
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
4. Jak byste ohodnotil/a dřívější skupinu?
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
5. Uvědomujete si, že by se ve Vaší předchozí náboženské skupině / na počátku Vašeho působení ve skupině/ uzavíraly konkrétní otevřené dohody?
ANO NE
6. Čeho se týkaly?
7. Mezi kým byly uzavírány? (nejčastěji)
8. Kdo jejich uzavírání inicioval?
9. Uzavíráte konkrétní otevřené dohody i v současné skupině?
a) vždy b) velmi často c) poměrně často d) málokdy e) vůbec
10. Kdo se na jejich uzavírání nejčastěji podílí?
11. Týkají se tyto dohody také funkce vůdce skupiny?
12. Setkal/a jste se v této skupině se skrytými dohodami /očekáváními/ ?
a) ANO, vícekrát b) ANO, jedenkrát c) NE
13. Vedly tyto skryté dohody ke střetům?
a) ANO, mnohokrát b) ANO, vzpomínám si na několik případů
c) ANO, jedenkrát d) NE, nevzpomínám si
14. Pokud ano, dokázali jste si o příčinách střetů promluvit / vyjasnili jste si příčiny a následky těchto střetů jiným způsobem?
a) vždy b) velmi často c) poměrně často d) málokdy e) vůbec

15. Měla tato diskuse / vyjasnění pozitivní vliv na uzavírání dalších dohod?

ANO

NE

4.4 Odpovědi respondentů

Wicca

1. *Pozice ve skupině: starší; momentálně praktikuji v páru a na naše rituály zveme hosty, předchozí praxe ve skupině; práce v páru, na rituály zveme hosty*
2. *Charakteristika otevřené komunikace: upřímná, k věci, bez přetvářky; upřímná komunikace beze strachu, i přesto, že ostatní nemusí souhlasit s mým názorem; možnost vyjádřit se ke všemu, co se mě přímo či nepřímo týká, a to s vědomím i skutečnou šancí věci ovlivnit*
3. *Ohodnocení míry otevřenosti komunikace v současné náboženské skupině: 9, 7, neurčil*
4. *Ohodnocení míry otevřenosti komunikace v dřívější náboženské skupině: 3, 7, 8*
5. *Uvědomění si uzavírání konkrétních dohod na počátku působení ve skupině: Ne, Ne, Ano*
6. *Týkaly se: Soukromí členů.*
7. *Nejčastěji byly uzavírány mezi: všemi členy (stálými)*
8. *Kdo jejich uzavírání inicioval: Autor*
9. *V současné skupině otevřené dohody uzavírám: vůbec; poměrně často; neuvedeno*
10. *Na jejich uzavírání se nejčastěji podílí: vedení skupiny a členové; dvakrát neuvedeno*
11. *Dohody se vůdce skupiny: netýkaly; dvakrát neuvedeno*
12. *Se skrytými očekáváními/dohodami jsem se: v této skupině nesetkal, setkal vícekrát*
13. *Tyto dohody ke střetům: nevedly; vedly jedenkrát*
14. *O příčinách střetů jsme si: vždy promluvili*
15. *Na uzavírání dalších dohod tato diskuse/vyjasnění: měla pozitivní vliv*

Druidové

1. *Pozice ve skupině: není už žák pod vedením učitele, ale není ještě ani učitel; většinou ta vedoucí; jeden ze všech, jsem na stejné úrovni jako ostatní, ani výš, ani níž; kolemjdoucí; manželka, matka, kněz, ceremoniář,...*
2. *Charakteristika otevřené komunikace: žádná otázka při položení není tabu, ochota podívat se na věc z jiného úhlu pohledu; komunikace, která fakticky pomáhá, opak skryté komunikace a intrik; jasné sdělení co mi vadí, nevadí, čeho chceme dosáhnout, jestli s tím ostatní souhlasí; žvanírna; předměty nejen hovoru, o kterých daní jednotlivci nemají problém spolu mluvit;*
3. *Ohodnocení míry otevřenosti komunikace v současné náboženské skupině: 10, 7, 10, 9, 3*

4. Ohodnocení míry otevřenosti komunikace v dřívější náboženské skupině/na počátku: 5, 6, 10, není, 3
5. Uvědomění si uzavírání konkrétních dohod na počátku působení ve skupině: dvakrát ano, 3krát ne
6. Týkaly se: praktického průběhu učení; základních pravidel, organizace
7. Nejčastěji byly uzavírány mezi: mezi žákem a učitelem; mezi členy navzájem
8. Kdo jejich uzavírání inicioval: vůdce; většinou žák, avšak pod vedením učitele
9. V současné skupině otevřené dohody uzavírám: dvakrát málokdy; dvakrát poměrně často; vždy
10. Na jejich uzavírání se nejčastěji podílí: oba stejnou měrou; já; rada Druidů Boiohaema (tedy všichni); já, manžel, někdy i syn; neuvedeno
11. Dohody se vůdce skupiny: dvakrát neuvedeno; týkaly; týkaly i netýkaly zároveň, vůdce skupiny je volen je pro ten konkrétní víkend či úkol
12. Se skrytými očekáváními/dohodami jsem se: třikrát setkal vícekrát; setkal jedenkrát; nesetkal
13. Tyto dohody ke střetům vedly: třikrát v několika případech; v jednom případě; nevedly
14. O příčinách střetů jsme si promluvili: velmi často; poměrně často; vždy, byla to nutnost; vždy; vůbec
15. Na uzavírání dalších dohod tato diskuse/vyjasnění měla: třikrát pozitivní vliv; dvakrát negativní vliv

Āsatrú

1. Pozice ve skupině: pětkrát člen; nevím; vůdce skupiny; vždy v popředí; vůdce klanu
2. Charakteristika otevřené komunikace: říci na rovinu, co si myslím a proč; účastníci mohou bez omezení vyjádřit svoje názory, tyto názory jsou vyslyšeny zúčastněnými; je taková komunikace, kdy si mohu s každým promluvit přímo a nemusím to řešit přes třetí osobu; přímá komunikace bez zbytečných odboček od tématu; komunikace mezi lidmi naladěnými na stejnou frekvenci; je upřímná, nemá strach se na cokoli zeptat; diskuse, vše na rovinu do očí; diskuse, kdy si lidé naplno říkají, co si myslí;
3. Ohodnocení míry otevřenosti komunikace v současné náboženské skupině: 8, 5, 1, 9, 10, 6, 9, 9, 8
4. Ohodnocení míry otevřenosti komunikace v dřívější náboženské skupině: třikrát nebyl v jiné skupině; 3, 7, 5, 9, 5, 5

5. Uvědomění si uzavírání konkrétních dohod na počátku působení ve skupině: *Ano; nebyl účasten*
6. Týkaly se: *chování se jako muž – cesta bojovníka, pomáhat ostatním, ctít klan atd.; vzájemná pomoc; společné trávení volného času, rozhodování o organizačních věcech v rámci skupiny; vyjasnění organizační struktury klanu; fungování ve skupině, vztahy k majetku a mezi členy podle jejich zaměření ve skupině; vzájemné pomoci v nouzi, vlastního pokroku; činnosti skupiny; nebyl účasten*
7. Nejčastěji byly uzavírány mezi: *všemi členy skupiny; třikrát mezi všemi; pouze mezi mnou a druhým zakladatelem klanu; mezi náčelníkem a nově přijímaným členem; nevím;*
8. Kdo jejich uzavírání inicioval: *vůdce skupiny ve spolupráci se všemi členy; vedoucí členové a následně všichni; oba vzájemně; dvakrát náčelník a klan; všichni vzájemně; náčelník; vedení; nevím*
9. V současné skupině otevřené dohody uzavírám: *dvakrát velmi často; v současné skupině to není potřeba, několik otevřených dohod jsem uzavřela z důvodu vyjasnění si vzájemných vztahů; málokdy; čtyřikrát poměrně často; vždy; nevím*
10. Na jejich uzavírání se nejčastěji podílí: *vůdce a členové skupiny; všichni, koho se týkají; je to mezi mnou a přáteli; čtyřikrát členové klanu; dvakrát vedení;*
11. Dohody se vůdce skupiny: *dvakrát týkaly částečně; nikdo takový není; třikrát týkaly; netýkaly; někdy, avšak ne často; zatím se to nestalo, funkce vůdce skupiny je daná*
12. Se skrytými očekáváními/dohodami jsem se: *pětkrát nesetkal; třikrát setkal vícekrát; setkal mnohokrát*
13. Tyto dohody ke střetům: *nevedly; vedly mnohokrát; vedly v několika případech*
14. O příčinách střetů jsme si dokázali promluvit: *velmi často; poměrně často*
15. Na uzavírání dalších dohod tato diskuse/vyjasnění: *měla kladný dopad*

4.5. *Wicca*

Dokument od Zahrady

Wicca je pohanské náboženství mystérií a zároveň jedna ze současných podob čarodějnictví. O Wicce také hovoříme jako o iniciační tradici či společenství. Vznikla na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století v návaznosti na venkovské čarodějnictví praktikované v oblasti New Forest v Anglii. Zakladatel společenství Wicca Gerald Bruseau Gardner do této tradice začlenil celou řadu prvků z jiných směrů západního okultismu a vytvořil tak velmi životaschopný a neustále se rozvíjející magický systém s velmi silným náboženským obsahem.

Tento magický systém sleduje celou řadu cílů mezi nimiž figuruje poznání sebe sama, osobní rozvoj, poznání skrytých zákonitostí tohoto světa a naší role v něm. Dále je třeba zmínit umění magie a rituálů k uctění tvořivé síly, která nám dává život, je světem okolo nás a kterou nazýváme Bohy. Bohové jsou pro nás imanentní silou, která je přítomná v každém živém tvorů, v neživých věcech a v celém vesmíru. Zároveň jsou pro nás Bohové archetypálními silami skrytými v nevědomí, s nimiž se můžeme spojit s pomocí rituálů a symbolů.

Wicca ve své praxi rozhodně nezapře své pohanské kořeny a prakticky veškeré její rituály nějakým způsobem odráží dění a změny v přírodě. Často také obsahují prvky převzaté z folklóru. Wicca vychází z náboženství, která existovala na území Evropy před příchodem křesťanství a nepřímo navazuje na jejich esoterní tradici. Čerpá především z duchovního odkazu Keltů, Germánů a Řeků, ale díky silnému propojení se západní esoterickou tradicí také často pracuje s materiály pocházejícími původem z kabaly a hermetismu.

Pohanský rozměr se v tradici Wicca uskutečňuje různým způsobem. Nejzřetelněji je to vidět na důrazu na práci pod širým nebem (v přírodě), na oslavách sezónních svátků, na sakrálních dramatech ztvárňujících některá mytologická témata a také na jménech Bohů a celé řadě dalších více či méně podstatných prvků. Wicca klade důraz na skupinovou praxi a je provozována v malých na sobě do značné míry nezávislých skupinách, kterým říkáme coveny a které obsahují různý počet členů obvykle mezi třemi a třinácti.

Když říkáme, že Wicca je náboženstvím mystérií, máme tím na mysli zejména způsob rituálního prožitku. Komunikace a interakce s Božskou silou probíhá přímo a bez prostředníků a odehrává se v jiné rovině zkušenosti, než na kterou jsme běžně zvyklí. Wicca obsahuje velmi promyšlený systém symbolů a rituálních úkonů, který vyladuje účastníky obřadů na rovinu, v níž lze uskutečnit spojení s různými silami, zejména pak s Bohy velmi intenzivním a vnímatelným způsobem. Všechny tyto věci jsou slovy nesdělitelné, každý člen tradice vnímá tyto věci poněkud odlišně a vědomá mysl jim obvykle není schopná zcela a beze zbytku porozumět a proto se používají v hojně míře symboly a mýtická vyjádření.

Když říkáme, že Wicca je čarodějnictvím, máme na mysli zejména praxi přírodní magie. Tato bývá orientována vždy pozitivním způsobem tak, aby nebylo nikomu ublíženo a výsledek práce byl maximálně prospěšný. Wicca se v magické práci obvykle soustředí na léčení, věštbu, odstraňování různých problémů, řešení aktuálních životních potíží a podobně. Takřka veškerá magie se orientuje na praktické využití, zlepšení života, dosažení pozitivních životních cílů a nezřídka i na rozvoj osobnosti.

Když hovoříme o iniciační tradici či společenství, máme tím na mysli fakt, že součástí tradice se lze stát pouze "řádným způsobem", který je jako jediný v této tradici zcela respektován. Tímto způsobem rozumíme podstoupení náročného výcviku a následného zasvěcovacího obřadu, který je veden již zasvěceným členem Wiccy s dostatečnou kvalifikací. Součástí zasvěcení je mimo jiné i přísaha zachování tajemství, která se vztahuje na celou řadu interních materiálů jako je Kniha stínů, jména ostatních členů, přesná podoba rituálů a podobně. Znamená to tedy, že každý člen tradice Wicca zná svůj iniciační rodokmen až k některému z původních gardnerových covenů.

Tomuto rodokmenu říkáme také linie. Jednotlivé linie se od sebe často liší v rituální praxi, pravidlech i celkovou energií. Existují linie velmi početné i poměrně bezvýznamné. Obvykle patří k některé z hlavních větví tradice, které nazýváme větví (či tradicí) gardnerovskou a větví alexandrijskou. Alexandrijská větev vznikla dílem Alexe Sanderse v 60. letech minulého století zakomponováním větší míry materiálu pocházejícího z hermetismu a tradiční západní magie. V současné době existuje již velmi málo covenů, jejichž práce by byla čistě gardnerovská či alexandrijská a dochází ke znovuspojování obou proudů. Se striktním dělením mezi těmito dvěma tradicemi se setkáme spíše vně než uvnitř Wiccy, kde je jakákoliv dělící čára naprosto nepostřehnutelná a nedefinovatelná.

4.6. *Magické a pohanské směry a organizace*

Dokument od Eurika

Alchymie

O původu tohoto slova i celého učení se vedou spory a existuje mnoho různých teorií. Osobně preferuji romantickou variantu, podle které Alchymie pochází z Egypta a egyptských mystérií, a znamená původně „umění Černé země“ (1). Je téměř nemožné uspokojivě definovat alchymii, protože pod tímto slovem téměř každý rozumí něco poněkud jiného. Každopádně jde o dávný systém transformace, která probíhala na dvou rovinách, a sice v materiální sféře v baňkách a křivulích, kde se alchymisté snažili proměnit olovo ve zlato a pralátku v kámen mudrců, a v duchovní sféře, kdy celý proces, jeho studium, nutná trpělivost, příprava a těžká práce transformovaly samotného alchymistu. Alchymie určitě stojí za hlubší studium už kvůli krásnému symbolismu a jejímu dávnému vlivu na ostatní okultní směry. Bohužel v tomto směru nejsem dost fundovaný, abych mohl doporučit kvalitní literaturu nebo tuto stručnou zmínku podrobněji rozvést v obecné rovině.

Kabala

I zde je definice poměrně obtížná. Původně se jedná o židovskou tajnou nauku, která zřejmě také vychází z egyptských kořenů (2). Existují různá pojetí od původního významu, kdy kabalista je prostě student Tóry a gnostického judaismu, přes pozdější, evropské pojetí kabaly údajně pocházející z přibližně pátého století našeho letopočtu, které snad má být spojeno s křesťanskou gnozí. Nejmodernější pojetí je prostě práce s kabalistickými principy (strom života, sefiroty a dráhy mezi nimi apod.) krom původního jazyku téměř nezávisle na původní kultuře a prostředí, ze kterého kabala vzešla. V tomto smyslu s ní pracuje například Golden Dawn, nezřídka též Wicca a další řády i nevyhranění mágové a čarodějnice. Za vhodný, velice zjednodušený a okleštěný, nicméně příjemně praktický a dobře srozumitelný úvod k modernímu pojetí kabaly považuji knihu The Witches Qabalah od Ellen Cannon Reed. O tradičních přístupech ke kabale bohužel nevím v podstatě nic.

Okultní řády

V devatenáctém a dvacátém století vzniklo mnoho okultních řádů. Některé jejich praktiky (základní techniky) byly více méně všude obdobné, v jednotlivostech nebo přístupech se však často velice lišily. Jelikož až na výjimky mám o těchto rozličných směrech spíše kusé a pravděpodobně neobjektivní informace, omezím se na jejich výčet pouze s upřesňujícími komentáři. Další informace si můžete dohledat na Wiki, pomocí Googlu nebo od někoho, kdo se těmito směry zabývá podrobněji.

Golden Dawn

- Řád Zlatého Úsvitu. Jeho magické techniky dnes používá v nějaké formě a fázi svojí práce téměř každý magik, patří sem např. Kabalistický kříž, Menší zažehnávací pentagramový rituál, Menší zažehnávací hexagramový rituál, invokece žvlů, strážných věží aj. Dnes knižně dostupné základní praktiky Golden Dawn osobně považuji za jakousi střední školu magie, z níž by měl každý, kdo se chce věnovat potenciálně nebezpečným činnostem (démonologie,

zejm. evokace) složit „maturitu.“ Spáchat LBPR (3) nebo jeho adekvátní obdobu pro očistu místa a jakési „vycentrování se“ by magik ve vlastním zájmu měl být schopný kdykoliv a okamžitě. Odnože a obnovené frakce dodnes existují.

A□A□ / Argentinum Astrum

- Řád stříbrné hvězdy založil A. Crowley. Pokud je mi známo, je to jakási obdoba Golden Dawn, do které integroval svoje učení Thelema a jeho praktiky. Objevují se přinejmenším tvrzení, že přímo navazující skupiny stále existují.

O.T.O. / Ordo Templi Orientis

- Řád východního chrámu nebo též řád orientálních templářů. Další z řádů té doby který znám prakticky jen ze zmínek při studiu Crowleyho životopisu. Jednalo se o původně německé okultní společenstvo, které až do Crowleyho příchodu stálo na poměrně pevných zednářských základech. Dle Crowleyho tvrzení to bylo „první společenstvo, které přijalo Knihu zákona nového Aeonu.“ Crowley tento řád silně poznamenal a od té doby je O.T.O. mj. pokračovatelem Crowleyem ustanovené tradice Thelema.

Rosekruciánský řád

- Spíše mytologické a gnostické než magické uskupení. O jeho původu, stáří a dalších faktech se vedou četné spory.

Svobodné zednářství

- Tajné bratrstvo, údajně nikoliv náboženské (akceptující různá vyznání) a s nejasnou mírou prováděné magické praxe. Jeho členy byla spousta známých a důležitých osobností, a členství bylo vždy považováno za jednu z výsad dobové elity. Osobně se domnívám, že jde spíše o uskupení primárně sociální a politické, sdružující dobovou inteligenci a o mystiku se zajímající elitu než o magický řád v pravém slova smyslu, přestože mnoho známých mágů a čarodějů bylo jeho členy a mnoho okultních řádů má dodnes strukturu (přinejmenším údajně) volně kopírující zednářské zřízení a stupně zasvěcení. Cenou za prestiž, kterou příslušnost k tomuto společenství skýtá, je nenávisť téměř všech totalitních režimů a četné paranoidní výplody o celosvětové zlobné konspiraci zednářů. Zednáři, například u nás, byli stíháni jak za nacismu, tak za komunismu. Důvodem je podle mě pro davy nepříjemně dráždivé tvrzení o vlastní výlučnosti, podobně jako u Židů.

Zodiakální magie

- Přestože se jedná o směr u nás údajně poměrně rozšířený, znám osobně jen jednoho praktikujícího a nepodařilo se mi o tomto směru sehnat žádné kvalitní informace. Pojednává o něm J. Veselý v knize *Příručka vysoké magie*, která se mi však ještě nedostala do rukou, takže ještě nevím v jaké míře a na jaké úrovni. Nejsem si v tuto chvíli ani zcela jistý zařazením zodiakální magie mezi uzavřené řády, takže časem zřejmě dojde k revizi a rozšíření této informace.

Okultních bratrstev, řádů a skupin existuje dnes spousta, nejspíš tisíce. Z moderních uskupení, která nenavazují přímo na řádovou tradici 19. století, lze zmínit ještě Illumináty (**Illuminates**

of Thanateros), řád původně charakteru tajného bratrstva, dnes o něco otevřenější, založený 1978 a zaměřený na chaosmagii a jiné moderní proudy v magii.

Wicca (tradiční)

Výsledek kombinace tradičních okultních řádů, jejich magie a systému, s lidovým čarodějnictvím a pohanstvím jak v jeho přežívající folklorní podobě, tak prvků doplněných pomocí rekonstrukcionalismu. Světově unikátní směr, který (aniž by to jakkoliv zastíral nebo skrýval) stojí zároveň v proudu tradiční západní magie (pojetí živlů, převážně energetický a démonologický koncept magie a vůbec většina magických praktik), a zároveň v pohanství. Má vlastní systém mytologie, který je napůl zobecněním nebo novým použitím mýtů různých indoevropských kultur (keltské zejména) a napůl novým, originálním konceptem. Je to duoteistické náboženství, vyznávající Bohyni a Boha jako univerzální symboly mužského a ženského principu, a zároveň škola mystérií a systém magického výcviku.

Stát se wiccanem je možné po roční čekací lhůtě zasvěcením z rukou již zasvěcené osoby, typicky kněžky a kněze fungující skupiny (covenu). Celkem existují tři stupně zasvěcení, třetí stupeň opravňuje k založení si vlastní, na původním covenu více méně nezávislé skupiny a také k udělování dalšího zasvěcení. Během postupu od nezasvěceného až po udělení zasvěcení třetího stupně prochází osoba magickým tréninkem, studiem mytologie a další prací na sobě sama.

Přesto, že jde o směr velice dobře známý díky jeho eklektické formě, sama tradiční Wicca je údajně poměrně malým, rodině podobným směrem s řádově pouze několika stovkami skupin po celém světě (a většinou v USA). Jedná se o směr s nádhernou mytologií a zajímavým přístupem k ní; všechny pohanské bohy většinou chápe jako možné aspekty Rohatého boha, neboli Pána, čili „Boha“ čarodějnic, pohanské bohyně zase jako aspekty Trojjediné bohyně (Panny, Matky, Stařeny), Paní, neboli „Bohyně“ čarodějnic.

Některé prvky liturgie wiccy a výklady mytologie nejsou známé a veřejně dostupné, přestože lidé, kteří stáli u zrodu tohoto hnutí o něm psali od samého začátku velice otevřeně a jejich stoupenci na to poměrně úspěšně navázali.

Za kvalitní zdroje o tomto směru lze považovat:

Gerald Brousseau Gardner

Magik a folklorista, zakladatel Wiccy jako tradice v dnešním slova smyslu.

Witchcraft Today (1954) – *Čarodějnictví dnes*, vůbec první kniha o nově vzniklém směru Wicca, popis jeho praktik a základních konceptů víry. Je zde uvedena většina prováděných rituálů, některé osoby zasvěcené do tradice tvrdí, že tyto texty nejsou kompletní a oproti praxi často chybí vysvětlení jejich pozadí.

Ke stažení ZDE. (Za nabídku a svolení k uvedení odkazu děkuji Noire.)

The Meaning of Witchcraft (1959) – *Smysl čarodějnictví*, podrobnější a poněkud hlubší pojednání o Wicce, její mytologii a pozadí její praxe.

Doreen Valiente

Gardnerova „žačka“ a později spolupracovnice. Očistila Wiccu od příliš intenzivního vlivu A. Crowleyho a Thelemy a doplnila ji o mnoho folklorních a mytologických prvků.

Witchcraft for Tomorrow (1978) – *Čarodějnictví pro zítřek*, velice pěkné nahlédnutí do praxe čarodějnictví a Wiccy plné praktických věcí pro rituály (invokace, chanty, a jiné materiály).

Údajně je dobrá i její pozdější kniha *The Rebirth of Witchcraft* (1989) – *Znovuzrození čarodějnictví*, kterou jsem však nesehnal, vlastní reference proto chybí.

Stewart Farrar a Janet Farrar

Snad nejznámější čarodějnický pár v historii. Oba řádně zasvěcení z Alexandrijské tradice, většina tradičních wiccanů v Británii údajně odvozuje původ právě od nich a jejich covenů. Jejich knihy patří mezi vůbec nejcennější materiály napsané o Wicce.

What Witches Do: A Modern Coven Revealed (1971, S) – v ČR tuším vyšlo jako *Čarodějnictví dnes: Rukověť moderního čaroděje*, velice sugestivní a osobní náhled pod roušku tradiční Wiccy. Díky této knize jsem se kdysi začal Wiccou vážněji zabývat.

A Witches' Bible: The Complete Witches' Handbook (1981, S&J) – *Bible čarodějnic, kompletní čarodějnická příručka*. Spousta praktických informací o čarodějnictví, inspirace pro rituály, základní vybavení apod.

The Witches' Way (1984) *Čarodějnický způsob (nebo Cesta čarodějnic)* – Více o pozadí čarodějnické praxe a mytologii Wiccy. (Tuto knihu jsem také nečetl, takže nemohu podat lepší reference.)

Eight Sabbats for Witches (1981, S&J), *Osm čarodějnických sabatů* – Výtečná kniha rozebírající pozadí osmi čarodějnických svátků na kole roku, s příklady rituálů a sezónních mýtů. Je třeba mít na mysli, že se jedná o alexandrijskou tradici a některé prvky, včetně samotné mytologie kola roku jsou zde pojaty odlišně od původní tradice.

The Witches' Goddess: The Feminine Principle of Divinity (1987, S&J) *Bohyně čarodějnic: Ženský princip duchovnosti (svatosti)* – rozsáhlá a podrobná kniha o Bohyni, jak je chápána ve Wicce. Převážně teorie, ale jdoucí skutečně do hloubky.

The Witches' God: Lord of the Dance (1989, S&J) *Bůh čarodějnic: Pán tance* – obdobně rozsáhlé pojednání o Rohatém bohu. Také převážně teorie a mytologie.

Dále jsou často doporučována díla těchto autorek:

Viviane Crowley, Dion Fortune aj.

Wicca (eklektická)

Výsledek toho, že zasvěcenci do Wiccy vesele publikovali a napsali převážnou většinu informací o Wicce do knih, jejichž konečná prodejnost a čtenost předčila všechny předpoklady. Jedná se co do ritu o kopii tradiční Wiccy, její stoupenci však na Wiccu nenavazují ve smyslu řádové zasvěcovací linie. Je to náboženství, které vzešlo z dostupných informací o tradiční Wicce, jejich částečnému zprofanování a modernizaci. Má skoro tolik

variant, forem a úrovní hodnoty jako magického i duchovního systému, kolik má praktikujících. Někteří ji praktikují, protože prostě žijí příliš daleko od nejbližšího tradičního covenu nebo z nějakého jiného důvodu (4) nechťejí nebo nemohou být začleněni do tradiční Wiccy, a tak studují veškerou dostupnou literaturu a přesto, že přímo nenavazují na původní tradici, jsou jí co do podoby rituálů k nerozeznání blízko. Jiní si o tradici přečtou něco na internetu, prohlásí se za její stoupence a v kruhu z růžových stužek pak vzývají víly, skřítky, andělíčky a dračí sílu... Že se pro tento široký a zejména v USA nejrozumnějších, až extrémně absurdních podob nabývajících směr používá stejné označení jako pro původní řád (tradici), pak celkem pochopitelně tradičně zasvěcení považují za nedorozumění a menší pojmovou tragédii.

Mezi autory, kteří píší o tomto směru, patří **Scott Cunningham** (místy značně volné pojetí, často jako by psal spíše o čarodějnictví obecně než o Wicce), **Raymond Buckland** (hodně ve stylu „udělej si sám za pět minut“, často se snaží postihnout mnohem větší téma či záběr, než odpovídá jeho schopnostem a rozsahu jednoho díla, vznikají tak napůl encyklopedické a značně chaotické knihy plné nepřesností, chyb a nevysvětlených či nepodložených informací), **Silver Raven Wolf** (hodně komerční a často ve stylu „kompletní učebnice pro teenagery“, nicméně většinou píše celkem podrobně, čtivě a mívá to hlavu a patu), **Starhawk** (feministka a téměř výhradně na ženská mystéria a vzývání Bohyně zaměřená čarodějnice), **Elen Canon Reed** (knězka v Isidině kultu), **Amber K**, **Edain McCoy**, a další (a další, a další a...)

Čarodějnictví

Zvlášť uvádím pouze proto, že ne všechny čarodějnice vychází z Wiccy a že lidová magie má samozřejmě mnohem starší kořeny a více proudu než jenom ten, který proslavil Gardner. Existuje v tisících forem, v různých náboženských obdobách (dokonce i ve formách heretického křesťanství, ateismu a na dalších „místech“, kde byste ho asi spíš nehledali. Je to v podstatě celosvětový kulturní koncept, kdy v každé kultuře jsou/byly nějaké moudré ženy, léčitelky a případně i „zlé“ (tipoval bych, že ve skutečnosti spíše nepochopené) čarodějnice a zaklínačky. Téměř jakákoliv neorganizovaná, individualistická a „neakademická“ forma praktikování magie se dá označit jako čarodějnictví. Čarodějnictví bývá považováno za spíše ženskou část lidové magie a spirituality, ale (zejména dnes) už to není pravidlem.

Pokud umíte trochu číst mezi řádky, o magii a čarodějnictví se lze hodně poměrně zásadních věcí naučit například z fantasy tvorby **Terryho Pratchetta**, a to přesto, že je to humorná beletrie.

Šamanismus

Ještě starší koncept než čarodějnictví. Šamani byli ctění a uznávání moudří muži, léčitelé, duchovní vůdci a rádci lidských tlup a kmenů už od pravěku. Různé formy šamanismu v místní původní podobě přežívají dodnes po celé zeměkouli, v pralesích Tichomoří a na pouštích Afriky, šíří se však i částečně obnovené, místy „modernizované“ pojetí šamanismu (v Americe vychází ze zvyků původních obyvatel, jinde z místních nebo nejbližších známých tradic.) Šamanská práce je většinou spojena s transem a putováním do „dolního světa“, sympatetickou magií, totemovými zvířaty a léčitelstvím, zejména pomocí bylin. Velká část šamanských technik pracuje s radikálně změněnými stavy vědomí, navozených například rytmickým bubnováním či chřestěním, tancem, půstem, horkou parní lázní (či jiným vystavením těla extrémním podmínkám), nebo za pomoci lokálně dostupných halucinogenních drog (houby, žáby, tabák, konopí a jiné byliny...) Různé šamanské techniky

poněkud opožděně za ostatními pohanskými proudy zažívají od 90. let boom a znovuzrození, které v sobě skrývá velice zajímavý potenciál. Šamanem člověk může být v rámci téměř jakéhokoliv náboženského systému, upraví-li si jej tak, aby v jeho rámci mohl komunikovat s duchy a navštěvovat jiné světy.

Ásatrú

Doslovný význam je víra v Ásy, tj. hlavní větev germánských / severských bohů. Poměrně rozšířené hnutí pracující se severskou mytologií často s velice intenzivními prvky rekonstrukcionalismu (např. použití dávných germánských jazyků jako liturgických). Existuje mnoho organizací a klanů i jednotlivců praktikujících Ásatrú v nejrůznějších formách - vzhledem k bohatosti, kráse a dobré zaznamenanosti germánské mytologie se jedná o systém, který přímo volá po tom, aby byl znovu oživen v nějaké pro dnešní dobu přijatelné formě. Měl jsem příležitost se zúčastnit několika blótů (rituálů Ásatrú) a o jeden jsem dokonce s partnerkou připravil a provedl a byly to všechno krásné a velice intenzivní zážitky.

Za zmínku (a výzvu k opatrnosti) stojí smutný fakt, že velká část organizací, které se hlásí k Ásatrú (mnohé téměř bez rituální praxe nebo i reálné znalosti mytologie), jsou bohužel rasistické, nacionalistické a někdy až neonacistické spolky. Naštěstí zjistit, jestli máte tu čest s vážnými zájemci o mytologii, kteří skutečně praktikují, nebo bandou militantních skinheadů bývá velice snadné... Stačí mimo jiné letmo prohlédnout jejich fórum; v případě spíše politických a radikálních skupin narazíte pravděpodobně na zmínky o čistotě rasy, nebezpečnosti Židů, žvásty o bílé síle a podobných nesmyslech velmi záhy.

Druidství

Druidství je opět koncept, který je pojímán mnoha různými způsoby. Původně označení druid znamená keltského kněze. Z původních druidských učení se ale zachovalo jen velice málo a co se týče magické a rituální praxe, téměř nic. V podstatě veškerá praxe je tudíž výsledkem nepřímého rekonstrukcionalismu a několik generací dlouhé intenzivní práce s původní pohanskou mytologií a symbolikou, případně se zlidovělými zbytky pohanství, které ve skrytých a zprofanovaných formách přežily jako zázrakem na mnoha místech Evropy.

Podobně jako Wicca a ostatní současné pohanské proudy jsou většinou ovlivněny počátky psychologie (psychoanalýza a C. G. Jung) a západní magickou tradicí (techniky jako pathworking, práce se sny, invokace pomocí zaklínání a popěveků aj.)

Současné druidská tradice se dle mého současného sledování dají rozdělit zhruba na tři směry. Ten nejširší navazuje na keltskou (galskou) kulturu a kvete především ve Francii a Velké Británii. Je mytologicky nejvěrohodnější, na druhou stranu díky omezeným zdrojům často paradoxně obsahuje nejvíce moderních a experimentálních prvků. Jako příklad bych uvedl například OBOD (Order of Bards, Ovates and Druids).

Druhým proudem je širší pojetí slova druid jako obecně pohanského kněze, znalce mytologie a nikoliv nezbytně spojeného jen s keltskou kulturou. To vychází z konceptu, že se kultury beztak míchaly a prolínaly a že se konkrétní panteon bohů lišil kraj od kraje a dům od domu, takže prolínání pohanských tradic jednotlivých národů je vlastně úplně přirozené. Tradice, z tohoto vycházející, jsou o poznání méně puristické co do výběru zdrojů a inspirace mytologií (podobně jako čarodějnictví se nadšeně nechávají inspirovat a ovlivňovat mytologií více národů zároveň). Sem patří třeba organizace ADF (Ár nDraíocht Féin: A Druid Fellowship)

který se označuje za indoevropský proud druidství a nechává své členy ať si sami zvolí preferovaný mytologický systém, případně i kombinaci inspirovanou více kulturami, která dá vzniknout osobitému panteonu, který je srdci praktikujícího nejbližší. Co do přístupu k mytologii jsou eklektičtí a otevřenější než třeba OBOD, ale jejich praktiky a rituály se zdají být překvapivě méně ovlivněné modernou a čarodějnictvím a silně stavící přímo na původní mytologii. Více o této organizaci píšu třeba ZDE.

Třetím proudem je potom jakési eklektické druidství, často se různě prolínající s čarodějnictvím a eklektickou Wiccou. Patří sem různé přechody mezi druidstvím, rekonstrukcionalistickým pohanstvím a čarodějnictvím, často obsahující prvky uctívání přírody, lesů a regionu původu. Stejně jako u čarodějnictví kvalita a intenzita praxe lidí tohoto zaměření kolísá od hluboké znalosti mytologie a intenzivní práci na osobním rozvoji až po úplnou ignoranci téměř čehokoliv a převádění „druidských principů“ z pravidel AD&D (hra na hrdiny, předloha českého Dračího doupěte).

Ostatní pohanské směry

Mezi dosud nezmíněné mytologie, u nichž se moderní pohané pokouší o rekonstrukci, je původní slovanská víra. V ČR existuje například organizace Rodná víra (5). Vzhledem k tomu, že slovanská mytologie a náboženství patří mezi ty méně dochované stopy původních evropských kultur, je práce s tímto systémem velkou výzvou a v mnoha ohledech stojí dnes na začátku cesty (odhadem někde tam, kde třeba druidství bylo v 19. století). Díky tomuto náskoku a výhodám větší ucelenosti zdrojů o jiných kulturách slovanská víra poněkud zaostává, přece jen těžké dřině, která jen zvolna ponese ovoce, nemá síly se věnovat každý, navíc existence mnohem snadněji dostupných alternativ doslova na dosah ruky musí být pro podobné snahy značně demotivující.

Mezi další starověké v moderní době a současnosti oživené směry patří egyptské náboženství, řecké mýty a panteon a zejména v U.S.A. pak indiánskou kulturou inspirované praktiky.

Na některých místech světa samozřejmě pohanství (6) existuje nepřetržitě, například v Africe (v některých státech se k původní víře stále hlásí někde až desítky procent populace), na Haiti (Vúdú), v Brazílii, v Tichomoří a na jiných místech, zejména tam, kde původní kultura byla zahlcena evropským vlivem, až když násilná christianizace už více méně vyšla z módy (byť se to v určitých formách dje dodnes).

Satanismus

Jen aby mezi námi bylo jasno: **Satanismus není neopohanským směrem a nemá strukturálně ani nábožensky nic společného s Wiccou, čarodějnictvím ani žádnými současnými pohanskými směry.**

Začínám mít pocit, že veškeré popisy proudů začínají být poněkud monotematické, jelikož některá schémata (obtížná definovatelnost, různé formy a podoby a velice odlišná úroveň vážnosti a hodnoty praxe) platí na téměř všechny alternativní duchovní proudy, kam bezesporu patří i satanismus.

V ČR (a SR) existuje například Církev satanova (Za upozornění děkuji Codymu). Jakkoliv mi tento směr není vlastní, musím uznat, že jejich stránky a veřejná prezentace působí velice oduševněle. Pod nánosem pověr a typicky ošklivým image (viz níže) se dnešní satanismus zdá

být validní duchovní alternativou. Pro zajímavost uvádím krátkou doslovnou citaci z výše odkazovaných stránek: „*Život je koloběh a uprostřed stojíme my samy jako brána k poznání. Člověk je cesta, cesta je v člověku. Již dávní filozofové nabádali generace lidí před mnoha věky jednoduchou, ale dokonalou filozofickou pravdou: „Poznej sebe sama.“ My jen můžeme dodat. „Ať jsi muž nebo žena, zdokonaluj se ve všech činnostech ve kterých se realizuješ.“ Bud’te jako samotná příroda.*“ Jak úzká je to paralela s textem, který jsem nedávno (zcela nezávisle na tomto úryvku, ke kterému jsem se dostal až později) sám napsal, mě, přiznám se, značně překvapilo. Inu, člověk se stále má co učit.

Pro některé je však satanismus dlouhodobou (a celkem pochopitelnou) formou vzdoru nebo vzpoury proti většině a „tuposti davu,“ projevem individualismu a často přirozenou vývojovou reakcí na fundamentálně křesťanskou výchovu, mající své hodnoty a ideály, ale přesto spíše politického než náboženského charakteru. Takovýchto lidí, často ateistů bez jakýchkoliv magických schopností, chodí po republice stovky. Přijde, mi že vážné adepty satanismu těší spojení satanismus s těmito profánními a poloprofánními formami odvozenými od La Veyova díla asi stejně, jako tradiční wiccany spojení Wiccy se jménem Buckland a jeho velkou modrou pohromou... Každopádně bát se nebo dokonce nesnášet někoho jen kvůli ponurému vzhledu a bafometu na krku je proto v současnosti úplně irelevantní.

Eurik

- (1) Ze starého hebrejského označení Egypta Kemia, doslova černá země. [zpět]
- (2) Což není protimluv. Židé jak známo, dlouho žili právě v Egyptě, než je odtamtud vyvedl Mojžiš. [zpět]
- (3) Běžně užívaná anglická zkratka „Lesser Banishing Pentagram Ritual.“ Tj. menší zažehnavací pentagramový rituál. [zpět]
- (4) Jsou tací, co Wiccu považují za přesexualizovanou a s tendencí k sektářství, s čímž lze relevantně polemizovat, ale nejde to jen tak smést ze stolu. Gardnerem zavedená praxe v „nebeském rouše“ (nazí), v alexandrijských covenech prokazatelně považovaná za standard nejméně ještě v době, kdy Farrarovi psali svá stěžejní díla, silná sexuální symbolika rituálů i mytologie, zasvěcení navenek vypadající jako sadomasochistická seance s bondáží, provádění rituální sexuální magie (Velký rituál apod.) to všechno naznačuje, že Wicca skutečně není nic pro puritány. A co se týče sektářství, ač Wicca svou strukturou a principy rozhodně **není** sekta, považuji za zamyšlení hodné riziko spočívající v naprosté nezávislosti již existujících covenů – jakmile je někdo zasvěcen a smí si založit skupinu, tato skupina je nadále legitimním covenem bez jakékoliv další kontroly a zpětné vazby nových členů na jiné frakce, a to i pokud by se praxe pod vlivem autoritářského vedení ze strany zakladatele skupiny z nějakého důvodu úplně zvrhla a radikálně odklonila od původního systému. [zpět]
- (5) Děkuji Lesie za odkaz na jejich současný web: <http://rodna-vira.wz.cz/> a upozornění, že stále pořádají rituály (v létě třeba slavnost Svantovíta, na podzim oslavu Mokoše).
- (6) Byť ne ve staroevropském smyslu, ale spíš ve formě animismu a různých přírodních náboženství.

